

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації
Дніпропетровська торгово-промислова палата (м. Дніпро, Україна)
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпро, Україна)
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро, Україна)
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава, Україна)
Поліський національний університет (м. Житомир, Україна)
Університет прикладних наук (м. Міттвайда, Німеччина)
Центр менеджменту м. Інсбрук (м. Інсбрук, Австрія)
Британський університет (м. Дубаї, ОАЕ)
Софійський університет Святого Климента Охридського (м. Софія, Болгарія)
Вищий інститут освіти та науки ISEC Lisboa (м. Лісабон, Португалія)
Інтегральний університет (м. Лакхнау, Індія)

ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ 2024:
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної конференції
(Дніпро, 4–5 квітня 2024 р.)

У дев'яти томах

Том 5. Україна в глобалізованому світі та її
геоекономічні пріоритети

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2024

*Затверджено на засіданні вченої ради факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(протокол № 10 від 01 квітня 2024 р.)*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Оковитий С. І. – д-р хім. наук, проф., ректор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, голова оргкомітету;

Гринько Т. В. – д-р екон. наук, проф., декан факультету економіки Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Кравченко М. В. – д-р екон. наук, професор, заступник начальника управління науки, вищої та професійно-технічної освіти – начальник відділу науки, вищої освіти та атестаційної експертизи департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації;

Жмуренко В. Г. – директор Дніпропетровської торгово-промислової палати;

Богодістов Євген – д-р філософії, професор з управління проектами і процесами Центру менеджменту м. Інсбрук (Австрія);

Велеско Серджо – д-р екон. наук, професор міжнародного менеджменту факультету економіки Університету прикладних наук у місті Міттвайда (Німеччина);

Аміт Кумар Гоел – д-р філософії, доцент кафедри торгівлі та управління бізнесом Інтегрального університету (Індія);

Мохаммад Джаммал – д-р філософії, голова приймальної комісії Британського університету (ОАЕ);

Вазов Радостін – д-р філософії, доцент, провідний науковий співробітник факультету економіки та бізнес-адміністрування Софійського університету Святого Климента Охридського (Болгарія);

Марія Насіменто Кунья – д-р філософії, професор Вищого інституту освіти та науки ISEC Lisboa (Португалія);

Валінкевич Н. В. – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету;

Дячков Д. В. – д-р екон. наук, доцент, заступник директора навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету;

Корнєєв М. В. – д-р екон. наук, професор, декан факультету інноваційних технологій Університету митної справи та фінансів;

Гвініашвілі Т. З. – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Небаба Н. О. – д-р екон. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри економічного моделювання, обліку та статистики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Мешко Н. П. – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Жиленко К. М. – д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри туристичного бізнесу та гостинності Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Левкович О. В. – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Краснікова Н. О. – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки та світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Олійник Т. І. – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Павлов Р. А. – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Е 45 Економіка і менеджмент 2024: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 квіт. 2024 р.: у 9 т. – Дніпро: Видавець Біла К. О., 2024.

ISBN 978-617-645-514-1

Т. 5 : Україна в глобалізованому світі та її геоекономічні пріоритети. – 2024. – 118 с.

ISBN 978-617-645-439-7

У збірнику надруковано наукові праці Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася 4–5 квітня 2024 року в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336

ISBN 978-617-645-514-1

ISBN 978-617-645-439-7 (Т. 5)

© Авторський колектив, 2024

Головко Л. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**СТРАТЕГІЧНІ ПЕРЕВАГИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ
В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Останнім часом світова еліта, політики, бізнесмени, науковці все частіше замислюються над питанням: яке майбутнє очікує людство, що ми можемо зробити для майбутніх поколінь, як ми можемо допомогти у вирішенні глобальних викликів сталого розвитку? Сутність сталого розвитку полягає в узгодженому розвитку навколишнього природного середовища, економічних та соціальних процесів. Системне збалансування цих елементів є надзвичайно складним. Критеріями реалізації концепції збалансованого розвитку мають стати екологічна безпека, економічна ефективність, соціальна справедливість [1].

Визначення та обґрунтування стратегічних напрямів економічного розвитку світового господарства – одна з актуальних проблем управління економічними процесами, які розглядають широке коло питань стійкого розвитку, котрі є важливими для компаній, а саме охорона здоров'я, освіта, зміна клімату та занепад довкілля. Компанії можуть використовувати їх як основу з метою формування, посилення, інформації та звітування про свої стратегії, цілі та діяльність, що дозволить отримати стратегічні переваги.

Стратегічними перевагами діяльності компаній в контексті стійкого розвитку можна зазначити: потенційні можливості; врахувати принцип обмеженості ресурсів; інші аспекти, що сприятимуть створенню синергії з метою здійснення реагування на глобальні суспільні виклики [2].

Щодо стратегічних тенденцій сталого розвитку за умов обмежених ресурсів, існує необхідність наголосити на доцільності застосування політики інтеграції стратегічних засад та індикаторів в соціально-економічному аспекті.

Список використаних джерел:

1. Стукало Н.В. «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку. Дніпро: Середняк Т.К., 2018. 336 с.
2. SDG Compass. URL: <http://sdgcompass.org>.

Батир О. О., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ГЛОБАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

Глобальні трансформації середовища бізнес-діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) представляють собою важливу та актуальну тему у сучасному світі. Зростання глобалізації, технологічних інновацій, зміни клімату, а також соціально-економічні перетворення створюють дуже складні виклики та можливості для багатьох підприємств, що діють на міжнародному ринку.

ТНК, будучи ключовими учасниками глобальної економіки, впливають на економічний, соціальний та екологічний ландшафт. Вони мають здатність формувати політику, впливати на правові норми та міжнародні відносини, а також впливати на життя мільйонів людей у всьому світі через свою діяльність у різних секторах економіки.

У зв'язку з цим, розуміння глобальних трансформацій середовища бізнес-діяльності ТНК є надзвичайно важливим для розробки відповідних стратегій управління, сталого розвитку, а також забезпечення належного рівня корпоративної відповідальності. Така тематика відкриває дуже широкий спектр потенційних питань, від економічного впливу глобалізації до екологічних наслідків діяльності ТНК, від соціальної відповідальності до етичних стандартів у бізнесі.

Сучасне середовище бізнес-діяльності міжнародних компаній відрізняється надзвичайною складністю, постійними змінами та неоднозначністю. Адаптація до цього середовища стає ключем до успішного розвитку на міжнародних ринках. Основним каталізатором процесу економічної глобалізації є поширена транснаціоналізація, яка за останні десятиліття проникла у всі аспекти світової економіки. Цей явище визначає характер і ключові тенденції сучасних змін у міжнародній економічній системі, а також формує відповідну структуру торгівлі, виробництва, інвестицій, фінансів, кредитів, а також інноваційних технологій між країнами та регіонами [1].

Інтенсивний розвиток транснаціональних корпорацій на сучасному етапі обумовлений ефективним функціонуванням суб'єктів господарювання в рамках глобальної економіки, що пов'язане з наступними ключовими факторами:

Том 5. УКРАЇНА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ТА ЇЇ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

- швидкість нагромадження достатніх фінансових ресурсів для розширення на нових ринках та подолання експортних бар'єрів за допомогою прямих інвестицій;
- ефективне використання переваг горизонтальної та вертикальної глобальної диверсифікації в операціях ТНК;
- гнучкість у трансформації бізнес-моделі ТНК та можливість адаптації до нових умов глобальної економіки через створення глобальних холдингів, стратегічних альянсів та мікроТНК;
- оптимізація розміщення дочірніх підприємств з урахуванням економічних та політичних умов господарювання в країні, таких як ринковий потенціал, макроекономічна динаміка, доступ до ресурсів та інвестиційний клімат;
- можливість продовження життєвого циклу застарілих технологій, товарів, робіт та послуг через їх переміщення у дочірні компанії ТНК за кордоном;
- використання новітніх інноваційних стратегій;
- переваги доступу до ресурсів, капіталу та науково-дослідних розробок у країні, де базується материнська структура ТНК [3].

Таблиця 1

Ключові етапи розвитку ТНК [2]

I етап Прототипи ТНК (III-II тис. до н. е.)	II етап Середньовічні ТНК (XV–XVII ст.)	III етап Сучасні ТНК (друга пол. XIX – XXI ст.)			
Торговельні інститути давніх фінікійців і римлян; торгівельні общинні «кару» в Західній Азії та ін.	Міжнародні колоніально-сировинні й торговельні інститути (Ост-Індійські та Вест-Індські компанії)	ТНК I покоління (кін. XIX – поч. XX ст.) Картелі, синдикати («IBM», «Bayer», «Henkel», «Eastman Kodak»)	ТНК II покоління (1918–1939 рр.) Мультитериторіальні фірми, трести («Lockheed Martin», «Northrop Grumman Corp.»)	ТНК III покоління 50–70-ті рр. XX ст.) Концерни і конгломерати «Sharp», «TOYOTA», «Matsushita Electric», «Toshiba», «Renault»	ТНК IV покоління (поч. 80-х рр. XX ст. - сьогодення) Глобальні холдинги («BP plc», «Nestlé», «Philips», «Royal Dutch Shell»), суверенні та мікроТНК

Глобальні трансформації включають в себе адаптацію до нових ринкових умов, розвиток стратегічних альянсів, активне використання інновацій та постійну оцінку ризиків. ТНК постійно шукають нові можливості для розширення та оптимізації своєї глобальної присутності, враховуючи економічні, політичні, технологічні та соціокультурні фактори.

Глобальні трансформації середовища бізнес-діяльності ТНК є необхідними

для їхнього успішного функціонування в сучасній глобальній економіці. Осмислене та гнучке реагування на зміни дозволяє ТНК зберігати свою конкурентоспроможність та досягати стійкого економічного зростання у ХХІ столітті.

Список використаних джерел:

1. Mykhailyshyn L.I., Svirskyy V.S. Current trends of transnationalization of economic activity: innovative aspects. *Marketing and Management of Innovations*. 2017. №. 2. P. 204-210. <https://doi.org/10.21272/mmi.2017.2-19>.
2. Пісна О. М. Глобальні трансформації середовища бізнес-діяльності ТНК: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2019. 20 с.
3. A. Duginets та ін. Specific modern features of the transformation of the knowledge component of TNK. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Vol. 2, № 49. С. 384-397. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4017>.

Білявська А. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ У РЕАЛЬНОМУ ЖИТТІ

Соціальна інклюзія – це процес створення умов, у яких кожна людина має рівний доступ до можливостей та ресурсів, не залежно від її соціального статусу, етнічної належності, статі, віку, фізичних або психічних можливостей. Прагнення забезпечити активну участь всіх громадян у житті суспільства, їхнє відчуття приналежності та впровадження їх потенціалу. Україна активно працює над впровадженням соціальної інклюзії у містах, де використовуються передові технології для покращення якості життя населення. Це включає створення доступних середовищ для всіх груп населення, в тому числі людей з інвалідністю. Програма «Дія.Безбар'єрність» є ініціативою уряду України, спрямованою на забезпечення доступності громадських послуг для людей з обмеженими можливостями. Офіційно запущена в жовтні 2020 року, програма спрямована на вирішення проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю в їх повсякденному житті. Олена Зеленська – ініціаторка цієї програми.

Мета програми полягає в створенні суспільства, де кожна людина, незалежно від її фізичних або інших характеристик, може вільно та повноцінно користуватися усіма можливостями та послугами, які надаються державою.

Основні напрями цієї програми включають:

1. Розвиток онлайн-платформи «Дія», яка забезпечує можливість звернення за громадськими послугами в онлайн-режимі, що дозволяє уникнути необхідності фізичного відвідування офісів та зробити послуги доступними для всіх.
2. Адаптація громадських просторів, будівель, транспорту та інфраструктури для забезпечення їх доступності для людей з обмеженими можливостями. Це може включати встановлення пандусів, підйомників, спеціальних зон для паркування тощо.
3. Надання соціальної підтримки та послуг для людей з інвалідністю та їх родин, включаючи різноманітні програми допомоги та консультацій.
4. Проведення різноманітних інформаційних кампаній та освітніх заходів для підвищення усвідомленості громадськості щодо проблем та потреб людей з обмеженими можливостями.

Внутрішньо переміщені особи там можуть знайти інформацію про те, як підготуватись до евакуації, яка фінансова допомога передбачена для них, як знайти житло, як і де отримати гуманітарну допомогу та багато іншої корисної інформації. Люди з інвалідністю та літні люди можуть дізнатися з чого почати оформлення інвалідності, що таке житлова субсидія та як її отримати.

ГО «Безбар'єрність» створили відеопроект « Безбар'єрна історія», де люди котрі кожного дня руйнують бар'єри поділилися своїм досвідом. У Києві діє унікальний музей темряви «Третя після опівночі», де відвідувачі можуть отримати унікальний досвід розуміння того, як живуть незрячі люди. В музеї представлено широкий спектр експонатів: від побутових речей до шедеврів мистецтва, проте їх можна розглядати тільки на дотик у супроводі незрячого гіда [1]. Автори цього музею вважають, що одна з головних місій їхнього закладу – змусити відвідувачів переосмислити своє життя, цінності та ставлення до інших людей. Тож, що ж відбудеться, якщо людина, звикла до бачення, проведе 90 хвилин у повній темряві? Відповідь на це питання може виявитися дивовижною та навіть перетвориться на важливий життєвий досвід. Аліна Марненко – співзасновниця та керівниця музею «Третя після опівночі / 03:00», який працює в Києві з 2017 року [1].

«Третя після опівночі вважається найтемнішим часом доби. А у нас на екскурсіях ми створили максимальні умови темряви – ви навіть не помітите, заплющені чи ні у вас очі. Це максимально реалістичні умови, в яких немає жодного візуального орієнтира», – пояснює назву і концепцію музею Аліна [1].

Музей «Третя після опівночі / 03:00» в цифрах [1]:

- 6 незрячих гідів проводять екскурсії у музеї.
- 14 людей всього залучено в проєкті.
- 150 м² суцільної темряви становить площа простору екскурсії.
- 421 незрячий відвідувач відвідав музей за роки його існування.
- мистецькі виставки та 50 тактильних експонатів було представлено в музеї.
- 600-800 грн коштує «Квест відчуттів» для групи до 4-х осіб.
- 800-1000 грн коштує екскурсія «Прогулянка в темряві» для групи до 4-х осіб.
- 1200 грн коштує «Побачення в темряві» для пари;
- 19572 відвідувачі побували в стінах музею.

Місця, які відтворені в цьому просторі, є реалістичними: мистецька галерея, ринок, будинок, вулиця, природа, але у повній темряві, з урахуванням звуків та облаштування. Тут відсутні таблички «не торкатися», і гіді навіть заохочують відвідувачів вивчати деталі експонатів на дотик. Під час екскурсії учасники виконують повсякденні справи без використання зору, наприклад, намагаються перейти вулицю за допомогою світлофора, відчинити двері до квартири на дотик або орієнтуватися за звуками [1]. Це надає можливість кожному відчути, як живуть та функціонують люди з обмеженими можливостями і поглибити розуміння їхнього досвіду.

Список використаних джерел:

1. Дія.Безбар'єрність URL: <https://bf.diiia.gov.ua/categories/litni-lyudu>.
2. Чукут С.А. Запровадження соціальної інклюзії в розумних містах: кращий зарубіжний та український досвід. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2022/08/naukovo-doslidna-robota-studentiv-shyts.pdf>.
3. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З. Соціальне підприємництво як складова економічної безпеки країни. Управління розвитком суб'єктів підприємництва: механізми, реалії перспективи: Колективна монографія / за заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпро: Біла К.О., 2018. С. 358-392.

Бутенко Є. І.

Університет прикладних наук міста Міттвайда (Німеччина)

**ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ
У СУЧАСНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ**

Фінансовий сектор України зазнав значних трансформацій з моменту здобуття незалежності в 1991 році. Перехід від централізованої планової до ринкової економіки каталізував реформи, спрямовані на модернізацію фінансової системи, стимулювання конкуренції та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. Однак цей процес був затьмарений такими викликами, як політична нестабільність, корупція та зовнішні шоки.

Інтеграція України у світову фінансову систему прогресувала, хоча й нерівномірно. Участь у міжнародних фінансових установах, двосторонніх угодах та членство в таких організаціях, як Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародний валютний фонд (МВФ), полегшили доступ до світових ринків капіталу, передачу технологій та координацію політики.

Після двох років повномасштабної війни фінансовий сектор України продовжує демонструвати неабияку стійкість і продовжує функціонувати як основа реальної економіки. Банки не виводили кошти з обігу, а доступ до готівки зберігався навіть під час відключення електроенергії. Коефіцієнт достатності капіталу (CAR) є достатньо високим, а коефіцієнт покриття ліквідності значно перевищує необхідні рівні [1].

Внаслідок війни очікується падіння ВВП України та значне зростання інфляції. Щоб уникнути неконтрольованої девальвації та впливу капіталу, НБУ тимчасово зафіксував обмінний курс і запровадив валютні обмеження, а також підтримав валютний ринок інтервенціями. Фінансування потреб бюджету та поповнення міжнародних резервів НБУ можливі завдяки масштабній фінансовій допомозі країн-партнерів. Водночас закриття зовнішніх боргових ринків не є проблемою для банків, які переважно фінансуються всередині країни і не залежать від зовнішніх запозичень [2]. Банки довели свою стабільність роботи, майже безперервно забезпечуючи щоденне обслуговування клієнтів у регіонах, де була забезпечена безпека співробітників і клієнтів. Однак банки зазнали значних збитків від операційного ризику через воєнні події.

Зараз немає проблем з ліквідністю банківського сектора, але банки повинні дотримуватися консервативного підходу та припускати, що ризик ліквідності все ще залишається. Реальний сектор поступово оговтується від першого воєнного потрясіння, але значна частина підприємств так і не відновила роботу, тому матиме труднощі з обслуговуванням боргу. Під час війни значно впав попит населення та бізнесу на кредити, а також ризик-апетит банків щодо надання нових кредитів. Зростає лише гривневе корпоративне кредитування. Це зростання в основному забезпечується за рахунок програм державної підтримки [2].

Слабкий фінансовий стан юридичних та фізичних осіб стримуватиме активне банківське кредитування у післявоєнний період, тому державні програми часткової компенсації відсоткової ставки та часткового гарантування кредитів необхідно зберегти. Відновлення сегменту беззаставного споживчого кредитування відбуватиметься швидшими темпами, але темпи не встигнуть за довоєнним рівнем. Іпотечне кредитування на деякий час буде призупинено. Його можна відновити лише через механізм державних програм підтримки [2].

Небанківські фінансові установи були менш підготовлені до воєнних викликів, ніж банки, і мали нижчу здатність протистояти операційним ризикам. Проте на всіх сегментах небанківського фінансового ринку є компанії, які продовжують надавати якісні послуги.

НБУ дозволяє учасникам ринку відновлюватися, не вживаючи заходів за низку порушень. У той же час небанківські фінансові установи повинні мобілізувати власні ресурси для відновлення та підтримувати прозорість у відображенні свого фінансового стану [2].

Вітчизняні і міжнародні науковці визначають наступні напрямки відновлення фінансового сектору у повоєнний час [3]:

- подальша комерціалізація банківського сектору;
- регуляторне узгодження з ЄС;
- розвиток грошового, боргового та фондового ринків;
- фінансування малого бізнесу та фінансова інклюзія;
- мобілізація зовнішнього фінансування.

Банківська система України демонструє свою життєздатність та гнучкість, незважаючи на виклики ринкового середовища. Банки підтримують достатній

рівень прибутковості та капіталізації, адаптуючись до нових умов та забезпечуючи безперебійне обслуговування клієнтів. Хоча інфраструктура банківських відділень, банкоматів та платіжних терміналів зазнала скорочення у 2022 році, кількість активних банківських карток сягнула рекордного рівня. Це свідчить про те, що населення продовжує активно використовувати свої банківські рахунки та картки, спираючись на надійність послуг дистанційного банківського обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Garry Polushkin, Robert Kirchner. The banking sector during the war: Is stability enough? Vox Ukraine URL: <https://voxukraine.org/en/the-banking-sector-during-the-war-is-stability-enough>.
2. Українська фінансова система успішно протистоїть викликам війни Ukraine Invest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/ukrayinska-finansova-systema-uspishno-protystoyit-vyklykam-vijny/>.
3. Alexander Pivovarsky Ralph De Haas. The future of finance in post-war Ukraine URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/future-finance-post-war-ukraine>.

Демченко А. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИКЛИКАЄ МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ

Швидкий розвиток туристичної галузі у світі спричинив перевищення кількості туристів над чисельністю жителів у відомих туристичних містах. Згідно з даними UNWTO, близько половини всіх подорожей здійснюється до 100 найпопулярніших міст. Сьогодні близько половини населення світу мешкає у містах, а до 2050 р. очікується зростання цього показника до 66%. Термін «овертуризм» (з англ. «overtourism») з'явився не так давно і описує ситуацію, коли деякі міста та курорти переповнені туристами, що негативно впливає на життя місцевих жителів та унікальність цих місць. Феномен овертуризму має бути розглянутий, передусім, у контексті його потенційного впливу на якість життя мешканців приймаючих дестинацій та, у меншій мірі, на туристів, які їх відвідують [1].

Згідно з даними [2], у 2022 р. половина усіх мандрівників світу сконцентрувалася лише в 100 містах. Це призвело до того, що кількість туристів у цих містах суттєво перевищила чисельність місцевих жителів. Незважаючи на економічне

значення туристичної галузі, важливо враховувати, що великі маси туристів призводять до погіршення якості життя місцевих жителів, зростання цін на нерухомість з огляду на збільшення доходів від туризму, руйнування інфраструктури та шкоди місцевому довкіллю. Усе це разом викликає протести та конфлікти, відомі під назвою туризмофобія. Аналіз розподілу туристичних потоків по регіонах показує, що Європа – найпривабливіший напрямок, що приваблює більшу частину всіх туристів світу. За даними UNWTO, у 2022 р. цей регіон відвідали 672 млн осіб (51% світового туристичного потоку). Очікується, що ця тенденція триватиме, і до 2030 р. кількість туристів у Європі перевищить 700 млн осіб, що пояснює, чому цей макрорегіон є найбільш вразливим до овертуризму [3].

До ключових факторів, які сприяють появі овертуризму, можна віднести наступні: зростання доступності авіаперевезень та розвиток лоукост-авіакомпаній; удосконалення транспортної інфраструктури; поширення онлайн-платформ для оренди житла, заснованих на принципах економіки спільного використання (наприклад, Airbnb, Homeaway, Couchsurfing); вплив популярних трендів, як-от відвідування локацій, де знімалися відомі фільми та серіали; збільшення кількості туристів з Китаю; зростання популярності круїзних подорожей. З даних [4] було складено рейтинг європейських міст, які найбільше відчувають наслідки туризму. При складанні рейтингу враховувалися такі критерії, як кількість туристів, що прилітають у місто літаком; кількість доступних місць для проживання на квадратний кілометр; співвідношення числа туристів у сезон та кількості місцевих; ставлення мешканців до туристів та їхнє сприйняття незручностей, пов'язаних з туристами. Станом на 2022 р. до міст, які найбільше відчувають наслідки надмірного напливу туристів, належать Венеція (Італія), Барселона (Іспанія) та Амстердам (Нідерланди).

Негативний вплив овертуризму відчувають як туристи, так і корінні жителі міст. Основні аспекти цього впливу включають:

1. Соціальний аспект. Довгі черги (як Лувр у Парижі) створюють незручності для туристів, які хочуть побачити популярні пам'ятки. Тривале очікування і переповненість викликають втому, а постійний шум збільшує емоційне навантаження.

2. Економічний аспект. Зростання цін не лише у ресторанах, але й на інші послуги та вищі тарифи порівняно з менш популярними містами. Висока вартість оренди житла та зниження якості життя резидентів туристичних регіонів, а також культурна та фізична деградація міст.

3. Екологічний аспект. Шкода навколишньому середовищу, забруднення сміттям.

4. Стан інфраструктури. Інтенсивне використання інфраструктури призводить до її швидкого зносу та погіршення стану.

Підсумовуючи, хочеться підкреслити, що неоднорідний розвиток туризму та неоднорідний розподіл туристичних потоків у світі, з одного боку, відкриває можливості виявлення численних переваг цієї сфери економічної діяльності на національному та міжнародному рівнях. Але, з іншого боку, це вказує на потенційні негативні наслідки від надмірної кількості туристів, особливо при відсутності ефективно розробленої програми розвитку та управління туризмом на різних рівнях. Міжнародний досвід з проблематикою овертуризму дає країнам, де туризм тільки починає свій розвиток, можливість запобігти подібним проблемам за допомогою запровадження своєчасних заходів для вдосконалення програм і стратегій розвитку міжнародного туризму на національному, регіональному та локальному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Redko V.Y., Krasnikova N.O., Krupskiy O.P. Overtourism Effect Management in Destinations. *Tourism Risk* / ed. by M. Valeri. Leeds: Emerald Publishing Limited, 2022. P. 199-219. <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-708-520221014>.
2. World travel and tourism council – WTTC, (2023). URL: <http://www.wttc.org/>.
3. UNWTO (2023). Tourism Set to Return to Pre-Pandemic Levels in Some Regions in 2023. URL: <https://www.unwto.org/news/tourism-set-to-return-to-pre-pandemic-levels-in-some-regions-in-2023>
4. OECD (2022). Tourism Trends and Policies 2022. URL: <https://www.oecd.org/cfe/tourism/oecd-tourism-trends-and-policies-20767773.htm>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Бицуля О. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЗМІНИ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Геополітична складність України призвела до зміни курсу з багатосекторальності на європейську економічну інтеграцію. Це зумовлює необхідність вирішення питання геополітичної орієнтації, яке загрожує існуванню України як незалежної держави. Оскільки геополітика України все ще розвивається, важливо працювати і розробляти стратегію щодо ключових питань. Європейська парадигма в українській геополітиці, яка може вплинути на перспективи вступу України до ЄС, ще недостатньо проаналізована. Україна має вирішити проблеми, пов'язані з гео економічним вибором, який вплине на її майбутнє та відносини з сусідами. Європейський вектор відіграє важливу роль у розвитку українського суспільства через усунення викривлень у ринковій структурі та підтримку технологічного розвитку; інтеграція до ЄС вимагає проведення реформ для зміцнення позицій України в регіоні та підвищення рівня життя населення [3].

Основні етапи економічного розвитку України, що визначали зміни гео економічних пріоритетів:

1. Здобуття незалежності у 1991 році стало вирішальною подією у формуванні зовнішньої політики України. На той час співпраця з республіками СРСР визначала основний напрямок зовнішньої політики та обмежувала свободу вибору.

2. Період залежності від країни-агресора (до 2014 р.) був перешкодою для свободи України у формуванні власних інтересів та прийнятті самостійних рішень у зовнішній політиці.

3. У 2014 року Революція Гідності породила нові надії для України. Зміна орієнтації на інтеграцію в Європейський Союз (ЄС) стала важливим кроком у формуванні нового зовнішньополітичного курсу.

4. У 2022 р. військове вторгнення ознаменувало початок нової ери у зовнішній політиці України. Ця подія спричинила суттєву зміну вектору співпраці, що призвело до повного дистанціювання від країни-агресора та посилення співробітництва з Європейським Союзом.

Невизначеність щодо політичного курсу між ЄС та країною-агресором сприяла ескалації конфлікту та війні 2022 року, яка мала дуже значний вплив на відповідні геоелекономічні пріоритети. Війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала значною подією в історії сучасної України та створила нові можливості для активної співпраці з міжнародною спільнотою. Вона також суттєво прискорила входження України до числа країн-кандидатів на вступ до ЄС та проклала важливий шлях до співпраці з багатьма європейськими країнами [4].

Глобалізація має різні позитивні та негативні наслідки для національної економіки України. До позитивних аспектів можна віднести активну участь у міжнародних економічних відносинах, зменшення витрат на зовнішньоекономічну діяльність та розширення доступу до міжнародних ринків. Однак глобалізація також несе з собою домінування розвинених країн, нерівномірність розвитку секторів економіки, соціальні проблеми та проблеми зайнятості.

Геополітична складність України призвела до зміщення акцентів у власній зовнішній політиці, зокрема, від багатосекторального підходу до європейської інтеграції. Така зміна вектору співпраці була викликана військовим вторгненням країни-агресора у 2022 році. Ці події відкривають перед Україною нові можливості в міжнародному співтоваристві та можуть мати досить вирішальне значення для подальшого майбутнього розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Плахотнік О.О., Павленко А.А. Вплив глобалізації на розвиток світової економіки та економіки України. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 62-66. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2022/11.pdf.
2. Рубан А. О. Україна у контексті сучасних геополітичних змін. URL: [http://www.конференція.com.ua/files/97_02_ii_2020_monografia\(1\).pdf#page=29](http://www.конференція.com.ua/files/97_02_ii_2020_monografia(1).pdf#page=29).
3. Губарь К.В. Інновації в системі управління персоналом підприємства. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 14 квітня 2020 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 598-601. URL: http://eir.zp.edu.ua/bitstream/123456789/10757/1/K_Gubar.pdf#page=598.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Васюченко А. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОСОБЛИВА РОЛЬ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Особливості та перспективи розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах глобальної нестабільності у сучасному світі є ключовими для економічного прогресу та міжнародного співробітництва. Глобальна нестабільність, включаючи політичні та економічні турбулентності та непередбачуваність, створює значні виклики для розвитку міжнародної торгівлі послугами.

Україна володіє значним потенціалом для розвитку торгівлі на світовому ринку послуг, який визначається рядом факторів. Висококваліфікована робоча сила, сприятливе географічне розташування та розвинена інфраструктура є ключовими складовими цього потенціалу. Основними секторами експорту українських послуг є транспортні послуги, ІТ-послуги та професійні та ділові послуги. У той же час, Україна імпортує послуги у сферах транспорту, туризму та інших галузях. На рис. 1 відображено динаміку експорту та імпорту послуг України.

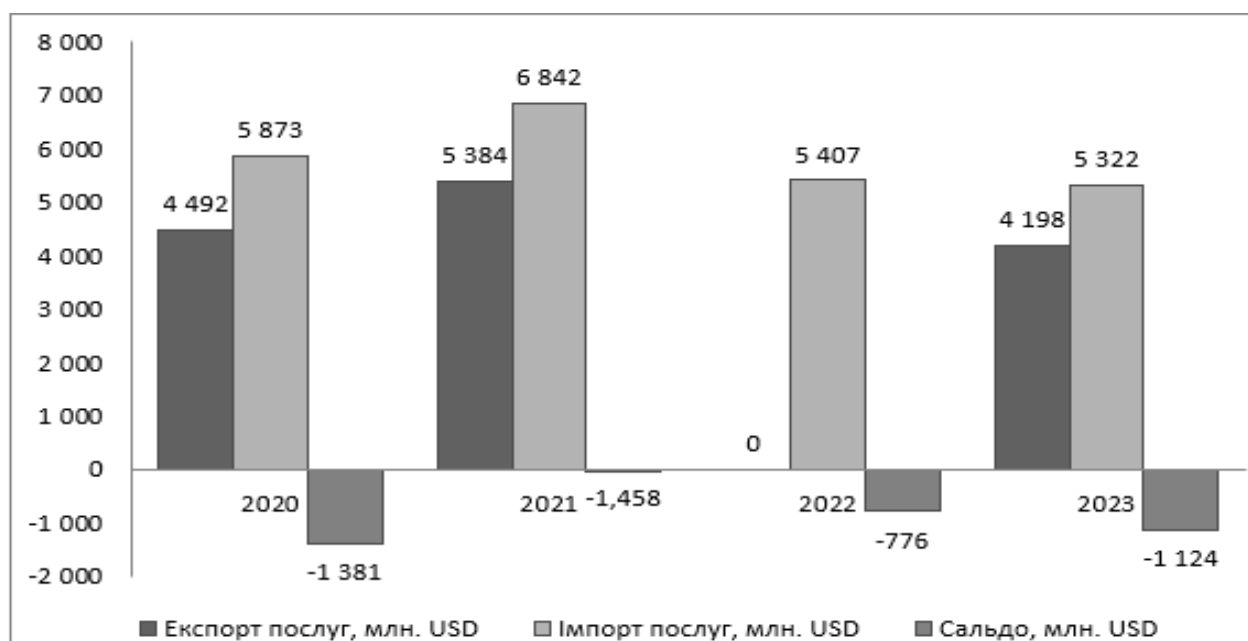

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту послуг України, млн дол США.

Джерело: побудовано авторами за [2]

У 2020-2021 роках експорт та імпорт послуг України зростали. У 2022 році експорт послуг знизився через повномасштабну війну країни-агресора проти України. У 2023 році експорт послуг продовжував знижуватися, а імпорт – зростати. Сальдо торгівлі послугами України протягом 2020-2023 років було негативним. Конфлікт з країною-агресором є важливим фактором, який впливає на динаміку експорту та імпорту послуг України. Ця війна вже спричинила досить значне зниження попиту на українські послуги з боку країн-партнерів через загальну нестабільність та непевність щодо майбутніх економічних відносин.

Політичні або економічні обмеження, накладені в результаті конфлікту, можуть призвести до зменшення можливостей для експорту українських послуг на певні ринки. Воєнні дії завдають шкоди інфраструктурі та ресурсам, які необхідні для надання послуг, що може обмежити їхню доступність для експорту.

Можливості для України:

- розвиток інфраструктури для торгівлі послугами;
- підвищення кваліфікації робочої сили;
- створення сприятливого бізнес-клімату;
- укладення угод про вільну торгівлю з іншими країнами.

Виклики для України:

- глобальна економічна нестабільність;
- війна з країною-агресором;
- нестача інвестицій;
- корупція.

Незважаючи на ці виклики, Україна має потенціал для подальшого розвитку міжнародної торгівлі послугами, який може бути використаний за допомогою правильних стратегій та підходів.

Список використаних джерел:

1. Мікула Н. Міжнародна торгівля України послугами: сучасний стан і перспективи розвитку. 2019. № 6. С. 33-48.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Гріщенко Д. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВПЛИВ БЛОКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОРДОНУ ПОЛЬЩЕЮ НА ГЕОЕКОНОМІЧНУ СТРАТЕГІЮ УКРАЇНИ

На початку 2023 р. можна було вважати, що кон'юнктура на світовому аграрному ринку для України склалася досить позитивно, навіть попри війну. Зерновий коридор ще працював, транзит через країни Європи йшов, а через нестабільну ситуацію, пов'язану з військовими діями українське збіжжя подешевшало та стало більш конкурентоспроможним на європейському ринку. На це відреагувала Єврокомісія та частково заблокувала доступ українським аграріям до ринку ЄС. Як блокада українського Чорного моря, так і ембарго на ввезення українського зерна до ЄС значно впливають на становище наших аграріїв, на конкурентоспроможність української аграрної продукції як у короткотривалій, так і у довготривалій перспективі.

Претензії європейських аграріїв полягають у тому, що українське дешеве зерно знизило ціни на збіжжя всередині країн, фермерам у ЄС стало складно тримати ціни та прибуток знизився. Здешевлення аграрної продукції не є вигідним українським аграрним компаніям, хоч і є певним ціновим фактором підвищення конкурентоспроможності, але європейський ринок поки що майже єдине місце, де Україна може активно продавати свій товар. Варто зазначити також, що ходить думка про спонсорів польських аграріїв з боку країни-агресора [1].

Станом на середину листопада 2023 р. ситуація між Польщею та Україною загострилася ще більше. Польські перевізники заблокували кордон та майже не пропускали товари. Вимогами польської сторони стали запровадження комерційних дозволів для українських компаній на перевезення вантажів, за винятком гуманітарної допомоги та поставок для українських військових, призупинення дії ліцензій для компаній, які були створені після початку війни в Україні, та проведення їх перевірок.

Також час від часу словацькі та угорські колеги приєднувалися до такого протесту, і попри обіцянки Єврокомісії покарати Польщу за бездіяльність у вирішенні нагальної проблеми на кордонах, можна констатувати, що цей

випадок ще більш яскраво показує, що необхідно дуже активно включати у процес знаходження прийнятних рішень відповідні дипломатичні зусилля, що питання українського зерна є наріжним каменем та потребує привертання окремої уваги.

Наслідками блокування поставок зерна у середньостроковій перспективі можна назвати:

- 1) збільшення експорту із країни-агресора та бажання витіснення нею України зі світового сільськогосподарського ринку;
- 2) зниження економічної ділової активності України, поглиблення економічної та фінансової кризи на теренах нашої держави;
- 3) послаблення позицій України на фронті та на дипломатичній арені;
- 4) зниження можливості в Україні досягти своїх геополітичних та гео економічних цілей – вступ у ЄС та вихід на рівень ВВП рівня 2021 р. [2].

Можна стверджувати, що основоположні тенденції розвитку української аграрної галузі утворені негативними для індустрії ринковими умовами, у яких Україна вимушено перебуває з початку повномасштабного вторгнення країни-агресора. Зростання собівартості посівів та вирощування культур, зміна привабливості у виробництві одних культур іншими, ціновий фактор та логістичні проблеми є наслідками ведення проти України військових дій та, головним чином, геополітичної та гео економічної агресії з боку Польщі та інших країн Східної Європи.

Досліджуючи ключові тенденції сьогодення на світовому ринку сільськогосподарської продукції та на українському ринку відповідно, варто зазначити, що вирішення питання дипломатичним шляхом допоможе Україні не збитися зі шляху євроінтеграції та у середньостроковій перспективі дасть можливість повернутися до рівня експорту аграрної продукції 2021 р.

Список використаних джерел:

1. Радіо Свобода. Наслідки заборони ЄС на експорт чотирьох видів продукції. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-minahropolityka-zaborona-eksport-naslidky/32402186.html>.
2. Суспільне Новини. Чому виник конфлікт між Польщею та Україною. URL: <https://suspilne.media/576905-toj-hto-tone-viklik-posla-embargo-comu-vinik-konflikt-miz-polseu-ta-ukrainou/>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Дем'яненко С. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПІДВИЩЕННЯ

Рівень економічної свободи країни – це важливий індикатор, який відображає поточний стан економічного розвитку будь-якої країни світу. Економічна свобода в ринкових умовах господарювання дає можливість вільно розпоряджатися своїми ресурсами, займатися підприємницькою діяльністю, на власний розсуд обирати сферу праці. Високий рівень економічної свободи свідчить про стабільний економічний розвиток країни, позитивну динаміку різних сфер економіки, зниження рівня бідності населення в країні, зміцнення демократії в суспільстві, зростання добробуту громадян та навіть підвищує стійкість до зовнішніх загроз. Тому важливо не тільки підтримувати цей рівень, але й прагнути до його зростання. За даними Heritage Foundation, у 2023 році Україна посіла 130 місце з 177 країн у рейтингу економічної свободи. Це свідчить про те, що рівень економічної свободи в Україні є досить низьким [1].

Чому склалася така ситуація? Розглянемо деякі фактори, які негативно впливають на рівень економічної свободи України:

1. Корупція є однією з найбільших проблем. Вона стримує розвиток бізнесу та приплив іноземних інвестицій. За даними Transparency International, у 2022 році Україна посіла 122 місце зі 180 країн у рейтингу «Індекс сприйняття корупції». Корупція в Україні проявляється у різних формах, таких як: хабарництво, вимагання, незаконне привласнення коштів, кумівство тощо [2].

2. Нестабільність політичної ситуації. Політична нестабільність також негативно впливає на економічний розвиток України. Часті зміни уряду та політики створюють невизначеність для бізнесу та інвесторів. Агресія у лютому 2022 року значно посилила політичну нестабільність в країні.

3. Недостатній рівень розвитку інфраструктури. Нестача якісних доріг, високі ціни на електроенергію та інші ресурси ускладнюють ведення бізнесу в Україні. За даними Світового банку, у 2022 році Україна посіла 64 місце зі 190 країн за індексом логістики. Недосконала транспортна інфраструктура збільшує витрати для бізнесу та знижує його конкурентоспроможність [3].

4. Війна з країною-агресором значно погіршила економічну ситуацію в Україні. Вона призвела до руйнування інфраструктури, скорочення виробництва та робочих місць, зростання рівня безробіття та інфляції. Війна також створила додаткові величезні ризики для інвестицій та ведення бізнесу.

5. Бюрократія. Складні та забюрократизовані процедури реєстрації бізнесу та отримання дозволів ускладнюють ведення бізнесу в Україні.

6. Недостатній рівень захисту прав власності. Недосконала система правосуддя та високий рівень корупції створюють ризики для власників бізнесу.

Звичайно, уряд України вживає багато заходів для покращення економічної свободи, а саме: боротьба з корупцією – у 2014 році було створено Національне антикорупційне бюро України; покращення інвестиційного клімату – у 2014 році було прийнято закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів з значними інвестиціями»; реформування судової системи було розпочато у 2016 році.

Однак для покращення рівня економічної свободи в Україні необхідно зробити ще багато. До прикладу можна взяти посилення боротьби з корупцією – необхідно викоринити корупцію на всіх рівнях влади; забезпечення політичної стабільності – необхідно провести реформи, які забезпечать стабільність політичної системи; покращення інфраструктури – необхідно інвестувати в розвиток інфраструктури, щоб зробити Україну більш конкурентоспроможною; завершити війну з країною-агресором – завершення війни буде ключовим фактором для покращення економічної ситуації в країні.

Звичайно, під час дії військового стану важко не тільки підвищити, а й зберегти дійсний рівень розвитку економіки. Але це не означає, що це неможливо. На наш погляд, було б доцільно вжити такі нововведення:

1. Діджиталізація державних послуг, скорочення дозволів та ліцензій, автоматизація процесів.

2. Підтримка малого та середнього бізнесу є також дуже важливою. Для цього необхідно спростити процедури реєстрації та ведення бізнесу, надання податкових пільг, кредитів тощо.

3. Інтеграція з європейським ринком. Необхідно усунути торгові бар'єри, гармонізувати законодавство з європейським чи створити спільні проєкти.

4. Підтримка інновацій в галузях економіки.

5. Реформування системи освіти, створення програм профорієнтації, можливість перепідготовки та підвищення кваліфікації матимуть позитивний вплив на стан економіки.

6. Забезпечення верховенства права. Захист прав власності тощо [4].

Покращення рівня економічної свободи в Україні призведе до зростання національної економіки, створення нових робочих місць, підвищення добробуту населення, посилить конкурентоспроможність на світових ринках та покаже переваги нашої країни.

Список використаних джерел:

1. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/>.
2. Corruption Perceptions Index 2022. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.
3. Industry (including construction), value added (% of GDP) – Ukraine. The World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=UA>.
4. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Ігнатів Д. Ч.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Україна має стратегічне географічне розташування, кваліфіковану та конкурентоспроможну за ціною робочу силу, а також значні природні ресурси. Такі переваги у поєднанні з високою міжнародною підтримкою та достатньо великим внутрішнім ринком підкреслюють потенціал України як привабливого місця для інвестицій [3]. Триваюча військова агресія глибоко вплинула на соціально-економічний ландшафт України, створивши як значні виклики, так і унікальні потенційні інвестиційні можливості. На тлі цих потрясінь Україна розпочала реалізацію багатогранної стратегії відповідного підвищення рівня інвестиційної привабливості, використовуючи притаманні їй сильні сторони та стратегічні ініціативи, спрямовані на економічне відновлення та зростання.

Станом на грудень 2023 року Світовий банк оцінив вартість реконструкції та відновлення в Україні у 486 мільярдів доларів США протягом наступного десятиліття, причому значна частина з них наразі не профінансована [1].

При цьому у 2024 році для вирішення пріоритетних задач необхідно 15 мільярдів доларів США. Незважаючи на вже залучені \$5,5 млрд, залишається значний дефіцит фінансування у розмірі \$9,5 млрд іноземних інвестицій у різні сектори, включаючи технології, агропромисловість, чисту енергетику та оборону [1].

У відповідь на складні умови Україна впровадила низку реформ та програм стимулювання, спрямованих на покращення інвестиційного клімату. Вони включають податкові пільги, спрощені процедури реєстрації для іноземного бізнесу та посилення правової бази для захисту прав інвесторів. Варто зазначити, що Україна посідає 55 місце серед 132 економік у Глобальному інноваційному індексі 2023 року, що відображає її інноваційний потенціал, незважаючи на відсутність в Індексі економічної свободи 2023 р. [2].

Інвестори стикаються зі значними перешкодами, включаючи політичну нестабільність, складне регуляторне середовище та прямі наслідки військового конфлікту, такі як руйнування інфраструктури та витік робочої сили. Крім того, перешкодами залишаються вже існуючі проблеми, такі як неефективність судової системи та корупція [3].

Контраст між інвестиційним потенціалом України та нагальними проблемами, з якими вона стикається, ілюструє складний ландшафт для інвесторів. Стратегічна участь в українській економіці вимагає тонкого розуміння як ризиків, так і довгострокових можливостей, які надає поточна ситуація в країні та перспективи її відновлення в майбутньому.

Отже, незважаючи на складні виклики, спричинені військовим конфліктом, зусилля України, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості за допомогою стратегічних ініціатив та реформ, свідчать про перспективний підхід до економічного відновлення та зростання. Поєднання стратегічних активів, галузевих можливостей та міжнародної підтримки дає підстави для обережного оптимізму щодо інвестиційного клімату в Україні. Подальше зосередження уваги на вирішенні нагальних проблем фінансування, покращенні бізнес-середовища та використанні внутрішніх економічних переваг буде

ключовим для залучення та підтримки іноземних інвестицій на шляху України до поствоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.
2. Foreign direct investment (FDI) in Ukraine. LLOYDS BANK. URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/investment>.
3. S. Benedusiuk. Ukraine: Problems Of Investment Attractiveness Of Ukraine. Mondaq. URL: <https://www.mondaq.com/inward-foreign-investment/786710/problems-of-investment-attractiveness-of-ukraine>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Кравченко К. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

З початком ХХІ століття технічний прогрес щодня змінює реальну економіку, впливаючи на життя людей і майбутній соціальний розвиток країн у всьому світі. Штучний інтелект, криптовалюта та високотехнологічні інновації вважаються повною рутинною. Україна не є винятком. Сьогодні Україна є центром ІКТ, що розвивається завдяки високоосвіченому населенню та наявній інфраструктурі даних, яка є привабливою для бізнесу. Незважаючи на повномасштабне вторгнення країни-агресора, український уряд запусив механізм цифрової трансформації. Це амбітна мета для досягнення України найбільш технологічно розвиненої нації в світі до 2030 р., з потужним сектором ІКТ, ефективною митницею та сприятливими податковими умови. До того ж, Україна стала кандидатом на членство в ЄС, це історичний момент для країни.

У 2023 році за цифровою конкурентоспроможністю Україна посіла 58 місце у світі. Global Digital Competitiveness (IMD) вимірює здатність країни досліджувати цифрові технології, котрі призводять до позитивних змін в діяльності бізнес-структур та відображають ступінь суспільного розвитку. Рейтинг розраховується на основі 50 критеріїв, заснованих на статистиці, включаючи витрати на цифрові

**Том 5. УКРАЇНА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ
ТА ЇЇ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ**

дослідження й розробки, швидкість ширококутового зв'язку та результати опитувань. Складається рейтинг з більш ніж 60 позицій, розподілених за наступними категоріями: 1. Знання. Країни ранжуються від найвищої до найнижчої якості у сфері навчання, освіти та науки. 2. Технології. Країни поділяються на основі користування Інтернетом та використання комунікаційних технологій, фінансового капіталу в ІТ-секторі й нормативного середовища. 3. Готовність до майбутнього. Найвищі позиції займають країни із високим рівнем готовності до цифрової трансформації в економіці та суспільстві.

Згідно зі згаданим звітом, протягом останніх років в Україні зафіксовано незначне покращення в категорії «Знання» (з 40-го до 39-го місця) і незначне погіршення в категорії «Технології» (з 60-го до 61-го місця). Показники в категорії «Готуємося до майбутнього» залишаються без змін. Місце України у світовому рейтингу цифрової конкурентоспроможності представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Україна у світовому рейтингу цифрової конкурентоспроможності у 2019 р., 2023 р. [3]

Показники	Роки	
	2019	2023
Місце у загальному рейтингу	59	58
«Знання»	40	39
Таланти: PISA-освітня оцінка, наявність іноземного кваліфікованого персоналу, контингент іноземних здобувачів вищої освіти	55	55
Навчання та освіта: чисельність випускників у науковій галузі, навчання співробітників, державні витрати на освіту, досягнення у сфері освіти, співвідношення кількості учнів й викладачів та ін.	15	22
Наукова концентрація: витрати на науково-технічні розробки, високотехнологічні патенти, кількість наукових працівників на душу населення, кількість жінок у науковій галузі, наукові публікації за кордоном, рівень зайнятості у науково-технічній сфері	39	40
«Технології»	60	61
Законодавча база про проведення наукових досліджень, інтелектуальну власність й права, започаткування бізнесу, міграційні закони, розробка технологій та ін.	55	54
Капітал: банківські й фінансові послуги, внутрішні й зовнішні інвестиції, наявність та обсяги венчурного капіталу, обсяги фінансування технічного розвитку, наявність інвестиційних ризиків	60	61
Основи технологій: комунікаційні технології, обсяг високотехнологічного експорту, швидкість Інтернет-трафіку, кількість Інтернет-користувачів, бездротовий широко-смуговий зв'язок та його абоненти	60	57
«Готовність до майбутнього»	61	61
Адаптивні установки: е-участь, електронна комерція, рівень володіння гаджетами, глобалізаційні зміни.	60	53
Готовність бізнесу: ризики, загрози, наявність інноваційних компаній в країні, гнучкість компаній, трансфер знань	58	53
Інтеграція інформаційних технологій: кібербезпека	61	61

Технологічний фактор формує відповідну загальну оцінку наявного економічного середовища, у якому можуть бути реалізовані сучасні цифрові технології. Перш за все, це законодавча база, яка дозволяє досить ефективно впроваджувати наукову, інноваційну та бізнес-діяльність, забезпечуючи при цьому дотримання відповідних нормативно-правових актів, одночасно заохочуючи активний цифровий розвиток та сучасну інноваційну діяльність, а також ґрунтовну трансформацію відповідних бізнес-структур. Наступний елемент – «Капітал» оцінює наявність і вкладення поточних інвестицій в активний розвиток сучасних технологій, а також аналізує рівень інвестиційних ризиків в даній економіці. Відповідна технологічна база оцінює поточну інфраструктуру (фізичну та технологічну). Узагальнена оцінка технологічних факторів може бути реалізована в комплексі з будь-якою сучасною цифровою технологією. Саме ІТ дають змогу оцінити, наскільки відповідні методи та процеси повною мірою застосовуються всіма зацікавленими суб'єктами господарювання [1].

Таким чином, досить швидкий розвиток цифрової економіки і надалі змінюватиме наявні традиційні види економічної діяльності, спосіб життя людей та стосунки в цифровому світі, фокусуватиметься на безпеці та довірі між учасниками, участі в різноманітних транзакціях, формуванні нових та постійно вдосконалюваних сучасних бізнес-моделях, впровадженні нових хмарних технологій та штучного інтелекту. Накопичуючи величезні обсяги даних (Big Data), коли досягне критичної маси, стане «столицею» цифрової економіки [2].

Список використаних джерел:

1. Saukh, I.V., Shymanska, V.V., Momont, T.V. Digital economy of Ukraine: current state, trends, development problems. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, P. 228-234. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7705>.
2. Levchynskyi, D.L., Kashyrnikova, I.O., Kononova, O.Ye. Aspects of digital economy development in Ukraine. *Ekonomichnyi prostir*. 2018. vol. 139, P. 66-76. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7642/>
3. Future of IT Report 2023: CEE region as the future IT hub: Outlook and Prospects. Emerging Europe. Kyiv, 2023. 40 p. URL: https://d1aettbyeyfilo.cloudfront.net/emergingeurope/30982500_1680870213929FUTURE_OF_IT_REPORT_2023.pdf

Канд. екон. наук Дон О. Д., Красноносова К. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Влада України продовжує активно впроваджувати цифрові технології та інновації у життя і в умовах воєнного стану, адже цифровізація забезпечує спроможність оперативного відновлення економіки під час активної відбудови всіх секторів у повоєнний час [2]. Поглиблення у цифровій сфері для України також означає розширення інтеграційних процесів з Європейським союзом. Зокрема, в умовах збільшення контролю над цифровими ринками Україна отримує можливість швидше інтегруватися до Єдиного цифрові ринку ЄС [1].

Цифровізація в Україні здійснюється з декількох причин: забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, її розвитку та збільшення стійкості. Зі збільшенням темпів цифровізації, гостро постає питання регулювання національного цифрового ринку. Тому, Рада України активно працює над законами у цій сфері. Один з таких вже прийнятих законів має назву: Закон України «Про електронні комунікації».

На допомогу врегулюванню питань цифрової безпеки, особливо на допомогу стартапам може стати відкриття у Києві другої в світі платформи GovTech-центру, яка запустить процес цифрової трансформації уряду та надасть поштовх до розвитку електронного врядування [2].

Вже йде активний процес створення Єдиної інформаційної системи Національної інформатизації. Кабінет Міністрів вже затвердив постанову, яка стосується цього розвитку та підвищить швидкість комунікації держорганів з органами місцевого самоврядування. У січні 2024 р. Україна та Велика Британія створили нову платформу «UK-Ukraine TechBridge» для розвитку технологічної екосистеми в Україні в рамках проєкту Good Governance Fund. Програма об'єднає українську та британську ІТ-індустрію для спільних інноваційних проєктів, освітніх програм в ІТ та розвитку торгівлі [2]. Загалом на розвиток цифровізації економіки в Україні має великий вплив на зростання інтернет-активності та доступ до сучасних технологій. Все більше громадян мають сучасні гаджети з доступом до інтернету, та все більше людей починають більш активно використовувати

Інтернет-платформи. Тож для входу до Єдиного цифрового ринку ЄС нам вистачить і значний розвиток електронної комерції. Дуже велика кількість підприємців обирають саме Інтернет-торгівлю, як основу для розвитку свого бізнесу у найближчі 1-3 роки.

Бажання уряду поглибити цифровізацію економіки дуже активно підхоплюють і громадяни держави. З'являються фахівці у галузях штучного інтелекту та інтернет-платформ. В сучасних реаліях важливим став цифровий розвиток і в сфері освіти. Окрім онлайн навчання у школах та університетах набирають популярності онлайн-курси, послуги репетиторів. Все це спрямовано на підвищення грамотності та цифрових навичок у населення.

Загалом, цифрові сервіси набирають свою популярність у світі, і можна з впевненістю казати, що Україна займає високі позиції в розвитку цифрової держави. Державний портал «Дія» та всі їх сервіси дуже спрощують життя громадян, а також заощаджують час.

Список використаних джерел:

1. Національний інститут стратегічних досліджень. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Липень 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-lypen-2023>.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Січень 2024 року. URL: <https://censs.org/rol-rady-bezpeky-oon-u-ridtrymsi-mizhnarodnoho-myru-ta-bezpeky-v-suchasnomu-sviti-ta-otsinka-yiyi-efektyvnosti-na-prykladi-ukrayiny/>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Мекеня А. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

РОЛЬ УКРАЇНИ У ТРАНСКОНТИНЕНТАЛЬНИХ ПРОЄКТАХ ТА ІНІЦІАТИВАХ

Україна, знаходячись на перехресті Європи та Азії, історично відіграла вагомую роль у трансконтинентальних ініціативах та проєктах. В контексті зростаючої глобалізації та поглиблення взаємозв'язків між країнами, роль України у цих проєктах набуває ще більшого значення. На її території проходять такі важливі маршрути, як:

1) міжнародний транспортний коридор № 9 (МТК-9), який сполучає Європу з Центральною Азією та Китаєм, загальна довжина маршруту – 6500 км. Україна є ключовим учасником, адже через її територію проходить майже 2000 км маршруту;

2) міжнародний транспортний коридор № 7 (МТК-7), який з'єднує регіон Дунаю з Чорним та Каспійським морями, саме через Україну проходить 1000 км маршруту;

3) Балто-Чорноморський транспортний коридор, що об'єднує Балтійське та Чорне моря, маршрут через Україну складає 1500 км. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для розвитку та модернізації транспортної інфраструктури з метою максимального використання свого потенціалу у транзитних перевезеннях [1].

Україна грає ключову роль у трансконтинентальних енергетичних проєктах, є одним з основних транзитних маршрутів для перевезення газу до країн Європи. Україна може значно збільшити обсяги транзиту газу, проте це залежить від політичних та економічних обставин. Має великий потенціал для розвитку альтернативних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, також бере участь у різноманітних трансконтинентальних проєктах та ініціативах, зокрема:

Чорноморське економічне співробітництво (ЧЕС) – це регіональна організація, що об'єднує 12 країн, що межують з Чорноморським басейном. Україна була одним із засновників ЧЕС і грає активну роль у роботі цієї організації. Україна активно бере участь у роботі допоміжних органів та інституцій ОЧЕС, таких як Парламентська асамблея, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Ділова рада та Міжнародний центр чорноморських досліджень. Особливий інтерес України у рамках секторального економічного партнерства спрямований на такі галузі, як транспорт, економіка, енергетика, інформаційно-комунікаційні технології та туризм [3].

Ініціатива «Один пояс, один шлях» – Китай відіграє ключову роль серед стратегічних партнерів України у світі та займає друге місце за обсягом торгівлі. Участь у проєкті «Один пояс – один шлях» представляє важливу можливість для розвитку української економіки та зміцнення взаємовідносин з Китаєм. Ця ініціатива, що оновлює концепцію Шовкового шляху, сприяє зближенню ринків обох країн [4].

Східне партнерство – зовнішньополітична ініціатива Європейського Союзу, яка поширюється на шість східноєвропейських сусідів Євросоюзу – Азербайджан, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну. Стратегічне партнерство передбачає можливість модернізації правової основи відносин між ЄС та східними сусідами. Це означає заміну договорів про партнерство та співробітництво угодами про асоціацію, створення розширених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ПВ ЗВТ), а також спрощення візового режиму між ЄС та країнами-партнерами та інші заходи [4].

Україна має потужні можливості для того, щоб стати ключовим центром у трансконтинентальних проєктах та ініціативах. Реалізація цих ініціатив може принести країні низку переваг, зокрема економічне зростання, створення нових робочих місць, підвищення рівня конкурентоспроможності товарів, зміцнення геополітичного впливу.

Список використаних джерел:

1. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua>.
2. Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC). URL: <https://www.bsec-organization.org/>.
3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>.
4. Belt and Road Initiative. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Belt_and_Road_Initiative

Канд. екон. наук Дон О. Д., Нагнибіда М. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

Зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків та розширення відносин України у світовій економіці сприяє поглибленню інтеграції країни. Фокус на диверсифікації географічної та структурної орієнтації зовнішньої торгівлі спрямований на збільшення економічного зростання. Одним з основних пріоритетів є розвиток взаємовигідних торговельних відносин з Європейським Союзом, що свідчить про посилення їхнього обсягу та важливість цього партнерства. Проте, інтеграція

зіткнулася з різноманітними внутрішніми та зовнішніми перешкодами, включаючи високий рівень міжнародної конкуренції, зміну вимог споживачів, наявні торговельні бар'єри та низку складнощів у міжнародній співпраці.

Наразі найбільшу увагу країни приділяють розвитку експорту високотехнологічної продукції, створенні імпортозамінних виробництв, спрощенні регулювання та митних процедур, а також підтримці експорту через фінансові механізми. Такий підхід передбачає реалізацію власного досвіду для прискорення торговельної інтеграції країни. Основними викликами є низька конкурентоспроможність української продукції на міжнародному ринку, потреба у вдосконаленні законодавства у сфері зовнішньої торгівлі, а також нестача досвіду та координації серед українських підприємств у зовнішній торгівлі.

Процеси торговельної інтеграції національної економіки у європейський простір супроводжуються низкою чинників, які мають досить гальмівний характер [2]:

- висока конкуренція на товарних ринках, низька конкурентоспроможність української продукції;

- сучасні вимоги споживачів до якості товарів – цінові фактори стали вторинними, а фактори новітніх технологій та гарантії якості продукції – первинними;

- застосування країнами-конкурентами форм протекціонізму та дискримінація українських експортерів, зокрема, ускладнення процедури сертифікації продукції;

- складність співробітництва у зв'язку з невідповідністю міжнародним стандартам захисту прав інтелектуальної власності.

Для подолання труднощів важливо активно працювати над вдосконаленням нормативно-правової бази, залученням додаткових ресурсів для підтримки експорту та збільшенням обсягів інвестицій у виробництво та інновацій. Таким чином Україна зможе максимально використовувати свій потенціал на світових ринках та забезпечити стійке економічне зростання. Активне співробітництво з міжнародними партнерами та організаціями для розвитку інфраструктури та підтримки торгівлі сприятиме також прискоренню торговельної інтеграції. Також важливо стимулювати розвиток інноваційних технологій та підвищення

якості продукції, щоб забезпечити конкурентоздатність українських товарів на міжнародному ринку. Всі ці заходи мають сприяти підвищенню ефективності торговельної інтеграції України зокрема та зміцненню її позицій у світовій економіці загалом. Крім того, важливо розглядати можливості для розвитку нових ринків збуту та залучення іноземних інвестицій. Співпраця з іноземними компаніями та розширення мережі торговельних партнерів можуть допомогти розбудові стабільних економічних зв'язків та сприяти збільшенню експорту українських товарів і послуг. Крім того, необхідно надавати суттєву підтримку малим та середнім підприємствам, які часто виявляються менш конкурентоспроможними на різних міжнародних ринках через обмежені ресурси та доступ до таких ринків. Всі ці заходи разом сприятимуть розвитку та модернізації української економіки та допоможуть країні зайняти більш активну та вигідну позицію на світовій арені.

Отже, поглиблення інтеграції України у світову економіку є важливим напрямком для забезпечення стійкого економічного зростання країни. Інтеграція з Європейським Союзом та іншими світовими партнерами має значний потенціал для розширення зовнішньоторговельних відносин та збільшення експортних можливостей. Проте, для досягнення успіху в цьому напрямку необхідно активно працювати над вирішенням проблем, таких як низька конкурентоспроможність продукції, торговельні бар'єри та недосконалість законодавства. Запровадження ефективних стратегій та підтримка соціально-економічних реформ сприятимуть розвитку торговельної інтеграції України та зміцненню її позицій на європейському та світовому ринках.

Список використаних джерел:

1. Ukraine Exports – Assisting the Economy. The main exports from Ukraine. URL: <https://www.ukraine.com/business/exports>.
2. Фомін І.С. Національна зовнішньоекономічна політика в контексті міжнародних зобов'язань України. *Економіка і управління*. 2018. №1. С. 19-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2012_1_6.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Парусников Д. Ю.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ КРАЇН СВІТУ

Сьогодні надання міжнародних позик є характерною рисою більшості розвинених країн і країн, що розвиваються, і є нормальною практикою в усьому світі. Поки зовнішні запозичення генерують прибутки, що перевищують вартість запозичень, це не є проблемою для економіки країни, але може стати критичним, якщо вони не використовуються раціонально та економне. Зовнішні запозичення сприяють посиленню економічного потенціалу та продуктивного зростання, роблячи його продуктивним і раціональним. Навпаки, зовнішній борг може створити фіскальний дисбаланс і надмірну зовнішню заборгованість, що робить країни більш вразливими до різних потрясінь і криз.

У 2023 р. за даними Інституту міжнародних фінансів, обсяг загального світового боргу досяг рекордних 303 трильйонів доларів США, або 96,4% світового ВВП [1]. Згідно з базою даних МВФ, це найбільше річне зростання з часів Другої світової війни [2]. За офіційними даними, країнами з найвищим відношенням зовнішнього боргу до ВВП у 2021 році були: Японія – 257%, Судан – 210%, Греція – 207%, Еритрея – 175%, Кабо-Верде – 161% [3]. У табл. 1 наведено перелік країн з найбільшим і найменшим обсягом зовнішнього боргу.

Ми бачимо, що розвинені країни мають найбільший зовнішній борг, тоді як найбідніші країни світу, особливо Афганістан, Еритрея, Центральноафриканська Республіка, тощо, мають найменший зовнішній борг. У той же час країни з найнижчим рівнем зовнішнього боргу мають вищі рівні зовнішнього боргу на душу населення (рис. 1).

Таким чином, на наш погляд, поточна політика щодо скорочення зовнішнього боргу має залишатися гнучкою, оскільки країни стикаються з дуже невизначеними та диференційованими викликами. В країнах з розвинутою економікою зміщення акцентів бюджетної підтримки у середньостроковій перспективі для кращого відновлення мало б загальний позитивний вплив у всьому світі. Країни, що розвиваються і особливо країни з низьким рівнем доходів на душу населення, стикаються з більш складними викликами, з продовженням економічних проблем і втратою доходів. Їм потрібна міжнародна фінансова підтримка.

Таблиця 1

Країни із найбільшим та найменшим обсягом зовнішньої заборгованості, трлн дол.

США, 2022 р. Джерело: складено авторами за даними [3; 4]

№ з/п	Країна	Обсяг зовнішнього боргу	Країна	Обсяг зовнішнього боргу
Країни із найбільшим обсягом заборгованості		Країни із найменшим обсягом заборгованості		
1	США	20,28	Афганістан	0,28
2	Великобританія	8,72	Туркменістан	0,53
3	Франція	6,36	ЦАР	0,78
4	Німеччина	5,67	Еритрея	0,79
5	Нідерланди	4,34	Ліберія	0,83
6	Люксембург	4,30	Сьєрра-Леоне	1,62
7	Японія	4,25	Суринам	1,70
8	Австралія	3,12	ЧАД	1,72
9	Ірландія	2,83	Ботсвана	2,19
10	Італія	2,46	Південний Судан	2,25

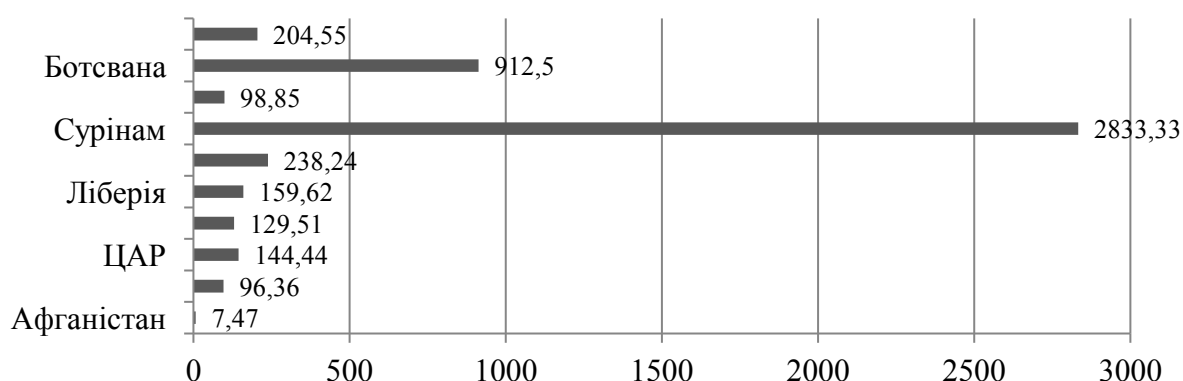

Рис. 1. Зовнішній борг на душу населення у країнах, що розвиваються у 2022 р., тис. дол. США Джерело: складено авторами за [3-4]

Список використаних джерел:

1. International Monetary Fund. Fiscal Monitor: Fiscal Policy from Pandemic to War. April 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2022/04/06/fiscal-monitor-april-2022>.
2. Gaspar V., Medas P., Perrelli R. Global Debt Reaches a Record \$226 Trillion. IMF Blog. 2021. December 15. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/12/15/blog-global-debt-reaches-a-record-226-trillion>.
3. GDP 2022 by countries. CEOWORLD magazine. 2022. March 31. URL: <https://ceoworld.biz/2022/03/31/economy-rankings-largest-countries-by-gdp-2022/>.
4. Global Economic Monitor. The World Bank. URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=1179&series=EMBIGI#>.

Канд. екон. наук Дон О. Д., Яріз Н. А.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

Зовнішня торгівля завжди відігравала важливу роль у розвитку країн, а для України вона є особливо важливою, оскільки вона є активним учасником на світових товарних ринках. Співпраця з країнами Європейського Союзу (ЄС) є одним із найбільш значущих напрямків зовнішньої торгівлі для України. Протягом останніх десятиліть торгівельні відносини між Україною та країнами ЄС не лише зростають за обсягами, а й стають все більш стратегічними для обох сторін.

Аналіз тенденцій зовнішньої торгівлі між Україною та країнами Європейського Союзу відіграє ключову роль у визначенні факторів, що впливають на економічний розвиток України. Окрім того, вивчення головних партнерів України серед країн ЄС дозволяє зрозуміти динаміку та перспективи співпраці між цими країнами. Відомість основних країн-партнерів та їхнього внеску у торгівельні відносини дозволяє ефективніше планувати та реалізовувати відповідні стратегії зовнішньоекономічного співробітництва України, а також оперативно реагувати на зміни у світовій економічній кон'юктурі.

У розгляді головних партнерів України серед країн Європейського Союзу варто звернутися до важливості та масштабності торговельних зв'язків між цими двома суб'єктами. З відомими історичними, економічними та політичними взаємозв'язками, Україна та країни ЄС мають великий потенціал для спільного розвитку та партнерства. Аналіз головних партнерів України в Європейському Союзі відкриває важливі аспекти торгівлі, інвестицій та інші форми співпраці між цими регіонами. Детальне дослідження цього питання дозволить краще зрозуміти динаміку торговельних відносин та визначити ключові чинники, що впливають на них.

Аналізуючи динаміку торгівлі України з ЄС за період 2019-2023 рр. можна зробити висновок, що найбільше Україна співпрацює з Німеччиною, Польщею, Румунією, Францією та Італією. В табл. 1 наведено основні показники торгівлі України з провідними країнами-партнерами ЄС у 2022 році.

Таблиця 1

**Топ 5 країн ЄС – партнерів України за показниками зовнішньої торгівлі, тис. дол.
США у 2022 році [1]**

Експорт		Імпорт	
Польща	3067890,0	Польща	3868456,7
Румунія	2289367,3	Німеччина	2806768,0
Німеччина	1100567,0	Болгарія	1366875,9
Іспанія	1108724,0	Італія	1194632,6
Італія	908679,8	Франція	1024324,7

У порівнянні з 2021 роком, 2022 рік був ударним не тільки по політичній сфері України, а й по економічній. Показники експорту та імпорту в країни ЄС помітно знизилися. Експорт до Польщі знизився до 3 067 890,0 тис. дол. США, Німеччини – 1 100 567,0 тис. дол. США та Італії – 908 679,8 тис. дол. США. Показники імпорту суттєво знизилися з Німеччини – 2806768,0 тис. дол. США, Італії – 1 194 632,6 тис. дол. США, Польщі – 3 868 456,7 тис. дол. США.

Війна країни-агресора проти України, що розпочалася у лютому 2022 року, значно вплинула на показники зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС. По-перше, внаслідок військової агресії відбулося значне скорочення обсягів експорту українських товарів до країн ЄС. Це пов'язано з тим, що бойові дії ведуться на сході України, де розташована значна частина промислового потенціалу. Підприємства змушені припинити виробництво і експорт через пошкодження інфраструктури, логістичні проблеми тощо. Особливо суттєво постраждав експорт продукції металургії, машинобудування та аграрної галузі.

Водночас, ЄС активно здійснює гуманітарну допомогу та надає військову підтримку, що збільшує обсяги імпорту з країн Євросоюзу. У березні імпорт товарів зріс на 9,5%, зокрема імпорт медикаментів та військової зброї.

Загалом економічна взаємодія України та ЄС значно ускладнилася через війну, але ЄС демонструє солідарність та готовність і надалі підтримувати Україну. Після перемоги очікується швидке відновлення двосторонньої торгівлі та розширення експорту української продукції на європейський ринок. ЄС також обіцяє надати макрофінансову допомогу для відбудови економіки України після війни. Умови війни завжди мають значний вплив на економічні та торговельні відносини між країнами. У випадку України, війна змінила формат та стратегічні пріоритети співпраці між Україною та ЄС. Однією з ключових змін у співпраці

України з ЄС було прискорення процесу інтеграції України до європейського економічного та політичного простору. Після повномасштабного вторгнення Україна відправила заявку на вступ до Європейського Союзу у лютому 2022 року [2]. У червні того ж року Європейська Комісія одностайно рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС, що було підтримано всіма 27 країнами-членами Союзу.

Це рішення Європейського Союзу відображає важливий символічний крок на шляху інтеграції України до ЄС і підтверджує підтримку європейських прагнень України. Після отримання статусу кандидата Україна зобов'язана провести ряд реформ у політичній, економічній та правовій сферах відповідно до вимог ЄС для подальшого просування у процесі вступу. Україна розраховує на отримання повноправного членства у ЄС до 2030 р., проте успішність цього процесу значно залежатиме від внутрішніх перетворень в Україні та позиції ЄС. Прискорення євроінтеграції України стало важливим стратегічним пріоритетом як для самої України, так і для Європейського Союзу, особливо на тлі геополітичних викликів.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/e_iovt/arh_iovt2022.htm.
2. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db0599-BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi>.

Дробчак М. О., канд. екон. наук Михайленко О. Г.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОЦІНКА ПОДІБНОСТІ ГАЛУЗЕВИХ СТРУКТУР ВВП УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ

Кількісне зростання економіки, виражене у збільшенні ВВП, визначається як ключовий показник успішності [1], однак якісні зміни у структурі цього макроекономічного показника також відіграють не останню роль у формуванні гео економічного потенціалу країни. Перш за все, йдеться про галузеву структуру економіки. Домінування тієї чи іншої галузі в структурі ВВП вказує на еконо-

мічний фокус і фактично відображає баланс між національними інтересами та можливостями певної країни і, таким чином, може слугувати індикатором її розвитку.

Однак економіка будь-якої країни функціонує в особливому культурно-географічному та історичному контексті, що робить відмінності в галузевій структурі валового внутрішнього продукту абсолютно виправданими. Наприклад, в деяких країнах переважає сільське господарство, в інших – промисловість або ж фінансові послуги. Це пов'язано з наявністю або відсутністю тих чи інших ресурсів у країни. Таким чином, можна висунути гіпотезу про те, що структури економік країн зі схожими характеристиками – площа країни, наявність природних ресурсів, природні умови, історичне минуле тощо – максимально подібні, а будь-які відхилення свідчать про неоптимальне використання власних ресурсів і, відповідно, втрату частини економічного потенціалу.

Оскільки Україна зробила крок у напрямку інтеграції з Європейським Союзом, підписавши Угоду про асоціацію [2], важливо дослідити галузеву структуру її економіки і порівняти її з репрезентативними країнами різних регіонів Європи. Це допоможе врахувати досвід успішних країн, з'ясувати, який курс має обрати Україна для досягнення своїх цілей в контексті глобальної економіки та її зростання, і визначити, чи потребує галузева структура нашої країни суттєвих якісних змін.

Очікується, що галузева структура України буде найбільш схожою до обраного представника Східної Європи. Це підтвердить гіпотезу про подібність структури економіки у країн з аналогічними культурно-географічними та історичними умовами.

В рамках дослідження, окрім України, розглядаються такі країни: Румунія, що є представниками Східної Європи; Португалія, яка є типовою країною Південної Європи; та Нідерланди – класичний представник Західної Європи.

Для розрахунку частки кожного виду діяльності у ВВП обраних країн використано відповідні дані Державної служби статистики України та Євростату за 2022 рік (дата проведення розрахунків – березень, 2024 року). Отримані результати представлено на рис. 1.

Однак зробити адекватний висновок про подібність галузевих структур України та типових представників різних регіонів Європи, судячи виключно

Том 5. УКРАЇНА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ТА ЇЇ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

з часток кожного виду діяльності в ВВП, неможливо. Таким чином, доцільним є розрахунок коефіцієнту подібності структур за наступною методологією [3]:

$$h = 1 - \frac{1}{2} \sum_1^m |d_{jk} - d_{js}|, \quad (1)$$

де h – коефіцієнт подібності структур; d_{jk} – частка галузі j у ВВП країни k ; d_{js} – частка галузі j у ВВП країни s ; m – число складових сукупності (галузей).

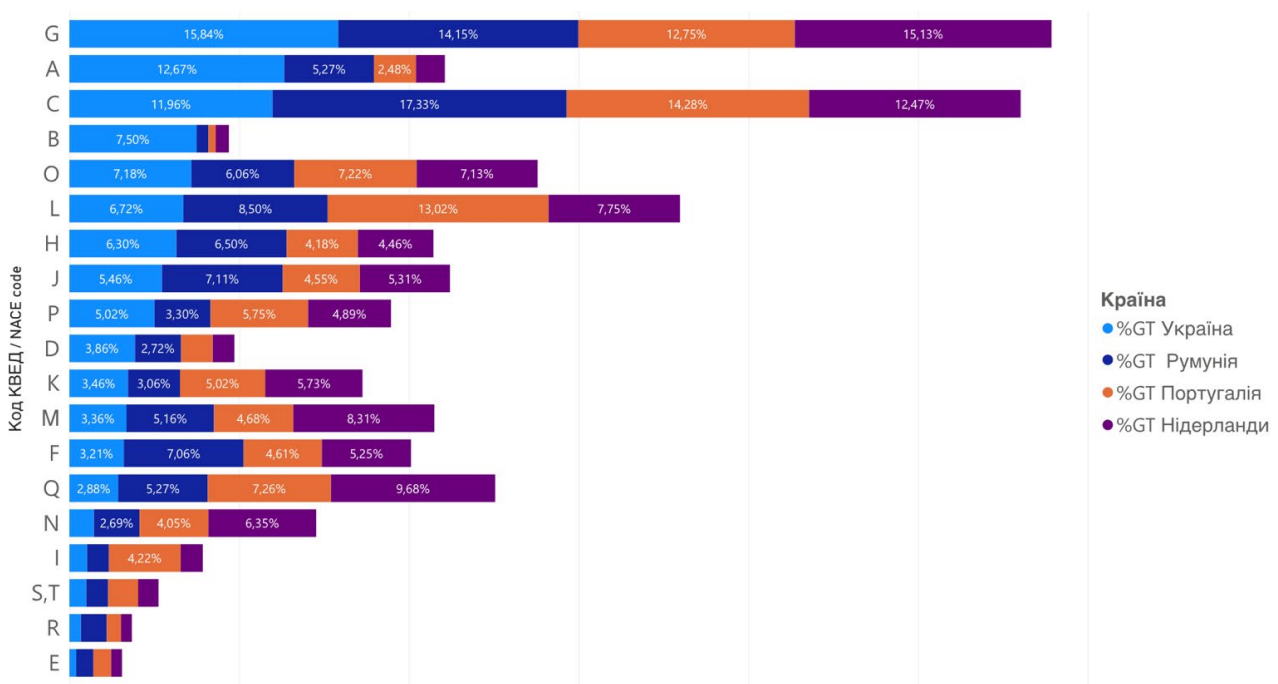

Рис. 1. Галузева структура ВВП України та обраних країн Європи, 2022 рік
Джерело: власні розрахунки

Провівши відповідні розрахунки, отримано, що коефіцієнт подібності структур ВВП між Україною та Румунією становить 79,7%, між Україною та Португалією – 74,6%, а галузева структура Нідерландів схожа на українську на 76,8 відсотків.

Як і передбачалось, найбільша подібність простежується між Україною та Румунією, що підтверджує висунуту вище гіпотезу. Втім, незважаючи на те, що обрані країни територіально знаходяться у різних зонах Європи, значення коефіцієнту, вищі за 70% свідчать про дуже значний рівень подібності структур.

Це дозволяє стверджувати, що з точки зору якісних характеристик економіки, Україна може ефективно конкурувати з країнами-членами Євросоюзу, що значно підсилює її геоекономічний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Дробчак М.О., Іванов Р.В., Огліх В.В. Аналіз економічного зростання у країнах з різним рівнем економічного розвитку. *Економіка і менеджмент – 2023: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 6-7 квіт. 2023р. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2023.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р.: станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
3. Герасименко С.С., Головач А.В., Єріна А.М. Статистика. Київ: КНЕУ, 2000. 467 с.

Дробчак М. О., канд. екон. наук Тарлопов І. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

АНАЛІЗ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ВИЯВЛЕННЯ ШЛЯХІВ БОРОТЬБИ З НЕЮ

Навіть при відсутності абсолютної бідності в українському суспільстві (за межею 1,9 долара США на день), становище України як європейської держави не можна вважати задовільним, особливо в останні роки. Збільшення кількості населення, яке опинилося в умовах бідності, безперечно, є одним із соціально-економічних проявів повномасштабного вторгнення країни-агресора. Так, за даними Світового банку, у 2022 році рівень бідності в Україні зріс з 5,5 до 24,2 відсотків, а за межею бідності опинились 7,1 мільйона людей [1].

Проте важко зробити висновки щодо шляхів поліпшення ситуації лише на підставі кількісних змін, враховуючи унікальний соціально-політичний та економічний контекст кожної країни. Отже, необхідно визначити детермінанти бідності та на їх основі побудувати агрегований індекс, який враховуватиме специфічні умови України і водночас адекватно відобразатиме реальну історичну динаміку рівня бідності. Розрахувавши значення індексу, можна буде виявити механізми боротьби з бідністю в Україні. Оскільки на меті стоїть побудова багатовимірного індексу бідності, відібрано фактори, що характеризують рівень

життя, доступ до медицини та базової освіти: смертність від інфекційних захворювань, тривалість життя, рівень смертності серед осіб віком до 5 років (на 1000 народжених), частку населення, яка користується Інтернетом, питною водою, базовими санітарними послугами та чистим паливом. Також враховано рівень грамотності населення та частку дітей і підлітків, що не навчаються у школі [2].

Значення всіх факторів, взятих з бази даних World Development Indicators за період з 1997 по 2022 роки, попередньо нормалізовано, користуючись відомою «max-min» формулою:

$$poverty_index = \sum_{i=1}^n \left(\sum_{j=1}^m \frac{Var_j}{TVar} PC_j \right) x_i \quad (1)$$

де i та j – порядкові номери фактору та головної компоненти відповідно; n та m – кількості факторів та головних компонентів відповідно; Var_j – відсоток дисперсії, пояснений j -ю головною компонентою; PC_j – навантаження, що відповідає j -й головній компоненті; $TVar$ – загальна дисперсія, пояснена всіма виділеними компонентами; x_j – значення i -го фактору; $poverty_index$ – значення агрегованого індексу бідності.

Для визначення ефективних механізмів боротьби з бідністю в Україні відібрано низку факторів (табл. 1), які відображають можливі напрями державної політики. Очікується, що між обраними показниками та рівнем бідності існує від’ємний зв’язок.

Таблиця 1

Фактори впливу на рівень бідності в Україні

Фактор	Аргументація вибору
Державні видатки на освіту, млн. дол. США	Інвестування державних коштів в освітні установи покращує якість освіти і, відповідно, покращує соціально-економічне становище у суспільстві
Внутрішні державні видатки на охорону здоров'я, млн. дол. США	Покращення стану здоров'я населення сприяє економічному розвитку, що може стати противагою вирішенню соціально-економічних проблем та зменшити ризик бідності
Виробництво зернових культур, млн. метричних тон	Збільшення виробництва зернових сприяє зростанню економіки і зниженню цін на базові продукти харчування, що знижує ймовірність голоду населення і рівень бідності
Індекс ефективності управління, шкала [-2,5; 2,5]	Показник характеризує ефективність уряду, що безпосередньо впливає на рівень бідності у країні

Провівши регресійний аналіз у статистичному пакеті SPSS, отримано рівняння залежності індексу бідності від відібраних факторів у період з 1997 по 2022 роки у стандартизованому масштабі –

$$\begin{aligned} & \textit{poverty_index} \\ & = -0,217[\text{Державні видатки на освіту}] \\ & - 0,496[\text{Внутрішні державні видатки на охорону здоров'я}] \\ & - 0,310[\text{Виробництво зернових культур}] \\ & - 0,194[\text{Індекс ефективності управління}]. \end{aligned} \tag{2}$$

У рівнянні 2 зазначено стандартизовані коефіцієнти регресії, що значно спрощує інтерпретацію результатів. Всі обрані показники негативно впливають на рівень бідності, що справджує очікування. Таким чином, на розроблений індекс бідності найсуттєвіше впливає збільшення державних видатків на охорону здоров'я. Так, при збільшенні даного показника на 1% рівень бідності спадає приблизно на 0,5%. Отримані результати сприяють розробці політики, спрямованої на боротьбу з бідністю в Україні.

Список використаних джерел:

1. Beaumont P. Pawn shops and bread queues: poverty grips Ukraine as war drags on. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/30/ukraine-war-poverty-irpin-pawn-shops-bread-queues>.
2. Tarlopov I. Statistical evaluation of the impact of education on changes in labor supply in the labor market. *Economics. Finances. Law*. 2022. Т. 11. С. 22-25.

Захарченко Б. І., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Військове вторгнення країни-агресора, міграція та зниження рівня народжуваності на глобальному рівні стали причиною негативної демографічної динаміки в Україні. Останні 30 років стали важкими для демографії країни: втрата близько 10 мільйонів громадян до початку повномасштабної війни, та ще близько 6 мільйонів після. Це сформувало неабиякий виклик для українського ринку праці і безумовно загрожує геоекономічним пріоритетам держави.

Досить важливо детальніше розглянути основні причини демографічної ситуації в країні. По-перше, це вже існуючі тенденції українського населення. Наприклад, ще з 1991 року рівень народжуваності зменшувався щороку приблизно на 5,5%, а рівень смертності на високому рівні (та продовжує рости з початку пандемії COVID-19). По-друге, війна. Згідно з оцінкою Світового банку, в 2021 році в Україні проживало 43,8 млн осіб. ООН наводила приблизно такі самі дані. На жаль, повномасштабне вторгнення країни-агосора прискорило процес депопуляції та спричинило страшну демографічну катастрофу з десятками тисяч загиблих та поранених, мільйонами внутрішньо переміщених осіб та емігрантів. Станом на 2022 рік, за оцінкою Світового банку, населення України становило 38 млн осіб [1]. Також слід розглянути статистику еміграції. За даними МЗС станом на 21 червня 2023 року за кордоном перебували 8 млн 177 тис. українців. Порівняно з даними на 1 лютого 2023 року ця кількість зросла на майже 188 тис. осіб [2]. Вже наприкінці минулого року (23.11.2023) майже 9 млн українців перебували за кордоном, з них близько третини-трудова мігранти.

У дослідженні Віденського інституту міжнародних економічних досліджень (від липня 2023 року) зазначено, що «незалежно від того, скільки триватиме війна та чи буде подальша військова ескалація, Україна навряд чи оговтається демографічно від наслідків війни. Навіть у 2040 році тут буде лише близько 35 мільйонів жителів, приблизно на 20% менше, ніж до війни, і скорочення чисельності населення працездатного віку, ймовірно, буде найсерйознішим і далекосяжним» [3].

Демографічні виклики, без сумніву, вплинули на український ринок праці. Для країни, що перебуває у стані війни, значне зростання рівня безробіття – явище типове, хоча наприкінці минулого року ми вже мали змогу спостерігати відновлення економічної активності: населення та бізнес швидко адаптуються і відновлюють ринок праці. За оцінками НБУ, у 2023 році безробіття становило приблизно 19% (показник безробіття у 2022 році за становив 21,2%).

Водночас спостерігаються й негативні тенденції, особливо структурні характеристики безробіття. Диспропорції на ринку праці посилювалися економічними змінами внаслідок руйнування виробничих потужностей, виїзду українців за кордон та внутрішнього переселення населення. Таким чином кваліфікації, якими працівник володіє, не відповідає потребам роботодавця. Прикладом можуть

слугувати працівники металургійного комбінату, що переїдуть на захід України і не знайдуть роботу, бо там таких потужностей немає. Та незважаючи на це, бізнес змінює локацію здебільшого у напрямку західних регіонів і тут спостерігається найбільша пропозиція вакансій. Та чим ближче до лінії фронту – тим ситуація на ринку праці складніша.

Зрозуміло, що найближчим часом кількість людей в Україні не збільшуватиметься. І якщо до війни роботодавець визначав тон на ринку праці, то тепер умови може диктувати шукач роботи. Винятком є лише ІТ-сфера, де одна вакансія створює попит в близько 150 осіб-шукачів. Нестача працівників зумовлює зростання середнього рівня заробітних плат. Проте така ситуація створює тиск на роботодавців. Отже, фінансова мотивація – не єдине, про що їм варто піклуватися. Важливо зробити умови роботи комфортними для працівників або конкурувати з іншими роботодавцями [4].

У висновку слід зазначити, що ринок праці в Україні станом на 2024 рік є більш стабільним, ніж 2 роки тому. Та окрім цього є велика кількість проблем, з якими країна може стикнутися в майбутньому. Прогресуючі втрати людського капіталу і трансформаційні процеси на ринку робочої сили вимагають невідкладних рішень. Так необхідним є підвищення рівня зайнятості шляхом створення нових робочих місць, спростування вимог до їх створення та покращення умов праці вже існуючих. Залучення емігрантів назад в Україну за допомогою стимулів як фінансового, так і соціального характеру, значно допомогло би підтримати економіки. Важливо також звернути увагу на можливість перекваліфікації тим, хто втратив роботу через війну і не може знайти аналогічну або ж трансформувати свій бізнес. Такі рішення призведуть до пом'якшення наслідків ситуації, у якій опинилася країна.

Список використаних джерел:

1. The World Bank.. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.
2. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>.
3. Ukraine: Population loss endangers reconstruction. URL: <https://wiiw.ac.at/ukraine-population-loss-endangers-reconstruction-n-603.html>.
4. Ринок праці під час війни: які зміни потрібні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3827148-rinok-praci-pid-cas-vijni-aki-zmini-potribni.html>.

Зав. відділу Кваша Т. К., зав. сектору Паладченко О. Ф., с. н. с. Молчанова І. В.
Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (Україна)

**МОРСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ:
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Світові океани та моря зазнають серйозних проблем через зміну клімату, втрату біорізноманіття та забруднення, що становить загрозу для морського середовища та все більше погіршує його здатність регулювати клімат і підтримувати засоби до існування. Іншою важливою проблемою є закислення океану, що є наслідком поглинання атмосферного CO₂. Світовий океан поглинає близько 30% вуглекислого газу, який викидається в атмосферу Землі за наслідками антропогенної діяльності та багатьох природних процесів. Це має значний вплив на морські екосистеми, зокрема зменшує кальцифікацію та впливає на біохімічні процеси, спричиняє загибель деяких видів; зміну трофічних ланцюжків, руйнування оселищ та, у підсумку, все швидшу втрату біорізноманіття і негативні наслідки для всієї екосистеми Землі [1]. Морська екосистема Європи залишається також під загрозою через органічні та хімічні забруднювачі від діяльності людини. Надмірне навантаження із сільського господарства та муніципальних і промислових стічних вод, зокрема сполуками фосфору та азоту, спричиняє евтрофікацію: 1,0% морських вод у виключних економічних зонах ЄС були класифіковані як евтрофні у 2022 році. Це може призвести до тяжких наслідків для здоров'я морської екосистеми і біорізноманіття [2]. Зростаючою глобальною екологічною проблемою є морське сміття: із понад 300 млн тонн пластику, що виробляється щороку, 9 млн тонн потрапляють як відходи в океани та на пляжі. Загалом, передача токсичних хімікатів зі сміття в харчовий ланцюг вже відбувається у великих масштабах і може в кінцевому підсумку мати комплексний вплив на морське життя та здоров'я людини. Протидія та запобігання накопиченню морського сміття може забезпечити збереження матеріалів та їх вартості у циркулярній економіці та збільшити економічні можливості для підприємств, які передбачають сталий розвиток, та запобігти погіршенню здоров'я людей [3].

Відповідно до проєкту Глобального звіту про сталий розвиток 2023, світ рухається в неправильному напрямку щодо захисту біорізноманіття. Майже 10% морських видів знаходяться під загрозою зникнення. За даними Європейського агентства з навколишнього середовища (ЕЕА), ЄС наразі не має оцінки того, наскільки ефективними є плани управління, пов'язані із захистом біорізноманіття у регіональних морях Європи [3].

Організація Об'єднаних Націй 19 червня 2023 року в Нью-Йорку ухвалила угоду, спрямовану на забезпечення збереження та сталого використання морського біорізноманіття в районах за межами національної юрисдикції, які охоплюють понад дві третини океану. Ця угода зміцнює правову базу із збереження та сталого використання морського біорізноманіття і забезпечує основу для міжсекторального співробітництва між державами та іншими зацікавленими сторонами для сприяння сталому розвитку океану та його ресурсів і подолання різноманітних проблем, з якими він стикається. До 2030 року близько 30% океанських вод стануть акваторією, що охороняється, а зараз під охороною перебуває лише 1,2% океану [2].

Подолання зазначених глобальних проблем передбачено завданнями Цілі сталого розвитку 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів для сталого розвитку». ЦСР 14 – це єдина глобально узгоджена дорожня карта щодо збереження та сталого управління морськими ресурсами, тому її реалізація є найкращою для вирішення проблем океану. Пошуку рішень, необхідних для подолання труднощів, пов'язаних з досягненням ЦСР 14, сприяють обґрунтовані та новаторські дії, а також міжнародне співробітництво та партнерства, засновані на науці, технологіях та інноваціях, і підходи, засновані на екосистемах [5].

Азовське та Чорне моря є важливою складовою навколишнього природного середовища України, а їх екологічний стан також зазнає негативного впливу результатів людської діяльності та кліматичних змін. Найбільш критичними показниками незадовільного стану морського середовища України та небезпечними факторами негативного впливу є: забруднення морських екосистем небезпечними речовинами, мікробіологічне забруднення, зменшення біологічного різноманіття, скорочення обсягу природних ресурсів Азовського та Чорного морів, зниження якості та доступності рекреаційних ресурсів, загроза здоров'ю

населення. Основними джерелами забруднення морів є річкові стоки, скидання зворотних та стічних вод із стаціонарних берегових джерел, а також забруднення від діяльності морських суден [6]. Незважаючи на деякі покращення екологічного стану вод у північно-західній частині Чорного моря, стабільного покращення якості екосистеми довкілля Чорного моря до війни ще не було досягнуто, що залишається основною проблемою стану морського середовища України [7].

Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. №722 встановлено забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, серед яких ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку». Міністерство освіти і науки України спільно з ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» розробило Дорожню карту використання науки, технологій та інновацій для досягнення Цілей сталого розвитку, яку 22 грудня 2023 р. схвалено на засіданні Колегії МОН.

Основна мета Дорожньої карти – збільшення внеску системи науки, технологій та інновацій у досягнення національних Цілей сталого розвитку через реалізацію визначених за ними завдань, зокрема ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку» для подолання проблем у сфері морського середовища [8; 9].

Список використаних джерел:

1. Progress towards the Sustainable Development Goals. Report of the Secretary-General. Economic and Social Council, 2022. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2022/secretarygeneral-sdg-report-2022--EN.pdf>.
2. Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context. 2023 edition. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/16817772/KS-04-23-184-ENN.pdf/845a1782-998d-a767-b097-f22ebe93d422?version=2.0&t=168837305450>
3. Global Sustainable Development Report 2023. Advance, Unedited Version. URL: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-06/Advance%20unedited%20GSDR%2014June2023.pdf>.
4. Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context. 2023 edition. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/16817772/KS-04-23-184-ENN.pdf/845a1782-998d-a767-b097-f22ebe93d422?version=2.0&t=168837305450>
5. Summary report, 27 June – 1 July 2022 / 2022 UN Ocean Conference. URL: <https://enb.iisd.org/2022-un-ocean-conference-summary>.
6. Морська природоохоронна стратегія України. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1240-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-%D1%80#Text>.
7. EU-funded «EU4Environment – Water Resources and Environmental Data» Programme. URL: <https://www.eu4waterdata.eu/en/where-we-work/ukraine/water.html>.

8. Міністерство освіти і науки України. Новини. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/shvaleno-dorozhnyu-kartu-vikoristannya-nauki-tehnologij-ta-innovacij-dlya-dosyagnennya-cilej-stalogo-rozvitku>
9. Писаренко Т.В., Кваша Т.К., Мусіна Л.А. та ін. Дорожня карта використання науки, технологій, інновацій для досягнення Цілей сталого розвитку: колект. монографія. Київ: УкрІНТЕІ, 2023. 391 с. <http://doi.org/10.35668/978-966-479-135-6>.

Кобиляк Д. М., канд. екон. наук Краснікова Н. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ВІДХОДАМИ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність зменшення вичерпання природних ресурсів не підлягає сьогодні сумніву. Протягом останнього століття спостерігається збільшення у вісім разів видобутку ресурсів та подвоєння особистого споживання матеріалів. В майбутньому очікується, що вплив переходу на низьковуглецеві технології на видобуток ресурсів буде величезним і загострить цю тенденцію. Перехід до економіки замкненого циклу був запропонований як можливе рішення цих проблем. Він може скоротити відходи, викиди вуглекислого газу та глобальний видобуток ресурсів.

До цього часу не існує єдиного визначення економіки замкненого циклу, яку часто сприймають як поєднання повторного використання та переробки. Інші визначення підкреслюють необхідність більш ефективного використання продуктів і процесів, подовження терміну служби продукту, пошук нових напрямків використання матеріалів, а також зміну бізнес-моделей та організації виробництва й споживання [1; 2].

Міжнародний розподіл праці в сучасній світовій економіці породжує ефект витоку. Ефект витоку полягає у переміщенні промисловості з розвинених країн до країн, що розвиваються, внаслідок жорсткої екологічної політики, яка підвищує ціни в розвинених країнах. Цьому ефекту поки що приділяється мало уваги в контексті циркулярної економіки. Група вчених виявила три канали, які інспірують ефект витоку: канал конкурентоспроможності, канал попиту і канал енергії. Канал конкурентоспроможності показує, що жорстка кліматична політика в регіоні може послабити його конкурентоспроможність. Але це не єдиний шлях формування торговельних потоків, пов'язаних з відходами [3].

Циркулярна економіка зазвичай розглядається на національному рівні, де внутрішні відходи або переробляються в межах території країни, або викидаються всередині країни. Проте глобальна економіка розширяє межі економіки замкненого циклу. Тенденції економіки замкненого циклу в світі значно вплинули на міжнародні торгові потоки відходів. Це наслідок потенційної можливості направляти відходи до країн з порівняльними перевагами у сортуванні та переробці, що можуть допомогти підвищити глобальні темпи переробки.

З 2000 року обсяги експортованих відходів значно збільшилися, і очікується, що ця тенденція буде тільки посилюватись зі зростанням глобалізації світу. У список п'яти найбільших експортерів відходів у світі на 2022 рік увійшли США, Німеччина, Бразилія, Канада та Нідерланди. У список п'яти найбільших імпортерів у світі за обсягом вартості на 2022 рік увійшли: Китай, Німеччина, США, Південна Корея та Нідерланди [4].

Експорт відходів за період з 2000 по 2022 рік за структурою, на основі загального обсягу експорту за вагою, очолювали: лісова промисловість і папір, метали, харчова промисловість та корми для тварин, шлако-зольні та інші промислові відходи. На решту шість категорій (пластмаси, скло, текстиль, електроніка, гума та шини, а також непродовольчі продукти тваринного походження) припадало всього близько 5% [4].

Отже, сьогодні вже сформувався міжнародний ринок торгівлі відходами. Однак, ще не всі питання, пов'язані з регулюванням цього ринку, відображені в правилах торгівлі. Якщо торгівля відходами не регулюється і не контролюється, вона може завдати шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людей. Більше того, відходи, що містять небезпечні речовини, можуть спричинити забруднення суходолу та океанів і мати катастрофічні наслідки для навколишнього середовища. Введення обмежень на експорт відходів і прийняття заходів щодо моніторингу можуть обмежити або запобігти екологічним ризикам. Окрім запобігання забрудненню, встановлення правил торгівлі відходами також може гарантувати, що сировина, яка міститься в відходах, може бути повторно використана або перероблена, і, таким чином, сприяти розвитку стійкої економіки замкненого циклу. Отже, зазначені вище аспекти, підкреслюють важливість регулювання торгівлі відходами на міжнародному рівні для запобігання серйозним екологічним проблемам та забезпечення сталого використання ресурсів. Це

передбачає введення обмежень на експорт відходів, розвиток ефективної системи моніторингу та контролю за обігом відходів. Крім того, створення ефективної системи управління відходами може сприяти створенню сталої економіки замкненого циклу, де відходи переробляються та використовуються знову, що сприяє зменшенню витрат ресурсів та забруднення навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Korhonen, J., Honkasalo, A. & Seppala, J. (2018). Circular economy: the concepts and its limitations. *Ecol. Econ.* 143, 37-46.
2. Morsetto, P. (2020). Targets for a circular economy. *Resource Conserv. Recycl.* 153, 104533.
3. Tan, X., Liu, Y., Cui, J. & Su, B. (2018). Assessment of carbon leakage by channels: an approach combining CGE model and decomposition analysis. *Energy Econ.* 74, 535-545.
4. World Bank Group (2021). What a waste 2.0: a Global Snapshot in Solid Waste Management to 2050. URL: [//datatopics.worldbank.org/what-a-waste/trends_in_solid_waste_management.html](https://datatopics.worldbank.org/what-a-waste/trends_in_solid_waste_management.html).

Коротя О. Ю.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі спостерігається посилення конкурентної боротьби між країнами, трансформація ролі держав у міжнародних відносинах і посилення міжнародного поділу праці. Поняття «глобалізація» є досить новим і має багато різних інтерпретацій і визначень. Глобалізація сприяє збільшенню кількості, асортименту та якості вироблених товарів, що призводить до більшої свободи та прогресу. З іншого боку, особливо в країнах, що розвиваються та з перехідною економікою, глобалізація може призвести до поглинання сформованих ринків транснаціональними компаніями.

Протягом останніх 16 років Швейцарський економічний інститут за участю Федерального Швейцарського технологічного інституту розробляє індекс рівня глобалізації для країн світу. Економічні, політичні та соціальні аспекти глобалізації є основою KOF Index of Globalization. Зауважимо, що з 1970-х років значення індексу ступеня глобалізації світових країн, який показує, наскільки добре одна нація інтегрована в глобальний простір, зростало.

Однак після закінчення «холодної війни» це зростання було особливо потужним [1]. Існує 24 основні індикатори, які характеризують соціальний, економічний та політичний стани глобалізації.

Показники економічної глобалізації збирають дані про рівень міжнародної активності країни, торговельні потоки, тарифи, податки та обмеження міжнародної торгівлі.

Показники соціальної глобалізації включають частку іноземного населення, рівень культурної інтеграції, обсяг особистих контактів і телефонного трафіку за кордоном, туризм, грошові перекази, поштові відправлення та розвиток інформаційної інфраструктури. Індикатори політичної глобалізації об'єднують дані про членство країни в світових організаціях, ратифікацію різносторонніх договорів, участь у світових місіях і кількість посольств і дипломатичних представництв у країні.

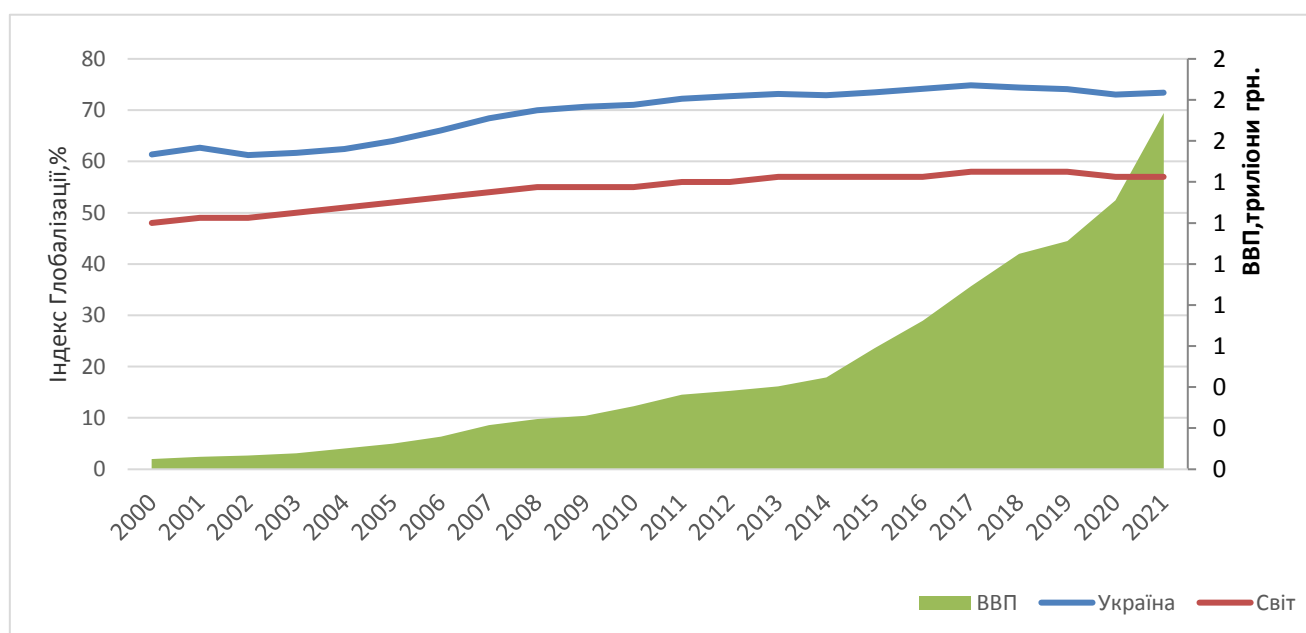

Рис. 1. Динаміка показника індексу глобалізації в Україні та світі [2]

Так, аналіз динаміки показника індексу глобалізації свідчить про те, що починаючи з 2000 року показник глобалізації в Україні пропорційно зростає разом зі світовим значенням. Також розвиток економіки спостерігається збільшенням ВВП країни.

Немає сумніву, що розвиток глобальної мережі інформації, логістичних і транспортних переваг, розвиток інвестиційних механізмів і прискорення

інновацій, і зростання участі країн у світовій торгівлі збільшує залежність і зв'язок між країнами є одними з безсумнівних переваг глобалізації.

Недоліками глобалізації для країн, що розвиваються, є збільшення конкуренції між компаніями та країнами, різні умови праці для людей у різних країнах, соціальна напруженість, пов'язана з втратою робочих місць у розвинених країнах, погіршення навколишнього середовища через зростання логістики та нових виробничих підприємств, і перенасичення світового ринку [1].

Зважаючи на те, що глобалізація може мати різні наслідки для фінансової-торгової безпеки держави, важливо враховувати можливі загрози, спричинені цими умовами, які можуть швидко перетворитися на реальні загрози, зокрема:

- зміна основних принципів фінансової безпеки
- стимулювання інвестицій у реальний сектор економіки
- створення циклу інфляції та девальвації
- зростання державного боргу та зростання дефолтних ризиків;
- збільшення залежності національної фінансової системи.

Очевидно, що країни-лідери світової економіки отримують значні переваги від глобалізації, оскільки вона має два аспекти, які впливають на рівень фінансової безпеки кожної країни. З одного боку, глобалізація сприяє активізації зовнішньо-економічних відносин між країнами, а з іншого боку, посилює економічну залежність цих країн [3].

Підводячи підсумок, фінансова глобалізація є частиною глобалізаційних процесів, які включають вільний рух капіталу та інтеграцію національних фінансових систем у світові фінансові ринки та інститути на трьох рівнях:

- 1) національний (у формі операцій злиття та поглинання);
- 2) регіональний (у формі процесів інтеграції національних фінансових систем у регіонах);
3. глобальний (у формі розвитку об'єднаного світового фінансового ринку).

Досліджено, що глобалізація впливає на рівень фінансової безпеки держав, включаючи зміни фундаментальних принципів фінансової безпеки, стимулювання відтоку інвестицій з економіки, формування інфляційно-девальваційної спіралі, зростання державного боргу та зростання дефолтних ризиків, і формування залежності національних фінансових систем від глобальних фінансових криз інших країн [1].

Список використаних джерел:

1. Ткаленко С. Фінансова безпека держави в умовах посилення глобалізаційних процесів. *Міжнародна економічна політика*. 2013. Вип. 1. С. 101-122.
2. Gygli S., Florian H., Jan-Egbert S. The KOF Globalisation Index – Revisited, KOF Working Paper URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
3. Стукан І.Ю. Фінансова глобалізація: сутність, етапи та наслідки. *Європейські перспективи*. 2015. № 1. С. 18-24.

Канд. екон. наук Михайленко О. Г.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ
НА РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ УКРАЇНИ**

У сучасному світі франчайзинг є однією з найефективніших моделей бізнесу, що дозволяє компаніям швидко масштабувати свою діяльність на міжнародному ринку. Україна, яка стрімко інтегрується у світовий економічний простір, не є винятком. Міжнародний франчайзинг має значний вплив на розвиток торговельних мереж країни, відкриваючи нові можливості для підприємців та споживачів.

Міжнародні франшизи вносять значний вклад у економіку України, стимулюючи розвиток торговельних мереж, створення нових робочих місць та збільшення податкових надходжень. Вони дозволяють місцевим підприємцям отримати доступ до перевірених бізнес-моделей, сучасних технологій та міжнародного досвіду управління та маркетингу.

Впровадження міжнародних стандартів обслуговування та управління якістю товарів є ще однією важливою перевагою франчайзингу. Це не лише підвищує рівень задоволення споживачів, але й стимулює українські торговельні мережі до самовдосконалення і впровадження інновацій. Міжнародні франшизи часто використовують передові технології у своїй діяльності, що дозволяє оптимізувати процеси управління, логістику та маркетинг. Впровадження цих технологій на українському ринку сприяє підвищенню ефективності торговельних мереж та забезпечує кращий досвід для кінцевих споживачів [1].

Прямі іноземні інвестиції від міжнародних франчайз є важливим джерелом фінансування для української економіки. Ці інвестиції йдуть на розвиток

інфраструктури, закупівлю обладнання, ремонт та оренду торговельних площ, що позитивно впливає на внутрішній розвиток країни. Для розміщення торгових точок міжнародних франчайз необхідно розвивати місцеву інфраструктуру, включаючи транспортні мережі, комунікації та енергопостачання. Це не лише створює додаткові робочі місця, але й покращує якість життя населення. Незважаючи на численні переваги, процес інтеграції міжнародного франчайзингу в Україні супроводжується певними викликами. Серед них — необхідність адаптації бізнес-моделей до місцевих умов, конкуренція з вітчизняними торговельними мережами, а також правові та економічні ризики. Водночас, міжнародний франчайзинг відкриває широкі можливості для розвитку малого та середнього бізнесу, експансії українських компаній на зовнішні ринки та залучення іноземних інвестицій.

За останні роки Україна стала привабливою локацією для міжнародних франчайзингових мереж. Бренди з США, Європи та Азії активно входять на український ринок, пропонуючи широкий спектр товарів і послуг, від ресторанів швидкого харчування до одягу та аксесуарів [3]. Вплив міжнародного франчайзингу на розвиток торговельних мереж в Україні можна простежити на прикладах відомих брендів, які успішно впроваджують свої франчайзингові моделі на українському ринку. Ці приклади ілюструють не лише економічні переваги, а й соціальні та культурні аспекти такого співробітництва. McDonald's є одним із найвідоміших прикладів міжнародного франчайзингу, який має значний вплив на розвиток торговельних мереж у багатьох країнах, включаючи Україну. Відкриття ресторанів McDonald's сприяло створенню нових робочих місць, впровадженню стандартів якості обслуговування та безпеки продуктів харчування, а також залученню інвестицій у харчову промисловість та сферу обслуговування [6].

Іспанський ритейлер Zara, що належить до Inditex Group, демонструє, як міжнародна франшиза може впливати на модну індустрію та роздрібну торгівлю в країні. Присутність Zara сприяла популяризації світових трендів моди в Україні, впровадженню інноваційних підходів у логістиці та управлінні запасами, а також підвищенню стандартів обслуговування у роздрібній торгівлі.

KFC (Kentucky Fried Chicken) — ще один приклад успішної міжнародної франшизи, яка має великий вплив на розвиток ресторанного бізнесу в Україні. Відкриття закладів KFC сприяло збільшенню вибору для споживачів, створенню нових робочих місць та впровадженню новітніх технологій у сфері громадського харчування [4].

Domino's Pizza ілюструє, як міжнародний франчайзинг може сприяти розвитку сегменту швидкого харчування та доставки їжі. Присутність Domino's в Україні не тільки збільшила вибір для любителів піци, але й впровадила високі стандарти сервісу, інноваційні рішення у сфері онлайн-замовлень та логістики доставки.

Хоча IHG не є торговельною мережею в традиційному розумінні, цей приклад показує вплив міжнародного франчайзингу на готельний бізнес та туристичну індустрію. Відкриття готелів під брендами IHG в Україні сприяло залученню міжнародних туристів, підвищенню стандартів гостьового сервісу та розвитку місцевого туризму.

Досить успішними франчайзинговими мережами в Україні є також: розподільні мережі: Наш край, АТБ, Новус, Фора; агентство нерухомості: «Re/Max»; експрес-кур'єрська служба «Нова Пошта», «Делфаст».

Міжнародний франчайзинг в Україні активно розвивається, охоплюючи різні сектори економіки, включаючи харчування, роздрібну торгівлю, освітні послуги, готельний бізнес, окрім цього, в Україні існує інтерес до франчайзингу у сегменті кав'ярень, фітнес-центрів, освітніх закладів та ІТ-послуг, що відкриває двері для багатьох міжнародних мереж [3; 5].

На сьогодні в Україні налічується понад 23 тисяч франчайзингових локацій, близько 700 франчайзі, 65% ринку займають національні франчайзі; 59% – роздрібна торгівля, 25% – сфера послуг, 15% – громадське харчування, тільки деякі проєкти мають виробничі франшизи – 1% [7]. Наведені приклади підкреслюють, що міжнародний франчайзинг може слугувати потужним інструментом для розвитку торговельних мереж та економіки в цілому, стимулюючи інновації, створення робочих місць, і покращення якості товарів та послуг, інвестиції в економіку тощо.

Отже, важливо зауважити, що франчайзинг уже сьогодні грає значну роль в українській економіці і може стати однією з ключових форм створення ВВП у найближчому майбутньому. Проте, існують значні виклики для розвитку цієї

галузі в Україні, такі як недостатня правова база, фінансові труднощі та відсутність ефективної інформаційної підтримки та досвіду управління торговим бізнесом. Для прискорення розвитку франчайзингу на українському ринку необхідно прийняти Закон про франшизу, який захистить права як франчайзерів, так і франчайзі, стимулюватиме діяльність консультативних та бізнес-центрів для розробки бізнес-планів і надання консультацій з управління та розвитку франчайзі, сприятиме розвитку франчайзингових технологій у навчальних закладах, а також досліджуватиме світовий досвід франчайзингу на практиці. Також важливо активізувати банківське кредитування під гарантію франчайзера, або ж надавати франчайзі кредити на вигідних умовах.

Незважаючи на проблеми, можна очікувати, що міжнародний франчайзинг залишатиметься одним з ключових факторів розвитку торговельних мереж України у майбутньому. Адаптація до змінювальних умов ринку, інноваційний підхід та співпраця з міжнародними партнерами можуть стати основою успіху українських підприємств у цій сфері. Міжнародний франчайзинг має вирішальне значення для розвитку торговельних мереж в Україні, пропонуючи нові бізнес-моделі, технології та стандарти обслуговування. Попри виклики, перспективи використання франчайзингу для розвитку українського ринку залишаються оптимістичними, обіцяючи нові можливості для економічного зростання та міжнародної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Побоченко Л.М., Цой А.В. Дослідження розвитку світового ринку франчайзингових послуг в умовах глобальної конкуренції. *Інфраструктура ринку. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»*. 2019. Вип. 38. С. 148-157.
2. Кращі в світі: топ торгових мереж світу за оборотом, магазинів і перспективам. URL: <https://rau.ua/economika/rozvitok/top-torgovyh-merezh-svitu/>.
3. На всьому готовому: як в Україні розвивається ринок франчайзингу. (+інфографіка). URL: <https://rau.ua/novyni/ukrayini-rynok-franchajzyngu/>.
4. Франчайзинг як ефективна форма розвитку інноваційного підприємництва в Україні. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143518/23-Byvsheva.pdf?sequence=1>.
5. Франчайзинг: актуальні проблеми розвитку в Україні. URL: <http://fdf.org.ua/news/445-franchajzing-aktualni-problemirozvitku-v-ukrajini>.
6. 2021 Top Global Franchises Ranking. URL: <https://www.entrepreneur.com/franchises/top-global/2021>.
7. Franchises in Ukraine: problems and ways for their decision URL: <https://science.lpnu.ua/smeu/all-volumes-and-issues/volume-1-number-1-2019/franchises-ukraine-problems-and-ways-their>.

Назралієв П. Г., канд. екон. наук Іванов К. П.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У світі, де швидкість змін технологій перевершує будь-які прогнози, діджиталізація стає не просто модою, але життєво важливою необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності національних економік. За останні десятиліття цифрові технології вкотре перетворили спосіб, яким ми працюємо, живемо та взаємодіємо один з одним [1].

Діджиталізація – це процес інтеграції цифрових технологій у всі сфери життя: виробництво, освіту, медицину, торгівлю, транспорт та інші. Цей процес не лише змінює уявлення про традиційні методи ведення бізнесу, але й прискорює його розвиток та розвиток суспільства в цілому.

Процес діджиталізації можна описати як конвертацію інформації до цифрового формату та застосування цифрових технологій з метою оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, поліпшення комунікації з клієнтами та підвищення ефективності господарської діяльності [3, с.50].

Термін «діджиталізація» походить з США від англійського слова «digitalization», що означає оцифрування. Іншими словами, діджиталізація представляє собою процес перетворення інформації у цифрову форму, наприклад, перетворення паперових документів у електронний формат або зображень у фотографіях у цифрові зображення на екрані тощо [4, с. 21]. Діджиталізація є ключовим елементом у сучасному світі, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси та забезпечує більш швидку та зручну обробку інформації.

Підвищення ефективності та продуктивності є однією з ключових переваг діджиталізації. Вона дозволяє оптимізувати процеси виробництва, використовувати аналітичні інструменти для прийняття стратегічних рішень та автоматизувати рутинні завдання. Наприклад, впровадження системи «Індустрія 4.0» виробництва дозволяє виробникам пристосуватися до змінних умов ринку та швидко реагувати на попит споживачів [2].

Діджиталізація також стимулює інновації та нові види бізнесу. Це дозволяє

підприємствам швидко реагувати на зміни в умовах ринку, впроваджувати нові продукти та послуги та створювати нові ринки збуту.

Крім того, діджиталізація сприяє покращенню доступу до освіти та здоров'я. Цифрові технології дозволяють надавати онлайн-курси, консультування здоров'я та телемедицину, що покращує якість життя громадян та зменшує рівень соціальних нерівностей.

Концепція діджиталізації розуміється як систематизація, використання та обробка інформації у цифровому форматі для поліпшення обслуговування споживачів у сфері бізнесу. У цьому контексті, підприємства для збільшення впливу своєї конкурентоспроможності повинні розробляти такі стратегії, що акцентуються на використанні інноваційних рішень, впровадженні науково-технічних нововведень та застосуванні інтелектуалізації та відповідних цифрових інновацій. Ці новаторські підходи призначені для спрощення та прискорення роботи з великим обсягом інформації, покращення співпраці всередині підприємства та встановлення ефективного взаємодії з клієнтами та постачальниками.

У сучасній діяльності суб'єктів господарювання спостерігається трансформація у наданні послуг: змінюються умови торгівлі, стають доступними електронні платіжні системи, можливість покупки товарів без виходу з будинку, оцінка товару через Інтернет, замовлення у будь-який час та з будь-якого місця, а також доступ до інформації у реальному часі за допомогою мобільних додатків.

У сучасних умовах діджиталізація відображається не лише у виникненні нових спеціальностей, але й в загальних трансформаціях на ринку праці. Відзначається значна нестача кваліфікованих кадрів у галузі цифрових технологій. Для успішної кар'єри важливо не лише мати професійні навички, а й швидко адаптуватися до нових вимог. Це призведе до виникнення нових професій, які будуть задовольняти відповідні потреби сучасного економічного ринку.

Діджиталізація відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік у сучасному світі. Вона стимулює ефективність виробництва, сприяє інноваціям та розвитку нових бізнес-моделей, а також покращує доступ до освіти та здоров'я для всіх верств суспільства.

Діджиталізація є інноваційним, комплексним та недостатньо дослідженим процесом трансформації глобальної економіки. На основі цього процесу змінюються й сучасні тенденції відповідного розвитку бізнес-середовища та

комерції: від цифровізації окремих бізнес-процесів у локальних підприємницьких мережах до появи нових бізнес-моделей світової економіки (електронної комерції) завдяки активному розвитку та поширенню Інтернет-технологій. «Діджител» економіка та її провідна складова – електронна комерція є дійсно якісно новим рівнем розвитку сучасних бізнес-відносин, що зумовлює появу відповідної інноваційної інфраструктури у багатьох сферах комерції.

Список використаних джерел:

1. World Development Report 2021: Data for Better Lives. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021>.
2. Schwab, K. (2017). The Fourth Industrial Revolution. Crown Business. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=78450>.
3. Лазоренко Т., Шолом І. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнесу. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. 2020. Вип. 1. С. 50-51. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201186>.
4. Лігоненко Л., Хріпко А., Доманський А. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2018. № 22 (62), т. 2. С. 21-24.

Наривська А. В., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ПРОЯВУ ФАКТОРІВ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН ЄС

Сучасний світ характеризується високим рівнем глобальної нестабільності, яка впливає на всі аспекти міжнародних економічних відносин, включаючи експортний потенціал країн Європейського Союзу. Глобальні виклики, такі як економічні кризи, політичні конфлікти, екологічні проблеми та пандемії, змушують країни ЄС адаптуватися до швидко змінюваних умов та шукати нові шляхи для підтримки та розвитку свого експорту.

Експорт є однією з ключових складових економічного розвитку країн. Європейський Союз відомий своєю високою конкурентоспроможністю на світовому ринку. Проте, в умовах глобальної нестабільності, такої як геополітичні конфлікти, економічні кризи та пандемії, розвиток експортного потенціалу стає

викликом. ЄС вживав різні заходи для підтримки експортного потенціалу своїх країн-членів та партнерів під час пандемії covid-19. Деякі з них були [1]:

1. Створення спільного фонду відновлення NextGenerationEU, який має виділити 750 млрд євро для інвестицій у зелену та цифрову трансформацію, соціальну та економічну справедливість, та конкурентоспроможність ЄС.

2. Запуск ініціативи Team Europe, яка мобілізувала понад 40 млрд євро для допомоги країнам-партнерам у подоланні наслідків пандемії, забезпеченні доступу до вакцин, та підтримці економічного відновлення.

3. Запровадження тимчасових винятків з правил державної допомоги, що дозволяють державам-членам надавати ліквідність та гарантії експортерам.

4. Запуск ініціативи SURE, яка має виділити до 100 млрд євро для підтримки збереження робочих місць та доходів працівників, що залежать від експорту.

4. Посилення ролі Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського фонду стратегічних інвестицій (ЄФСІ) у фінансуванні проєктів, пов'язаних з експортом, інноваціями та екологічним переходом.

Європейський Союз (ЄС) вживає різноманітних заходів для підтримки свого експортного потенціалу. Ось деякі аспекти, які стосуються самого ЄС:

1. Торговельні угоди: ЄС активно укладає торговельні угоди з іншими країнами та регіонами, щоб сприяти експорту своїх товарів та послуг. Ці угоди сприяють зниженню тарифів, спрощенню митних процедур та забезпеченню доступу до нових ринків.

2. Підтримка малих та середніх підприємств (МСП): ЄС розробляє програми та ініціативи, спрямовані на підтримку МСП. Це включає фінансову допомогу, консультування та навчання, щоб допомогти підприємствам розширювати свій експорт.

3. Фінансова підтримка: ЄС надає фінансову допомогу для розвитку експортного потенціалу. Це може включати гранти, кредити та інші види фінансування.

4. Лібералізація податків та дерегуляція: ЄС активно сприяє лібералізації податків та спрощенню регуляторних процедур для підприємств. Це допомагає знижувати витрати та покращувати конкурентоспроможність європейських товарів на світовому ринку.

5. Страхування експорту: ЄС надає підтримку виробникам та експортерам через інструменти страхування експорту. Це допомагає зменшити ризики та сприяє збільшенню обсягів експорту.

6. Інвестиційні програми: ЄС розробляє спеціальні інвестиційні програми для підтримки розвитку нових технологій, інновацій та підприємництва. Це включає фінансову підтримку, консультування та навчання.

7. Фінансова підтримка досліджень та розвитку: ЄС надає фінансову підтримку для досліджень, розробки нових продуктів та технологій. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності європейських товарів на світовому ринку.

Ці заходи спрямовані на підтримку експортного потенціалу ЄС та забезпечення його стабільного розвитку на міжнародній арені. Одним з факторів, що сприяли зростанню експорту з ЄС у 2023 році, була вакцинація населення від COVID-19, яка дозволила відновити міжнародну торгівлю та подолати логістичні перешкоди. Іншим фактором була підписання Угоди про інвестиції між ЄС та Китаєм, яка спростила умови доступу до китайського ринку для європейських компаній. Також важливою роллю відіграла реалізація плану відновлення ЄС після пандемії, який передбачав значні інвестиції в зелену та цифрову трансформацію економіки [2]. Глобальна нестабільність має великий вплив на торгівлю та експортний потенціал. Геополітичні напруження, економічні кризи та пандемії можуть обмежувати доступ до ринків та знижувати попит на продукцію. Наприклад, Brexit та пандемія COVID-19 суттєво вплинули на експорт ЄС.

ЄС впроваджує політики та ініціативи для підвищення експортного потенціалу. Інвестиції в дослідження та інновації, цифрові технології та електронна комерція є важливими напрямками. Адаптивність та стійкість є ключовими факторами в умовах глобальних викликів. Розвиток експортного потенціалу ЄС в умовах глобальної нестабільності вимагає постійного аналізу, адаптації та інновацій. ЄС має продовжувати сприяти розвитку своєї економіки та забезпечувати стійкість у торгівлі, незважаючи на виклики, які виникають через геополітичні турбулентності та інші фактори. Важливою є також співпраця з іншими країнами та регіонами для забезпечення відкритого та стабільного світового ринку.

Список використаних джерел:

1. Зелена угода: ключ до кліматично нейтрального та стійкого ЄС. EUREporter. URL: <https://uk.eureporter.co/environment/2020/12/08/green-deal-key-to-a-climate-neutral-and-sustainable-eu/?ssp=1&darkschemeovr=1&setlang=uk&cc=UA&safesearch=moderate>.
2. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Канд. екон. наук Олійник Т. І., Іванова М. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВЛАСТИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На території України у зв'язку з воєнним періодом з'явилися нові виклики, що включають кризові ситуації, зменшення активності бізнесу, економічна нестабільність, втрати продуктивності праці та зниження споживчого попиту населення через скорочення їхніх доходів. Ці умови вимагають розробки довгострокових стратегій і механізмів для забезпечення сталого економічного зростання [2].

Особливості економічної інклюзії під час війни [3]:

1. Міграція населення. Війни призводять до гуманітарної кризи, наслідки якої обмежують доступ до основних послуг, таких як житло, харчування, медична допомога, освіта.

2. Зниження економічного розвитку. Воєнні конфлікти часто призводять до зупинки бізнесу, руйнуванню важливої інфраструктури, зниження виробничих потужностей.

3. Система соціального захисту. Ефективна система соціального захисту, яка забезпечує соціальну підтримку та допомогу для найвразливіших верств суспільства, є дуже важливим фактором для інклюзії та соціальної справедливості;

4. Брак доступу до освіти. Недоступність якісної освіти під час воєнного стану.

Нерівний розподіл економічних ресурсів та суспільних благ призводить до нерівності в можливостях задоволення життєвих потреб людей з різних соціальних верств і регіонів. Саме концепція інклюзивного економічного зростання є сучасною моделлю, яка допоможе вирішити проблему забезпечення всіх членів суспільства рівних прав і можливостей [2].

Розповсюдження концепції інклюзії в економіці сприяє формуванню нової парадигми – інклюзивної економіки, яка знаходить втілення у п'яти ключових рисах, визначених Фондом Рокфелера (табл. 1). Така концепція передбачає активну участь громадян у економічному житті країни, забезпечуючи при цьому рівні можливості для всіх на ринку праці, серед споживачів та в бізнес-секторі.

По-друге, інклюзивна економіка створює умови для більшої мобільності людей з різних соціально незахищених груп, надаючи доступ до суспільних благ та інфраструктури [1].

По-третє, вона враховує не лише економічний розвиток, а й підвищення рівня доходів населення та загальне благополуччя суспільства. Далі треба зазначити, що інклюзивна економіка сприяє стабільності, забезпечуючи осіб, спільноти, підприємства та уряди достатнім ступенем впевненості у своєму майбутньому та прогнозуванню важливих результатів відповідних економічних рішень [1].

Таблиця 1

Ключові риси концепції за визначенням Фонд Рокфелера [4]

Назва ключових слів	Опис
Участь	Передбачає активну участь громадян у економічному житті держави. Інклюзивна економіка сприяє створенню рівних можливостей для всіх на ринку праці, серед споживачів та в бізнес-секторі. Вона ґрунтується на прозорості, якості знань та дотриманні норм, що сприяють розвитку підприємництва та забезпеченню працевлаштування
Справедливість	Інклюзивна економіка створює можливості для більшої мобільності людей з різних соціально незахищених груп. Це означає доступ до суспільних благ, інфраструктури, освіти, води та інших важливих ресурсів
Зростання	Це не лише економічний розвиток, вимірюваний агрегованими показниками, але й збільшення доходів на душу населення та інших показників загального благополуччя суспільства
Стабільність	Інклюзивна економіка забезпечує достатню ступінь впевненості в майбутньому для осіб, спільнот, підприємств та урядів. Це передбачає можливість прогнозувати результати економічних рішень та забезпечення стабільного фінансового становища
Сталий розвиток	Це накопичення економічного та соціального багатства, що підтримує добробут між поколіннями. Інклюзивна економіка враховує довгострокові витрати та користь, а не тільки короткострокові прибутки від використання різних форм капіталу

Нарешті, вона підтримує сталий розвиток, ураховуючи довгострокові витрати та користь, та сприяє накопиченню економічного та соціального багатства для

майбутніх поколінь. Такий підхід сприяє побудові економіки, що враховує інтереси всіх верств суспільства та забезпечує стале та гармонійне її розвиток. Основними показниками успішного інклюзивного розвитку є покращення якості життя населення, розширення можливостей, забезпеченні справедливості, участь у виробництві та добробут [2]. Звертаючи увагу на всі особливості економічної інклюзії під час воєнного часу вона має зменшити соціальну нерівність та відновити економіку й життя людей після війни [3].

Список використаних джерел:

1. Войчук М.В. Етимологія поняття «економічна інклюзія» в контексті циклічного розвитку економіки. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3-4. С. 28-33.
2. Воробйова Н., Гаврилюк С., Литвинова Т. Деякі аспекти інклюзивного розвитку економіки України. *Вчені записки Університету «Крок»*. 2023. № 1 (69). С. 29-37.
3. Птащенко О.В., Денисюк О.В., Курцев О.Ю., Малінка І.Л. Особливості економічної інклюзії у воєнний період. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 11-18.
4. Pacetti-Garr E. The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the EquityGrowth Dichotomy. Rockfeller Foundation, 2016.
5. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З. Методичний підхід до управління змінами в діяльності суб'єктів підприємництва. *Економіка розвитку*. 2017. № 3 (83). С. 59-66.

**Канд. екон. наук Павлов Р. А.¹, д-р філос. наук Павлова Т. С.¹,
Хмарський В. Ю.²**

¹*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)*

²*University of Zurich (Switzerland)*

ФІЛОСОФІЯ БЛОКЧЕЙНУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Блокчейн, інноваційна технологія розподіленого реєстру, являє собою не просто технічне рішення, а втілення нової філософії ведення бізнесу. Заснована на принципах децентралізації, прозорості та незмінності даних, філософія блокчейну має значний вплив на трансформацію традиційних бізнес-моделей у підприємстві [1]. Метою цього дослідження є аналіз філософських засад блокчейну та їхнього впливу на розвиток нових підходів до ведення бізнесу.

Одним із ключових аспектів філософії блокчейну є децентралізація, яка дає змогу усунути необхідність у посередниках і централізованому контролю [2].

Застосування блокчейн-технологій у підприємницькій діяльності сприяє оптимізації бізнес-процесів, зниженню транзакційних витрат і підвищенню ефективності операцій [3]. Смарт-контракти, засновані на блокчейні, автоматизують виконання договірних зобов'язань, знижують ризики і зміцнюють довіру між учасниками бізнес-відносин [4].

Філософія блокчейну передбачає забезпечення прозорості та незмінності даних, що відкриває нові можливості для управління ланцюгами поставок і підвищення якості продукції [5]. Впровадження блокчейну дає змогу створювати децентралізовані системи відстеження походження товарів, боротьби з контрафактом і фальсифікацією, зміцнюючи довіру споживачів і підвищуючи репутацію бренду [6].

Філософія блокчейну стимулює розвиток платформної економіки та створення децентралізованих автономних організацій (DAO), трансформуючи традиційні ієрархічні структури управління в бізнесі [7]. DAO засновані на принципах колективного ухвалення рішень, прозорості та самоврядування, що дає змогу створювати нові моделі співпраці та розподілу прибутку між учасниками. Застосування блокчейну у сфері інтелектуальної власності та управління цифровими активами відкриває нові можливості для монетизації творчого контенту та захисту авторських прав. Децентралізовані платформи на основі блокчейну дають змогу творцям контенту безпосередньо взаємодіяти зі споживачами, отримувати справедливу винагороду і контролювати використання своїх творів [8].

Масове впровадження блокчейн-технологій у підприємницьку діяльність потребуватиме адаптації правового регулювання та розроблення нових стандартів для забезпечення безпеки та стабільності децентралізованих бізнес-систем. Філософія блокчейну ставить нові питання в галузі корпоративної етики, захисту даних і конфіденційності, вимагаючи переосмислення традиційних підходів до ведення бізнесу [9].

Філософія блокчейну має значний вплив на трансформацію бізнес-моделей у підприємстві, сприяючи розвитку децентралізації, прозорості та довіри в економічних відносинах. Впровадження блокчейн-технологій дає змогу оптимізувати бізнес-процеси, створювати нові моделі управління ланцюгами поставок,

розвивати платформну економіку та децентралізовані автономні організації. Блокчейн відкриває нові можливості для монетизації творчого контенту, захисту інтелектуальної власності та створення унікальних цифрових активів. Особливої уваги заслуговує використання блокчейну в аспекті боротьби зі зміною клімату [10].

Подальший розвиток і масове впровадження блокчейн-технологій потребуватиме адаптації правового регулювання та розроблення нових етичних стандартів. Філософія блокчейну формує основу для нової економічної парадигми, заснованої на принципах довіри, прозорості та розподіленого консенсусу.

Список використаних джерел:

- 1 Swan, M. (2015). *Blockchain: Blueprint for a new economy*. O'Reilly Media, Inc.
- 2 Iansiti, M., & Lakhani, K. R. (2017). The truth about blockchain. *Harvard Business Review*, 95 (1), 118-127.
- 3 Hackius, N., & Petersen, M. (2017). Blockchain in logistics and supply chain: Trick or treat?. In *Digitalization in Supply Chain Management and Logistics: Smart and Digital Solutions for an Industry 4.0 Environment*. Proceedings of the Hamburg International Conference of Logistics (HICL), Vol. 23 (pp. 3-18). Berlin: epubli GmbH. <http://dx.doi.org/10.15480/882.1444>.
- 4 Szabo, N. (1997). Formalizing and securing relationships on public networks. *First Monday*, 2 (9). <https://doi.org/10.5210/fm.v2i9.548>.
- 5 Montecchi, M., Plangger, K., & Etter, M. (2019). It's real, trust me! Establishing supply chain provenance using blockchain. *Business Horizons*, 62 (3), 283-293. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bushor.2019.01.008>.
- 6 Wang, Q., Li, R., Wang, Q., & Chen, S. (2021). Non-fungible token (NFT): Overview, evaluation, opportunities and challenges. *arXiv preprint arXiv:2105.07447*.
- 7 Ulysse, G. (2018). *La blockchain: Une révolution pour les entreprises et la société*. Editions Eyrolles.
- 8 O'Dair, M., & Beaven, Z. (2017). The networked record industry: How blockchain technology could transform the record industry. *Strategic Change*, 26 (5), 471-480. <http://dx.doi.org/10.1002/jsc.2147>.
- 9 Tang, Y., Xiong, J., Becerril-Arreola, R., & Iyer, L. (2019). Blockchain ethics research: A conceptual model. In *Proceedings of the 2019 on Computers and People Research Conference* (pp. 43-49). <http://dx.doi.org/10.1145/3322385.3322397>.
- 10 Puschmann, T., Hoffmann, C.H., Khmarskyi, V. How Green FinTech Can Alleviate the Impact of Climate Change – The Case of Switzerland. *Sustainability* 2020, 12, 10691. <https://doi.org/10.3390/su122410691>.

Пантюшкова Р. Є., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

У сучасному глобалізованому світі цифрові технології інтенсивно проникають у всі сфери економіки та суспільства, і торгівля не є винятком.

У сучасному світі цифрові технології швидко трансформують різні сфери людського життя, включаючи торгівлю. Цифровізація світової торгівлі відкриває нові можливості для підприємств, сприяючи зростанню ефективності та розширенню міжнародних ринків.

Цифрові технології, включаючи смарт-контракти, зберігання даних у хмарі, електронні платежі, віртуальні підприємства, офіси та кабінети, бізнес-сайти, використання програмного забезпечення для мінімізації ризиків, а також технології блокчейну, боти, штучний інтелект та криптовалюти, стають все більш важливими у цифровій епохі. Однак володіння відповідними знаннями та навичками у цій сфері стає надзвичайно важливим, оскільки їх відсутність може призвести не лише до фінансових втрат через шахрайство, а й до фактичного обмеження прав і можливостей користувачів, особливо в контексті відсутності адекватного правового регулювання цифрового простору. Цифрові технології пропагуються як інструменти, що можуть революціонізувати суспільне життя та зробити його більш ефективним і комфортним, звільнивши людей від багатьох рутинних обов'язків. Однак, разом з цими перевагами, існують і ризики. Поширення коронавірусу та пов'язані з ним обмеження спричинили різке зростання використання цифрових технологій у всіх сферах життя, включаючи бізнес. Такий розвиток ситуації підкреслює необхідність уважного аналізу ризиків і розвитку відповідних стратегій для їх управління.

Кожна з цифрових технологій має свої позитивні та негативні аспекти для суспільства. Одна з ключових особливостей цих технологій полягає в можливості використання Інтернет-простору анонімно, що забезпечує швидкість та приватність операцій, а також привертає увагу багатьох користувачів. Однак така анонімність може стати проблемою, оскільки ускладнює виявлення недобросовісних осіб, які завдають шкоди іншим користувачам у віртуальному просторі, і уникнення їх відповідальності. Оскільки Інтернет є транснаціональним середовищем, дії в ньому можуть здійснюватися незалежно від місця перебування, що

ускладнює виявлення та притягнення осіб до відповідальності. Такі ситуації потребують співпраці компетентних органів різних країн і встановлення відповідних правил для їх взаємодії на міжнародному рівні.

Наразі штучний інтелект (ШІ) став дуже популярним та перспективним, оскільки він володіє надзвичайними можливостями в різних сферах, таких як бізнес, наука, державна служба та побут. Наприклад, він здатний заробляти великі гроші на біржі, прискорювати процес отримання необхідних дозволів та реєстраційних процедур, а також забезпечувати швидкі результати наукових досліджень, зокрема в медичній сфері, що стає особливо важливим у зв'язку зі стрімким поширенням коронавірусу. Однак такі інновації широко використовуються недобросовісними учасниками суспільства, у тому числі криміналом. Якщо говорити про переваги цифровізації світової торгівлі, то це то, що цифрові технології дозволяють автоматизувати багато процесів торгівлі, що призводить до зменшення часу на виконання операцій та зниження витрат на ресурси [4]. Також Інтернет та цифрові платформи дозволяють підприємствам легко здійснювати міжнародні торгові операції, залучаючи клієнтів з усього світу [2]. Завдяки цифровим технологіям компанії можуть швидше реагувати на зміни в попиті та пропозиції на ринку, а також ефективніше взаємодіяти з клієнтами [3]. Цифрові інструменти дозволяють спростити процеси митного оформлення, документообігу та оплати, що полегшує здійснення міжнародних торгових операцій [5]. Ризики цифровізації світової торгівлі:

- зростаюча залежність від цифрових технологій робить торгівлю більш вразливою до кібератак. Втрата конфіденційної інформації або відмова від обслуговування може значно зашкодити бізнесу;

- у країнах з менш розвиненою інфраструктурою та доступом до Інтернету цифровізація може поглибити нерівність участі в світовій торгівлі;

- збільшення обсягів збору, зберігання та обробки особистих даних може породити питання щодо приватності та використання цих даних без дозволу;

- загальна цифрова трансформація може вимагати інвестицій у технології, що може відчужити малі та середні підприємства, які не мають достатніх ресурсів [2].

Цифровізація світової торгівлі відкриває безліч можливостей для підприємств, сприяючи їхньому зростанню та розвитку. Проте важливо розуміти, що разом з перевагами ця трансформація приносить і ризики, які вимагають уважного управління та заходів з мінімізації. Збалансований підхід до цифрової трансформації

торгівлі дозволить максимізувати її переваги, забезпечуючи при цьому захист від можливих загроз.

Список використаних джерел:

- 1 European Union Agency for Cybersecurity. URL: <https://www.enisa.europa.eu/>
- 2 International Telecommunication Union. URL: [https://www.itu.int/en/Pages/default.aspx#/.](https://www.itu.int/en/Pages/default.aspx#/)
- 3 McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/ua/overview>.
- 4 World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/>.
- 5 World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/>.

Пархуць Є. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ
РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Актуальність дослідження обумовлена стрімким прогресом у сфері цифрових інновацій, який зумовлює глобальні зміни у всіх аспектах людського життя, також цифрова трансформація впливає на економічні, соціальні, освітні та культурні процеси, реформує традиційні підходи до ведення бізнесу, управління державними інститутами, освітнього процесу та повсякденного спілкування. В контексті швидкоплинної технологічної зміни та непередбачуваності майбутнього, розуміння цих трендів та викликів є критично важливим для підготовки до нових можливостей та загроз, а також для формування ефективних стратегій соціальної адаптації та інноваційного розвитку. Тому наше дослідження не тільки вносить важливий вклад у дискусію з питань цифрової трансформації, але й має практичне значення для політиків, підприємців, освітян та широкого кола зацікавлених сторін, прагнучих до ефективної взаємодії у цифровому світі [2].

Сучасний світ неможливо уявити без цифрових технологій, які проникають у всі сфери нашого життя, починаючи з особистого простору і закінчуючи глобальною економікою. Розвиток цифрових технологій відбувається з неймовірною швидкістю, пропонуючи нові можливості для бізнесу, освіти, медицини та багатьох інших галузей. У цьому есе ми розглянемо ключові тенденції, які зараз формують цифровий ландшафт, та обговоримо виклики, які вони ставлять перед суспільством.

На передовій цифрових технологій знаходяться штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання. Ці технології дозволяють машинам імітувати людські рішення та дії, відкриваючи нові перспективи у роботизації, автоматизації виробництва, обробці великих даних та особистісному асистентстві. ШІ змінює способи, якими ми взаємодіємо з технологіями, роблячи інтерфейси більш інтуїтивно зрозумілими і персоналізованими.

Інтернет речей описує мережу фізичних об'єктів («речей»), вбудованих з сенсорами, програмним забезпеченням та іншими технологіями для з'єднання та обміну даними з іншими пристроями та системами через інтернет. IoT відкриває широкі можливості для автоматизації домогосподарств, розумних міст, промисловості 4.0, екологічного моніторингу та багато іншого, сприяючи створенню більш зв'язаного та ефективного світу [3].

У світі, де кожна взаємодія з технологіями генерує дані, здатність збирати, зберігати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації стає ключовою. Великі дані та аналітика дозволяють отримувати цінні інсайти, передбачати тренди, покращувати прийняття рішень і індивідуалізувати досвід користувача, що має величезне значення для бізнесу.

Блокчейн, технологія, що лежить в основі криптовалют, пропонує новий спосіб забезпечення прозорості, безпеки та децентралізації у цифрових транзакціях. Від фінансових операцій до управління ланцюгами поставок і захисту авторських прав, блокчейн відкриває нові можливості для створення довірчих та ефективних систем.

Віртуальна (VR) та доповнена реальність (AR) трансформують способи, якими ми взаємодіємо з цифровим контентом, від ігор та розваг до освіти та професійного навчання. Ці технології забезпечують більш занурювальний та інтерактивний досвід, відкриваючи нові перспективи для навчання, дизайну, маркетингу та терапії [2].

В епоху стрімкого технологічного розвитку цифрові технології стають ключовим фактором, що формує обличчя сучасної економіки та суспільства. Цей вплив є многогранним, зароджуючи як безпрецедентні можливості, так і серйозні виклики. В цьому есе я намагатимусь розглянути основні аспекти цього впливу, зосередившись на змінах у бізнес-моделях, ринку праці, освіті,

а також на етичних і соціальних аспектах, які ці технології приносять у наше життя.

Цифрові технології радикально змінюють бізнес-моделі підприємств у всіх галузях. Цифрова трансформація відкриває нові шляхи до взаємодії з клієнтами, оптимізації операційних процесів та виходу на ринок. Компанії, які швидко адаптуються до цифрових інновацій, отримують конкурентні переваги, втілюючи в життя новітні рішення від блокчейна до штучного інтелекту. Так, електронна комерція, цифрові платформи для співпраці та автоматизація стають стандартами сучасного бізнесу [1].

Вплив цифрових технологій на ринок праці є двояким. З одного боку, автоматизація та впровадження робототехніки призводять до зникнення деяких професій, зокрема, пов'язаних з рутинною фізичною та інтелектуальною працею. З іншого боку, виникають нові спеціальності, що вимагають високого рівня кваліфікації та знань у сфері цифрових технологій.

Цифрові технології радикально змінюють підходи до навчання та розвитку. Електронні книги, онлайн-курси, інтерактивні платформи для навчання стають все більш популярними, забезпечуючи доступ до освіти незалежно від географічного розташування та соціального становища. Цифровізація освіти відкриває нові можливості для індивідуалізації навчального процесу, дозволяючи кожному учневі просуватися власним темпом [4]. Розвиток цифрових технологій ставить перед суспільством низку етичних питань, пов'язаних з приватністю даних, кібербезпекою та цифровим розривом. З одного боку, ми отримуємо безпрецедентні можливості для спілкування та доступу до інформації, з іншого, зростає ризик зловживання персональними даними та поширення кіберзлочинності. Цифровий розрив між тими, хто має доступ до сучасних технологій, та тими, хто від них відстає, стає серйозною проблемою, що вимагає втручання на рівні національних урядів та міжнародних організацій [2].

Разом із неймовірними можливостями, які пропонують ці технології, вони також ставлять перед суспільством низку викликів, що включає питання приватності та безпеки даних, ризик автоматизації робочих місць, етичні дилеми використання ШІ, та необхідність регулювання та стандартизації і щоб скористатися перевагами цифрової ери, необхідно знайти баланс між

інноваціями та забезпеченням стабільності, безпеки та справедливості в цифровому світі.

Цифрові технології продовжують еволюціонувати, і ми лише на початку розуміння того, як вони можуть змінити наше майбутнє. Важливо залишатися в курсі цих розвитків, активно досліджуючи нові можливості та готуючись до майбутніх викликів. Цифрові технології несуть в собі величезний потенціал для розвитку економіки та підвищення якості життя суспільства. Однак, для того щоб цей потенціал був реалізований на повну, необхідно вирішити ряд викликів, зокрема, пов'язаних з етикою, безпекою даних та нерівністю у доступі до технологій. Лише збалансований підхід, що враховує як можливості, так і ризики, дозволить нам досягти гармонії у цифровому світі, спрямованому на благо всього людства.

Список використаних джерел:

1. Дзямулич М.І., Шматковська Т.О. Вплив сучасних інформаційних систем і технологій на формування цифрової економіки. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 3-8.
2. Цифрова трансформація економіки: мікро- та макроаспекти: колективна монографія / за заг. ред. Н.А. Мазур, д.е.н., проф.; Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 440 с.
3. Pan W., Xie T., Wang Z., Ma L. Digital economy: An innovation driver for total factor productivity. *Journal of Business Research*. 2022. № 139. P. 303-311.
4. Porfirio J.A., Carrilho T., Felício J.A., Jardim J. Leadership characteristics and digital transformation. *Journal of Business Research*. 2021. № 124. P. 610-619. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.10.058>.

Канд. екон. наук Пашенко О. В., Артюхова А. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ

Автомобільна галузь знаходиться в умовах діджиталізації поряд з впровадженням нових прогресивних технологій, зростання обсягів якої майже в усіх сегментах належить електрокарам. Зростання потреби в енергетичних ресурсах та їх поступове виснаження, високі ціни на первинні енергоносії на фоні гострих екологічних проблем тільки підсилює заміщення на ринку транспортних засобів на користь електрокарів [1].

Електромобілі – це не просто хвиля майбутнього, вони рятують життя вже сьогодні та діляться на три основні категорії:

– акумуляторні електромобілі живляться електроенергією, що зберігається в акумуляторній батареї;

– глігін-гібриди поєднують бензиновий або дизельний двигун з електродвигуном і місткою акумуляторною батареєю;

– транспортні засоби на паливних елементах відщеплюють електрони від молекул водню для виробництва електроенергії для роботи двигуна [1].

Безсумнівно, переваги електромобілів зроблять їх транспортом майбутнього і, за прогнозами, дуже скоро, але окрім переваг, електромобілі мають недоліки. Зокрема, до основних переваг можна віднести: відсутність шкідливих викидів та шуму; легкість керування; збереження енергетичних ресурсів; зменшення витрат на обслуговування тощо. До недоліків, які впливають на застосування електромобілів, варто виділити: обмежений запас ходу; обмеження мереж зарядних станцій, тривалість зарядки; висока вартість; підвищена небезпека (робота з високовольтною електромережею) тощо [1].

Щоб зрозуміти поточну ситуацію в секторі електромобілів, було досліджено, що відбувалося в даному секторі протягом 2020-2022 рр. Варто зауважити, що 2020 р. не показав значного зростання загальної кількості реєстрацій нових автомобілів. На світовий ринок усіх типів автомобілів негативно вплинула пандемія COVID-19 і економічний спад. На тлі пандемії на початку року перспективи глобальних продажів електромобілів були досить непередбачуваними. Однак, як показав час, 2020 р. виявився напрочуд позитивним: глобальні продажі електромобілів зросли на 43% порівняно з 2019 р., а частка світового ринку електромобілів зросла до рекордних 4,6% у 2020 р. [2].

2021 р. став великим кроком вперед для продажів електромобілів. Продажі електромобілів подвоїлися з 2020 р. до 6,75 млн. Кількість електромобілів, проданих за тиждень у 2021 р., була вищою, ніж кількість проданих за весь 2012 р. [2].

У 2022 р. спостерігалось досягнення рекордних відміток у продажах електромобілів, які перевищили 10 млн. Причому 14% усіх проданих нових автомобілів були електричними, що значно більше, ніж 9% у 2021 р. та менше ніж 5% у 2020 р. Це призвело до того, що у 2022 р. на глобальних дорогах

нараховувалось понад 26 млн електромобілів, що складає 60% збільшення з 2021 р. Збільшення кількості реєстрацій електромобілів призвело до збільшення виробництва автомобільних літій-іонних акумуляторів. У 2022 р. попит на акумулятори для електромобілів зріс на 65% порівняно з попереднім роком, оскільки продажі електромобілів продовжували зростати на всіх ринках, особливо в Китаї [2; 3].

У 2022 р. у світових продажах домінували три ринки. Китай знову став лідером, на частку якого припадало близько 60% світового продажу електромобілів у 2022 р. У Європі продажі електромобілів у 2022 р. зросли більш ніж на 15%, а це означає, що більше одного з кожних п'яти проданих автомобілів були електричними. Найбільшими європейськими ринками залишаються Норвегія, Швеція, Нідерланди та Німеччина. Продажі електромобілів у США збільшилися на 55% у 2022 р., досягнувши частки продажів у 8% [2; 3].

Варто також згадати про таку проблему, як зарядка електрокарів, оскільки більшість з них все ще відбувається вдома чи на роботі. У 2022 р. в всьому світі було 2,7 млн громадських зарядних точок. 900 тис. із них було встановлено протягом року, що становить 55% зростання, порівняно з 2021 р. При цьому, в даному напрямку у 2022 р. домінував Китай: протягом року в Китаї було встановлено 360 тис. повільних і майже 297 тис. точок швидкої зарядки [2]. На європейському ринку у 2022 р. нараховувалось 450 тис. загальнодоступних зарядних пристроїв для електромобілів. Нідерланди лідирують у розгортанні інфраструктури зарядки електромобілів, за ними йдуть Франція та Німеччина. Італія та Іспанія також потрапили до першої п'ятірки: інфраструктура громадських зарядних станцій Іспанії зросла на 223% у 2022 р. порівняно з попереднім роком [2]. Варто зауважити, що всього за 5 років, з 2017 по 2022 роки, продажі електромобілів підскочили приблизно від 1 мільйона до більш ніж 10 мільйонів [2]. Ринок електромобілів продовжив активно зростати і у 2023 р. Тільки за перший квартал року було продано 2,3 млн електромобілів. Це на 25% більше, ніж за аналогічний період 2022 р. За попередніми даними, у 2023 р. обсяги продажів електромобілів склали 14 млн., що на 35% відносно 2022 р. Також на електромобілі припадало 18% від загального обсягу продажів автомобілів [3].

Такі тенденції пов'язані із запровадженням національних політик підтримки, декарбонізацією, до якої зараз серйозно ставляться більшість провідних країн.

Однак, одні країни прагнуть до 100% електрифікованих продажів, інші планують повністю заборонити продаж автомобілів з двигуном внутрішнього згорання [3]. Щодо прогнозів, то очікується, що ринок демонструватиме стійкі щорічні темпи зростання протягом 2024-2028 рр. на рівні 9,82% і до 2028 р. обсяг продажів на ринку електромобілів досягне 17,07 млн одиниць автомобілів. Крім того, у 2024 р., за прогнозами, середньозважена за обсягом ціна на ринку електромобілів становитиме 52,9 тис. дол. [4]. Очікується, що до 2025 р. 1,3 млн зарядних станцій будуть загальнодоступними, а до 2030 р. їх кількість має зрости до 2,9 млн. [2]. Також варто виділити три можливі сценарії:

– сценарій заявленої політики (STEPS) передбачає, що до 2030 року світовий парк електромобілів досягне майже 240 мільйонів автомобілів і становитиме понад 10% світового автопарку;

– відповідно до дещо амбітнішого сценарію, сценарію оголошених обіцянок (APS), до 2030 року майже 250 мільйонів електромобілів рухатимуться дорогами світу, а продажі електромобілів складатимуть понад 35% усіх продажів автомобілів;

– сценарій чистого нульового викиду до 2050 року передбачає, що світовий запас електромобілів досягне 380 мільйонів електромобілів, а продажі електромобілів зростуть до 60% усіх продажів автомобілів у 2030 році [2].

Можна зробити висновок, що електромобілі є ключовою технологією для декарбонізації автомобільного транспорту – сектора, на частку якого припадає близько шостої частини світових викидів. Якщо зростання продажів електромобілів, яке спостерігалось останніми роками, збережеться, викиди CO₂ від автомобілів можуть вийти на рівень, що відповідає сценарію «Чисті нульові викиди до 2050 року». Однак, незважаючи на величезне зростання у Китаї, деяких європейських країнах та деяких штатах США, електромобілі ще не стали глобальним явищем. Продажі в країнах, що розвиваються, та з перехідною економікою були повільними через більш високі закупівельні витрати і відсутність зарядної інфраструктури. Тому вирішальне значення для зростання ринків електромобілів у всьому світі залишається за амбітною політикою урядів країн. І, хоча ми рухаємось у правильному напрямку, шлях до повної електрифікації ще довгий, але він стає реальністю.

Список використаних джерел

1. Electric vehicles are not just the wave of the future, they are saving lives today. Earthjustice, 2022. URL: <https://earthjustice.org/feature/electric-vehicles-explainer>.
2. The global electric vehicle market overview in 2024: statistics & forecasts. Virta Global, 2024. URL: <https://www.virta.global/en/global-electric-vehicle-market>.
3. Electric Vehicles. IEA, 2024. URL: <https://www.iea.org/energy-system/transport/electric-vehicles>.
4. Electric Vehicles – Worldwide. Statista, 2024. URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/electric-vehicles/worldwide#unit-sales>.

Д-р техн. наук Погребняк В. Г., канд. техн. наук Перкун І. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу (Україна)

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Один з найважливіших механізмів управління економічною безпекою України є забезпечення його еколого-економічної складової на продовольчому ринку країни. При цьому пріоритетним напрямком вважається насичення ринку екологічно безпечною продукцією вітчизняних підприємств сільського господарства, харчової промисловості та їх успішна конкуренція з імпортними продуктами.

Сьогодні питання забезпечення населення України основними продуктами харчування не є дуже актуальним. Основне завдання – забезпечити продовольчий ринок екологічно безпечними продуктами, зберегти продовольчу незалежність країни. Ці проблеми обумовлені створенням відкритої, конкурентоспроможної економіки, науково-технічним прогресом, падінням моральності та професіоналізму підприємців та зниженням ефективності нормативно-контрольних інститутів.

Щодо еколого-економічної безпеки Дніпровського регіону, то, згідно з екологічним районуванням регіонів України, Дніпропетровська область відноситься до найбільш екологічно напруженого регіону і, звісно ж, і відносно екологічної якості продуктів. Умови в Україні, державна влада не гарантує забезпечення окремим регіонам дотримання вимог екологічної безпеки. Тому загальні методичні підходи до моніторингу та оцінки екобезпеки продуктів ринку України зберігаються і відносно окремо взятих регіонів.

Через різке зниження доходів населення сталося загальне зниження споживання продуктів харчування, особливо екологічно безпечних, оскільки пріоритетом для більшості є ціновий фактор. Збільшилися випадки продажу фальсифікованих продовольчих товарів (за деякими з них до 80%).

Розробка теоретичних положень та науково обґрунтованих рекомендацій з управління еколого-економічною безпекою регіонального продовольчого ринку є найбільш актуальною.

Чинні на цей час елементи систем технічного та санітарно-гігієнічного нормування екологічної безпеки та якості продукції та послуг, державного контролю та нагляду не утворюють єдиної системи заходів, що забезпечують виробництво якісних та безпечних продуктів харчування. Застосування їх недостатньо ефективно і далеко не завжди відповідає сучасним і перспективним вимогам економічного розвитку держави та міжнародним стандартам. Отже, потрібен новий підхід до управління еколого-економічною безпекою продовольчого ринку, базою якого може служити розроблена система індикаторів і структурно-логічна модель еколого-економічного моніторингу та оцінки.

У роботі обґрунтовано необхідність еколого-економічного моніторингу та оцінки продовольчого ринку України на прикладі Дніпропетровської області, виявлені механізми виникнення загроз еколого-економічної безпеки регіону, запропоновано структурно-логічну модель еколого-економічного моніторингу та оцінки екологічної якості продтоварів, сформована та запропонована система індикаторів еколого-економічної безпеки продовольчого ринку і на її основі отримані якісні характеристики.

Також досліджено та проаналізовано стан та тенденції економічного розвитку Дніпропетровської області в контексті використання системи індикаторів еколого-економічного моніторингу та оцінки. Запропонований механізм еколого-економічного управління безпекою товарів продовольчого ринку та вдосконалена методологія оцінки конкурентоспроможності екологічно чистої продовольчої продукції на основі інтегрального показника якості.

Список використаних джерел:

1. Красільнікова І.М. Стан та перспективи розвитку еколого-економічної безпеки продовольчого ринку України. *Економіка та інновації*. 2020. № 3 (15). С. 45-52.

2. Степаненко В.О. Екологічна безпека як фактор стабільності ринку продовольчих товарів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2019. № 33 (2). С. 126-132.
3. Головченко Т.В. Еколого-економічна безпека сільськогосподарського виробництва: проблеми та шляхи вирішення. *Економіка та управління.* 2021. № 5 (23). С. 78-85.
4. Литвиненко О.П. Стан та проблеми еколого-економічної безпеки продовольчого ринку України. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету.* 2018. № 2 (52). С. 112-118.

Різак Д. В., канд. екон. наук Михайленко О. Г.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВПЛИВ ГЕОЕКОНОМІКИ ТА ГЕОПОЛІТИКИ НА СЕКТОР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Міжнародна торгівля демонструє одну з найбільш популярних форм економічних відносин. Участь країни в міжнародній торгівлі дає можливість одержувати додатковий позитивний ефект, який сприяє економічному зростанню країни. Сільське господарство має свої властивості, які значно позначаються на економічному розвитку та міжнародній торгівлі. Більшість підприємств і споживачів на світових ринках надають перевагу сільськогосподарській продукції, а міжнародна торгівля впливає на її розповсюдження як усередині країни, так і за її межами. Сільське господарство є однією з найголовніших галузей господарства України. Матеріальне виробництво у цій сфері задовольняє попит населення на продукти харчування та товари народного споживання. Потенціал сільського господарства є належним для фіксування за Україною відповідного статусу на світовому ринку сільськогосподарської продукції [1].

Невпинне збільшення чисельності населення Землі, а також тенденція до зростання доходів ведуть до збільшення попиту на продукти харчування та обсягів світової торгівлі сільськогосподарськими товарами [2].

Україна має розвинутий продовольчий комплекс, здатний не тільки забезпечити продуктами харчування вітчизняне населення, а й створити позитивні позиції країни на міжнародному ринку ряду сільськогосподарських і харчових продуктів. Перед повномасштабною війною Україна входила до 5 найбільших експортерів зерна в світі за обсягом експорту, експортуючи 3/4 продукції,

внутрішнє споживання зерна становило лише 20-25%. На Україну припадає 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії [3].

Сьогодні, завдяки допомозі партнерів, Україна залишається основним постачальником на світовому ринку зерна та соняшникової олії з понад 10% міжнародної торгівлі. До 2023 року 16,1 млн тон пшениці буде експортовано до 65 країн світу, 26,2 млн тон кукурудзи – до 80 країн світу, 5,7 млн тон соняшникової олії – до 130 країн [4]. Важливим аспектом діяльності учасників міжнародної торгівлі сільськогосподарської продукцією є стандартизація. В Україні приділяється значна увага впровадженню міжнародних стандартів, оскільки це є однією з умов вступу до Європейського Союзу (ЄС) [4].

Але тим часом, геоекономічний та геополітичний стан планети впливає в негативну сторону на сектор сільськогосподарської продукції. На експортних ринках сільськогосподарської продукції виникають нові виклики, які можуть вплинути на успіх експортних операцій. Наприклад:

1. Багато країн висувають високі вимоги до якості та безпеки продукції, які можуть відрізнитися від встановлених у країні-експортері. І це проблема, яка потребує вирішення.

2. Кожна країна має свої закони та правові вимоги щодо імпорту продукції. Відмінності в нормативних актах можуть призвести до того, що експортерам доведеться докладати значних зусиль, щоб переконатися, що їхні продукти відповідають цим вимогам. Це може вплинути на їх конкурентоспроможність.

3. Політична нестабільність і торговельні війни, воєнні дії можуть вплинути на вільний рух товарів на світових ринках. Наприклад, імпортні тарифи чи технічні бар'єри зменшують попит на продукцію з певної країни, що може бути проблемою для експортерів [1-3].

4. Зміна валютних курсів може вплинути на ціни експортованих товарів і знизити конкурентоспроможність експортованих товарів на світовому ринку.

5. Зміна клімату може змінити структуру сільськогосподарської продукції і, таким чином, змінити експорт.

Є кілька основних стратегій, які можуть допомогти експортерам подолати ці проблеми [1-3]:

1. Експортери можуть зосередитися на розробці нових продуктів і технологій, які відповідають вимогам країн-імпортерів і є висококонкурентними на світовому ринку.

2. Відповідність продукції вимогам якості та безпеки підвищить довіру споживачів і попит на продукцію на світовому ринку.

3. Освоєння нових ринків допоможе зосередитися на пошуку нових продуктів і клієнтів, одночасно розширюючи клієнтську базу, зменшуючи залежність від деяких країн-імпортерів.

4. Підвищення ефективності виробництва та логістики може допомогти зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність.

5. Державна підтримка у вигляді субсидій, капіталу, лобіювання або включення в різні програми.

6. Розвиток партнерства з імпортерами знижує рівень генерації високого потенціалу та розширює клієнтську базу.

Отже, на одній планеті всі країни безумовно залежать одна від одної, не дивлячись при цьому у якій частині світу вони знаходяться. Геоекономіка пов'язує всі ці країни між собою та при проблемах в одній країні, задіюється ланцюг реакції на весь світ. Способи, що наведені вище, можуть допомогти в певній мірі експортерам подолати складні виклики, що впливають на міжнародну діяльність у світі. Адже здатність підлаштовуватися під виклики життя є найбільшою цінністю.

Список використаних джерел:

1. Розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією в контексті залучення іноземних інвестицій. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2021/61_2021/9.pdf.
2. Михайленко О.Г. Особливості міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами у контексті сталого розвитку. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 122 (частина I). 2014.
3. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu>.
4. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html.

Скітченко Ю. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ:
АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМИН
З ІНШИМИ КРАЇНАМИ**

Зовнішньоекономічна діяльність є ключовим елементом економічного розвитку будь-якої країни. Україна, як країна зі значним потенціалом у сфері виробництва та експорту різноманітних товарів, постійно розвиває свої торговельні відносини з іншими країнами світу.

Україна має розвинену систему зовнішньої торгівлі, що ґрунтується на різноманітних типах товарів та послуг. Основними партнерами України в цій сфері є країни Європейського Союзу, країни СНД, а також країни Азії та Північної Америки (рис. 1, рис. 2). Дослідження проведені за 2022, 2023 та 2 місяці 2024 року [1].

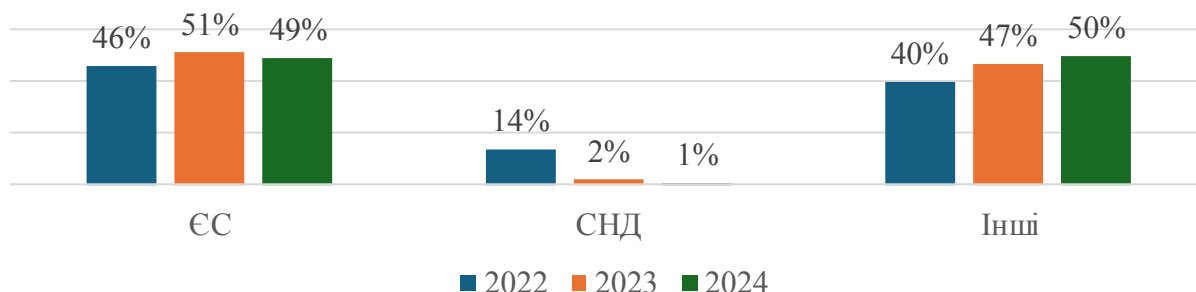

Рис. 1. Структура імпорту У країни у січні-лютому базисного року відносно попереднього, %

Аналізуючи табл. 1, можна побачити, що сальдо України з кожною з цих країн погіршується протягом трьох років, з кращими показниками в 2022 році і найгіршими – в 2023 році. Невелике поліпшення можна прогнозувати на початку 2024 року, але загальна тенденція залишається негативною [1].

Існують деякі проблеми, що впливають на зовнішньоекономічні відносини України. Серед них можна виокремити торговельні бар'єри з боку інших країн, нестабільність внутрішньої ситуації, а також залежність від цінних коливань на світових ринках. Крім того, велика частина українського експорту є сировиною або недоданою вартістю продукцією (рис. 3), що

**« ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ 2024 :
 ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ »**

ускладнює диверсифікацію експортних ринків та збільшення доданої вартості [2].

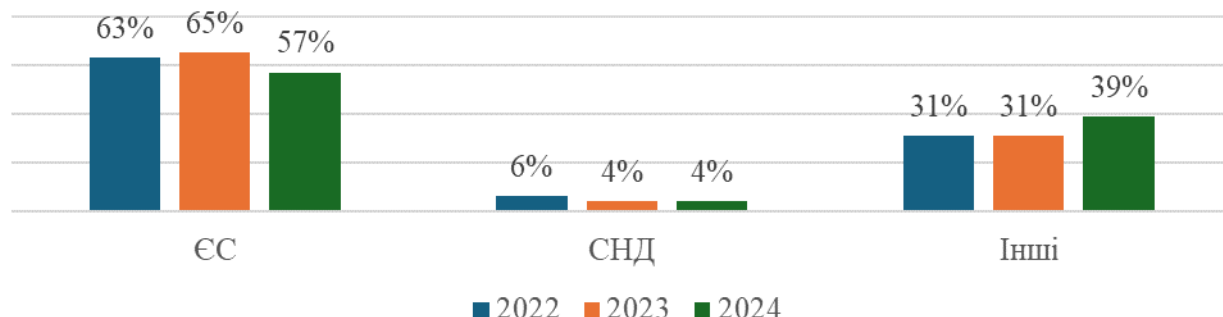

Рис. 2. Структура експорту України у січні-лютому базисного року відносно попереднього, %

Таблиця 1

Зовнішня торгівля України з окремими країнами у 2022-2024 роках, млрд. дол. США

	Експорт			Імпорт			Сальдо		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Китай	2,5	2,41	0,5	8,68	10,44	2,02	-6,18	-8,03	-1,52
США	0,86	0,51	0,16	2,18	2,8	0,54	-1,32	-2,3	-0,38
Польща	6,65	4,76	0,65	5,55	6,61	1,08	1,1	-1,85	-0,43
Німеччина	2,26	2,02	0,37	4,45	4,89	0,77	-2,19	-2,87	-0,4
Загальний показник по всіх країнах	44,17	36,19	6,8	59,51	63,52	10,04	-15,34	-27,33	-3,24

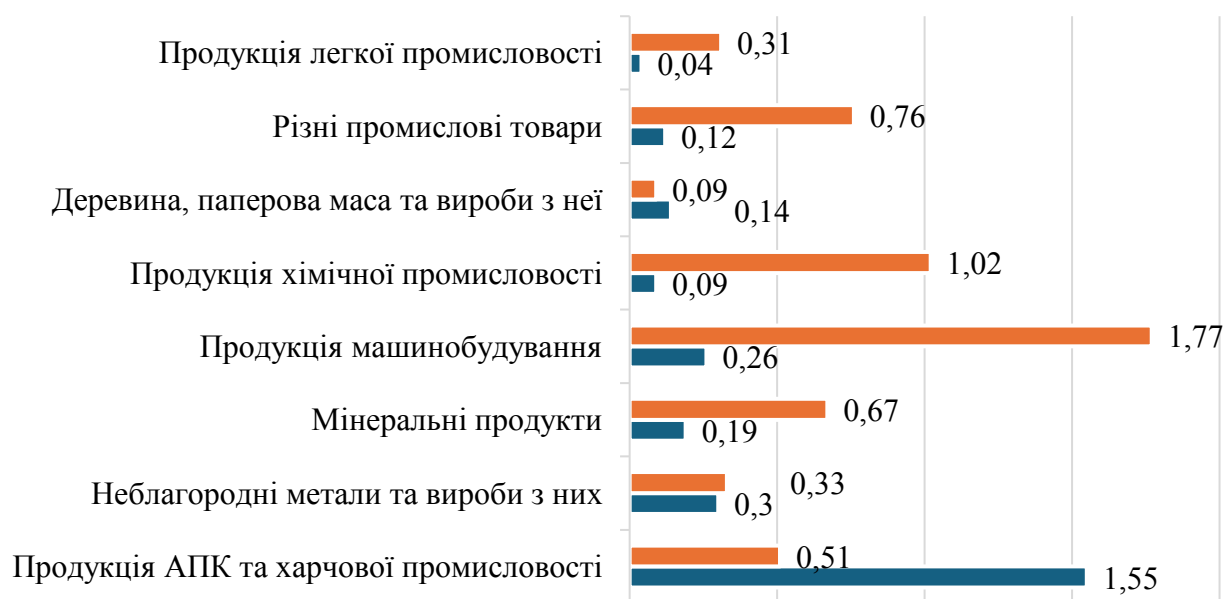

Рис. 3. Статті експорту та імпорту України у 2023 році, млрд. дол. США

Зовнішньоекономічні відносини України є важливим елементом її сталого економічного розвитку. Останні три роки характеризувалися від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі, де обсяги експорту є значно нижчими за обсяги імпорту. Це створює певні складні виклики та проблеми, які потребують уваги та ефективного розв'язання. Для забезпечення сталого розвитку та збереження конкурентоспроможності на міжнародних ринках, Україна повинна продовжувати активно розвивати та удосконалювати свою зовнішньоекономічну стратегію, спрямовану на розвиток нових торговельних партнерств, диверсифікацію експорту та підвищення доданої вартості виробництва. Такі заходи допоможуть в певній мірі зменшити залежність від зовнішніх факторів і підвищити конкурентоспроможність української економіки на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Статистика та реєстри. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>.
2. Презентація: Зовнішня торгівля України за розрізом галузей. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali>.

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ ЯК ТРИГЕР РАЦІОНАЛЬНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Останніми роками спостерігаються поступові зміни у підходах до проведення монетарної політики в країнах економічного ядра та їх поширення на периферію. Перегляд підходів до стимулювання економічної активності фіскальними та монетарними засобами було розпочато ще в умовах глобальної фінансової кризи. Під впливом пандемії COVID-19 цей процес зазнав помітного прискорення і, ймовірно, у найближче десятиріччя буде оформлено концептуальні засади для нового монетарного консенсусу. Зміни вже вплинули на перегляд цілей грошово-кредитної політики, погляди на усталені взаємозв'язки монетарних індикаторів

та інструменти з економічної активності. Фундаментальними спонукальними чинниками такої трансформації виступили: відрив фінансового сектора від реального; посилення концентрації капіталу в центрах його нагромадження; падіння норм дохідності капіталу і заощаджень; прискорене нагромадження суверенних та приватних боргів; наближення до зміни технологічного устрою.

Ключовим наслідком із проаналізованих тенденцій наразі є висновок про необхідність здійснення регулювання економічної активності загалом і рівня інфляції зокрема, комбінуванням заходів фіскальної політики, процентних ставок і обмеження волатильності валютного курсу. Дедалі більше досліджень показують, що керування валютним курсом збільшую вірогідність досягнення інфляційного таргету [1]. На думку Р. Даліо, загалом наявний процес може бути охарактеризований як фаза переходу від епохи чистого монетаризму до епохи нового кейнсіанства з синтезом набутого досвіду, що стримуватиме ліберальний консерватизм попередніх підходів [2]. Після глобальної фінансової кризи пересмислення глобальної інституційної архітекτονіки досягло певного порогового рівня і зрушило процес реформування глобальних інституцій [3]. Перегляду зазнали три вагомих елементи домінуючого підходу докризового періоду. Перший стосувався політики фінансової лібералізації. Другим елементом докризової фінансової архітектоніки, що упродовж 2008–2022 рр. зазнав послідовної трансформації, стало питання можливостей монетарного стимулювання та їх взаємозв'язку із інфляційними процесами.

Упровадження політики кількісного пом'якшення після 2008 р. поширилося на більшість розвинених країн та набуло безпрецедентних на той час обсягів – близько 10 трлн дол. США [4]. Загальні обсяги фінансових програм порятунку під час пандемії перевищили цей рекорд майже утричі, сягнувши 21,5 трлн дол. США у травні 2021 р.. Відсутність закономірної інфляції внаслідок такої емісії похитнуло домінанту інфляційного таргетування і поставило питання щодо адекватності цілей грошово-кредитної політики та меж монетарного стимулювання.

За цих умов для малих відкритих економік, до групи яких належить і Україна, постаю завдання модернізації монетарної складової економічної політики відповідно до сучасних світових тенденцій. Основними моментами, на які потрібно звернути увагу, виступають:

1) актуалізація регуляторного впливу на економічні процеси із пріоритетом підтримки та стимулювання економічного зростання;

2) убезпечення від ризиків непродуктивного впливу заходів монетарного стимулювання, що здійснюються органами країн економічного ядра;

3) недопущення розгортання неконтрольованого дезінтеграційного процесу. Попри тимчасовість деглобалізаційного характеру процесів, що супроводжують період економічної рецесії після 2008 р., у разі їх продовження та поглиблення нерівності між групами економік процес глобалізації може зазнати тривалої заморозки. Тому важливим є поширення глобальних регуляторних ініціатив, покликаних убезпечити малі відкриті економіки від ризиків зовнішніх фінансових шоків та захистити їх інтереси у складних інтеграційних процесах. Уже зараз вони закладають потужну фундаментальну основу для подальшої більш продуктивної економічної інтеграції.

Таким чином проаналізовані тенденції підтверджують, що глобальна фінансова криза започаткувала, а пандемія COVID-19 у 2020 р. поглибила трансформацію підходів до визначення цілей та інструментів монетарної політики у різних країнах світу. Підвищення ефективності монетарної політики за такого контексту відбуватиметься через розширення контролю за фінансовими операціями у сфері руху транскордонних потоків капіталу, відповідного удосконалення інструментарію забезпечення фінансової стабільності, а також посилення взаємодії з фіскальними органами влади. Рух у цих напрямках серед іншого спонукатиме монетарні органи до імплементації макропруденційної політики. Функціонал цієї політики забезпечує можливість такої взаємодії, а також регулювання параметрів фінансових операцій в інтересах усунення системного ризику фінансової нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Vlados C. The phases of the postwar evolution of capitalism: The transition from the current crisis into a new worldwide developmental trajectory. *Perspectives on Global Development and Technology*. 2019. Vol. 18, Is. 4. P. 457-488.
2. Buffie E.F., Airaud M., & Zanna, F. Inflation targeting and exchange rate management in less developed countries. *Journal of International Money and Finance*. 2018. Vol. 81. P. 159-184.
3. Dalio R. Why and how capitalism needs to be reformed. *Economic Principles*. 2019, April 5.
4. Amadeo K., Boyle M. Explaining Quantitative Easing. *The Balance*. 2021, May 21. URL: <https://www.thebalance.com/what-is-quantitative-easing-definition-and-explanation-3305881>.

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є., Банних І. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ЦИКЛІЧНА КРИЗОВІСТЬ ТА ТУРБУЛЕНТНІСТЬ
ГЛОБАЛЬНОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Циклічна кризовість та турбулентність глобального фінансово-економічного середовища є важливими аспектами, які впливають на стабільність світової економіки. Циклічна кризовість виникає через економічні цикли, коливання попиту, інфляції та інших факторів, що можуть спричинити зростання безробіття та зниження виробництва. Турбулентність глобального фінансово-економічного середовища виникає через нестабільність на фінансових ринках, геополітичні конфлікти, негативні економічні події тощо. Це може призвести до коливань валютних курсів, зростання ризиків для бізнесу та інвесторів, а також загальної нестабільності на світовому ринку [1].

Для управління циклічною кризовістю та турбулентністю глобального фінансово-економічного середовища необхідно розвивати механізми регулювання, моніторингу та прогнозування економічних процесів, а також сприяти міжнародному співробітництву та координації дій між країнами. Циклічна кризовість глобального фінансово-економічного середовища відображається у регулярних коливаннях економічних циклів, які характеризуються чергуванням фаз зростання і спаду економічної активності. Це може бути спричинене рядом факторів, таких як зміни у попиті, інфляція, процеси глобалізації, політичні та геополітичні події, фінансові кризи тощо.

Циклічна кризовість може призвести до таких наслідків, як зростання безробіття, зниження виробництва, спад доходів населення, погіршення фінансової стабільності та загального економічного клімату. У таких ситуаціях важливою є реакція уряду та центральних банків на кризові явища, прийняття адекватних заходів для стабілізації ситуації та підтримки економіки. Для протидії циклічній кризовості глобального фінансово-економічного середовища необхідно розвивати ефективну систему макроекономічного управління, вдосконалювати механізми монетарної та фіскальної політики, сприяти сталому економічному зростанню та

розвитку цільових резервних фондів для зменшення вразливості перед кризовими ситуаціями.

Турбулентність глобального фінансово-економічного середовища відображається у хаотичних і непередбачуваних коливаннях, нестабільності та відповідних ризиках, які виникають у світовій економіці. Це може бути спричинене різними факторами, такими як політичні конфлікти, геополітичні напруги, торгові війни, фінансові кризи, природні катастрофи, пандемії та інші події [2].

Турбулентність у глобальному фінансово-економічному середовищі може призвести до значних змін у ринкових умовах, зниження довіри інвесторів, зростання волатильності фінансових ринків, зменшення економічного зростання та загальної нестабільності.

Для подолання турбулентності глобального фінансово-економічного середовища дуже важливо розвивати відповідні механізми макроекономічного управління, забезпечувати стабільність фінансових систем, покращувати механізми монетарної політики та регулювання фінансових ринків, сприяти активному міжнародному співробітництву та координації необхідних заходів між зацікавленими країнами. Також при цьому важливою є побудова стабільних та стало зростаючих економік, які були б менш вразливими перед потенційними турбулентними явищами.

Список використаних джерел:

1. Борзенко О.О. Геоелекономічні імперативи функціонування сучасних фінансових ринків. *Фінанси України*. 2020. № 5. С. 95-100. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_20_05_095_uk.pdf.
2. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. Київ, 2022. 264 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizacijni procesy-u-svitoviy-economici.pdf>

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є., Дмитренко М. Р.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ФАКТОРИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ
ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ У СВІТІ**

Розвиток світової економіки характеризується зростанням впливу інформаційно-комунікаційних технологій на бізнес середовище. Цифровізація та діджиталізація докорінно змінює структуру та принципи функціонування світового бізнесу. Передумовами формування ринку електронної комерції стало використання інформаційних технологій для сприяння бізнес-процесам, що привело до їх докорінних змін.

Поширення електронної комерції є викликом для традиційного бізнесу, адже вимагає адаптуватися до нових реалій: прозорості ціноутворення, впровадження альтернативних каналів продажу, необхідності інвестування у обладнання для Інтернет-зв'язку й відповідне програмне забезпечення електронного обслуговування, набуття персоналом цифрових навичок, а також перегляду бізнес-стратегій з урахування реалій сьогодення. Всеохоплююче впровадження цифрових продуктів та послуг викликають зміни у різних галузях економіки, не обмежуючись високотехнологічними секторами, як це було у минулому. На основі цифрових технологій змінюються бізнес-моделі, підприємці отримують нові конкурентні переваги.

Мережі мобільного зв'язку розширюються і вдосконалюються, що надає змогу використання численних мобільних додатків. Розширення доступу до Інтернет-мережі та зменшення вартості цифрового зв'язку забезпечують можливість користування відповідним програмним забезпеченням без додаткових витрат.

Керівники провідних компаній стикаються з проблемами переходу від корпоративних інформаційних технологій (програмного забезпечення) до повного «оцифрування» шляхом оптимізації процесів на основі використання всесвітньої мережі та цифрової інформації.

Факторами формування ринку електронної комерції у світі є подальша інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у глобальний бізнес шляхом: взаємодії з клієнтами, вдосконалення операційного процесу та

впровадження новітніх бізнес-моделей. Отже, ефекти від інтеграції системи інформаційно-комунікаційних технологій у глобальний бізнес відрізняються між країнами, відповідно до їх рівнів економічного розвитку, а також між галузями та окремими суб'єктами електронної комерції.

Найбільші переваги такої інтеграції отримують економічно розвинуті країни, сучасні галузі економіки та провідні компанії. Така інтеграція має наступні складові: інноваційні способи ідентифікації клієнтів (автоматизовану систему сегментації; збір та обробку інформації про клієнтів тощо); способи забезпечення зростання продажів («підсилені» продажі; маркетингове прогнозування; клієнто-орієнтований процес обслуговування); вдосконалення взаємодії з клієнтами (сервіс, крос-канальна узгодженість, самообслуговування); вдосконалення виробничого процесу (автоматизація виробництва, управління витратами) та організації праці (цілодобові режими роботи, вдосконалення комунікацій, формування гнучких навичок); підвищення ефективності менеджменту (операційна відкритість, обґрунтованість прийняття рішень); модифікація бізнесу (перехід цифрового бізнесу та його цифрове супроводження); поява нових видів цифрового бізнесу (цифрових продуктів, розширення організаційних меж, платформізація); цифрова глобалізація ланцюгів створення вартості (інтеграція підприємств, цифровізація та автоматизація прийняття рішень) [1].

Результати опитувань міжнародних компаній, урядів країн та державних агенцій [2] свідчать про найсприятливіші перспективи формування цифрового лідерства бізнесу у трьох напрямках: створення цифрового лідерства; поновлення ядра інформаційних технологій; нарощування бімодальних можливостей.

В останні роки суттєво підвищилися вимоги з боку покупців та відбулася трансформація їх поведінки: потреба у зручності викликала необхідність організації дистанційних покупок, он-лайн транзакцій, вільного обрання місця та часу доставки, організації всіх цих процесів за допомогою гаджетів.

Крім того, передумовою формування ринку електронної комерції у світі є створення «економіки розподілу», яка полягає у тому, що посередницькі платформи об'єднують постачальників та користувачів, що за рахунок мережевого ефекту дозволяє привабити ще більшу їх чисельність та повністю контролювати канал розподілу.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призводить до змін виробництва, розподілу, обміну і споживання. Отже основними чинниками формування ринку електронної комерції у світі: розвиток мобільного зв'язку і комп'ютерної техніки; поява високошвидкісних мереж передавання інформації; створення інтелектуальної техніки (зокрема, «розумних» будинків як комплексних електронних систем), що дозволяє дистанційно керувати й програмувати її; модернізація електронних систем навігації; розвиток електронних систем розпізнавання мови, графічних образів, звуків, запахів; використання робототехніки у організації фізичних процесів (складських, виробництва, транспортування, навантажувально-розвантажувальних тощо); утворення електронних систем взаєморозрахунків [3].

Список використаних джерел:

1. Orekhova T., Tertychnyi Ya. Current trends of electronic commercial development in the world markets. *Business Management*. 2019. Vol. 4. P. 39-51
2. Digital Economy Report 2021. Cross-border data flows and development: For whom the data flow. URL: <https://unctad.org/publication/digital-economy-report-2021>.
3. Якушко, І.В. Системні проблеми цифровізації національної економіки України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, № 7. 2023. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-08>.

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є., Ликов М. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ У СУЧАСНІЙ ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

В останні роки криптовалюти стали предметом все більшого інтересу та обговорень у світі фінансів та технологій. Розвиток сучасної цифрової економіки супроводжується зростаючим використанням криптовалют як альтернативного засобу платежу та зберігання вартості. Ця тема має величезну актуальність у зв'язку з такими явищами, як зростаюча популярність криптовалют серед інвесторів, їх використання у різних сферах бізнесу та вплив на міжнародні фінансові ринки.

У сучасному світі криптовалюти стають все більш важливим фінансовим інструментом у контексті цифрової економіки. Вони представляють собою цифрові або віртуальні активи, які працюють на основі криптографії і технології блокчейн. Криптовалюти, такі як Bitcoin, Ethereum, та інші, здатні забезпечити безпечні, анонімні та децентралізовані транзакції без участі посередників, таких як банки чи фінансові установи.

Застосування криптовалют є різноманітними і охоплюють різні галузі. Криптовалюти використовуються для купівлі та продажу на криптобіржах. Це може бути як короткострокове інвестування для отримання прибутку від коливань цін, так і довгострокова стратегія інвестування. Криптовалюти дозволяють здійснювати міжнародні платежі швидко та з низькими комісіями, оминувши традиційні фінансові посередники, такі як банки чи платіжні системи. Криптовалюти використовуються в децентралізованих фінансових протоколах для надання фінансових послуг, таких як кредитування, страхування, обмін валюти тощо без посередництва традиційних фінансових установ. Криптовалюти дозволяють здійснювати мікроплатежі за малими сумами, що раніше було неможливо або не вигідно через високі комісії традиційних платіжних систем. Криптовалюти, такі як Ethereum, дозволяють створювати та виконувати смарт-контракти – програмні коди, які автоматизують виконання угод на блокчейні без необхідності посередників.

Переваги використання криптовалют у сучасній цифровій економіці:

1. Криптовалюти базуються на технології блокчейн, що дозволяє проводити транзакції без посередництва централізованих установ, таких як банки чи фінансові установи. Це надає більшу автономію та контроль користувачам над їхніми фінансами [1];

2. Завдяки інтернету криптовалюти доступні для користувачів у будь-якій точці світу, що полегшує міжнародні фінансові транзакції та зменшує витрати на їх здійснення [2];

3. Деякі криптовалюти, наприклад, Bitcoin, забезпечують високий рівень анонімності користувачів, дозволяючи здійснювати транзакції без розкриття особистої інформації. Це може бути важливим для тих, хто цінує конфіденційність своїх фінансових операцій [3].

Якщо ми кажемо про ризики використання криптовалют у сучасній цифровій економіці, то це, то що курси криптовалют можуть раптово змінюватися на значні величини, що створює ризик втрати вартості інвестицій для користувачів та підприємств. Така волатильність може призвести до нестабільності на ринку та втрати довіри до криптовалют як засобу зберігання вартості [4]. Також бувають хакерські атаки, обманні схеми та крадіжки криптовалют можуть призвести до значних фінансових втрат для багатьох користувачів. Оскільки транзакції здійснюються без посередництва централізованих установ, повернення втрачених коштів може бути складним або неможливим [5].

Криптовалюти представляють як переваги, так і ризики для сучасної цифрової економіки. Розуміння цих аспектів є важливим для користувачів та підприємств, які розглядають можливість використання криптовалют у своїх фінансових операціях.

Будучи недержавною, децентралізованою та неофіційною криптовалютою, Bitcoin (BTC) є одночасно революційним і руйнівним грошовим винаходом. Його технологічним двигуном є автоматична і колективна система ведення записів, відома як блокчейн, цифрова інновація, яка належить до так званої «Четвертої промислової революції». Нетрадиційна структура управління BTC є горизонтальною, оскільки не контролюється ієрархічними центрами влади. Натомість він покладається на системний алгоритм програми, які не вимагають інституційної довіри чи легітимності. У свою чергу екосистема BTC – це розсіяна, гетерогенна мережа без кордонів, яка об'єднує різноманітні спільноти користувачів. Особливістю BTC є його секретність: ідентичність натхненників, які його створили, залишається невідомим, і він також пропонує можливість здійснювати транзакції під псевдонімом, які проходять через неконтрольовані канали. BTC, як кібервалюту було створено в мінливому середовищі, сформованому глобальною фінансовою кризою 2008 року та невизначеності щодо фактичної вартості паперових грошей, гегемоністичною позицією долара як домінуючої резервної валюти, накопичення непосильної заборгованості, впровадження необґрунтованої грошово-кредитної політики тощо безпрецедентної влади банківських кланів у високих фінансах і не тільки. Насправді BTC втілює прагнення до оновлення монетарної та фінансової парадигм.

Проте ведуться суперечки щодо його остаточної твердості та дійсності як альтернативна форма грошей. Більш того, незважаючи на те, що це віртуальна валюта, вона існує не обмежується всесвітом цифрового коду. По суті, BTC прив'язаний до матеріальної реальності, тому що для її функціонування потрібна допоміжна інфраструктура, що включає найсучасніше обчислювальне обладнання, передові мікročіпи, електроенергію, електромережі, телекомунікаційні системи, які забезпечують підключення до Інтернету, FinTech платформи та електронні пристрої.

Список використаних джерел:

1. Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. Retrieved from <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
2. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World*. Penguin.
3. Rosenfeld, M. (2012). *Overview of Colored Coins*. Bitcoil.
4. Yermack, D. (2013). *Is Bitcoin a Real Currency? An Economic Appraisal*. National Bureau of Economic Research.

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є., Михайленко О. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Електронна комерція стає все більш важливою складовою глобальної економіки, враховуючи швидке зростання Інтернет-користувачів та їхніх покупкових звичок. Це відкриває безліч нових можливостей для підприємств у всьому світі. Глобалізація економічного простору змушує підприємства шукати нові ринки та способи взаємодії з клієнтами. Електронна комерція стає ефективним інструментом для входу на міжнародні ринки та забезпечення глобальної присутності. По-третє, швидкий технологічний прогрес, зокрема в галузі штучного інтелекту, розширеної реальності та блокчейну, прискорює розвиток електронної комерції та впливає на її стратегії. Отже, розуміння та вивчення розвитку електронної комерції в контексті сучасного глобалізованого світу є критично важливим для

підприємств, фахівців у галузі економіки та маркетингу, а також для дослідників, що цікавляться впливом інтернет-технологій на сучасну торгівлю та бізнес.

Електронна комерція стала невід'ємною частиною сучасного бізнесу, пристосовуючись до вимог глобалізації та технологічних трендів, які швидко змінюються. Ця стаття пропонує огляд розвитку електронної комерції в контексті сучасного глобалізованого світу, а також розглядає ключові тенденції, фактори успіху та виклики, з якими стикаються сучасні онлайн-бізнеси.

Електронна комерція, або е-комерція, є процесом купівлі та продажу товарів і послуг через Інтернет. Протягом останніх десятиліть електронна комерція відіграла ключову роль у трансформації способу, якими люди здійснюють покупки та здійснюють бізнес. З розвитком технологій та поширенням Інтернету е-комерція набула шаленого росту, здійснюючи величезний вплив на економіку, соціальні структури та способи життя людей по всьому світу [1].

Зростання доступу до Інтернету та розвиток мобільних технологій дозволили електронній комерції стати дійсно глобальною. Сучасні платформи електронної комерції, такі як Amazon, Alibaba, eBay, розширюють свою географію та надають можливість мільйонам людей по всьому світу здійснювати покупки онлайн [2].

Швидкий темп розвитку технологій, таких як штучний інтелект, розпізнавання образів, блокчейн та інші, значно впливають на електронну комерцію. Впровадження інноваційних технологій дозволяє підприємствам покращити користувацький досвід, оптимізувати ланцюжки постачання та забезпечити безпеку та прозорість у торгових операціях. Впровадження новітніх технологій, таких як розширена реальність (AR), віртуальна реальність (VR), інтернет речей (IoT) та інші, змінює підходи до онлайн-торгівлі. Ці інновації дозволяють покращити користувацький досвід та створити більш ефективні та привабливі інтернет-магазини [3].

Незважаючи на багатообіцяючі переваги, електронна комерція також стикається з викликами, серед яких проблеми кібербезпеки, конкуренція на ринку, проблеми з доставкою та поверненням товарів, а також питання щодо захисту приватності даних користувачів. Розуміння споживчих звичок та трендів є важливим аспектом успішної електронної комерції. Зміна попиту на

певні товари та послуги, зростання популярності онлайн-платформ та соціальних медіа впливає на стратегії маркетингу, розвитку бізнесу в інтернеті [4].

Електронна комерція продовжує розвиватися та перетворювати способи, якими люди здійснюють покупки та ведуть бізнес. За високою швидкістю технологічних інновацій, підприємства повинні бути готові до постійних змін та адаптації до нових умов глобального ринку електронної комерції.

Список використаних джерел:

1. OECD. Digital Economy Outlook. Paris: OECD Publishing, 2021. 384 p.
2. World Economic Forum. The Future of E-commerce: Uncovering Innovation. Geneva: World Economic Forum, 2022. 78 p.
3. International Trade Centre. E-commerce for Development Report. Geneva: ITC, 2021. 102 p.
4. International Chamber of Commerce. ICC Digital Trade Roadmap for Policymakers. Paris: ICC, 2020. 56 p.

Канд. екон. наук Скрипник Н. Є., Щebetюк Б. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

МІСЦЕ ТА РОЛЬ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Державний борг, який виникає внаслідок державних запозичень, є важливою складовою всієї економічної (фінансової) системи країни. Цей борг взаємодіє з економічною системою на різних рівнях та в різних напрямках. Боргова безпека стає однією з ключових умов формування та розвитку сучасної економічної (фінансової) системи. Боргова політика входить до складу цієї системи, діючи разом з бюджетною політикою та відіграючи значну роль у створенні конкурентоспроможної економіки. Не менш важливою, ніж фіскальна політика, є боргова політика, яка відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможної економіки, разом з монетарною та валютною політикою [1; 2].

Боргова функція складається з ряду операцій, які визначаються фіскальною та монетарною політикою та спрямовані на вирішення конкретних фінансово-економічних завдань. В Україні накопичення боргу з моменту проголошення незалежності переважно зумовлене потребою в покритті операційних витрат

бюджету, що призвело до формування відповідного обсягу боргу та його структури.

Високий рівень дефіциту державного бюджету протягом тривалого періоду, використання позичкових коштів для його покриття, призвело до значного зростання боргового навантаження України. Державний борг став неодмінною складовою фінансової системи більшості країн світу. Це правило відноситься до переважної більшості країн світу. Існування державного боргу зазвичай обумовлене такими умовами: виникнення дефіциту бюджету, коли уряди не завжди можуть збалансувати витрати та надходження в бюджет, отже, потрібні додаткові фінансові ресурси. Ці ресурси можна здобути шляхом емісії грошей або запозичення з внутрішніх та зовнішніх джерел.

Покриття бюджетного дефіциту через державні запозичення має кілька переваг, зокрема фінансування бюджетного дефіциту через державні запозичення є можливість регулювання інфляційних тенденцій в країні та підвищення монетарної дисципліни бюджету, а також можливість скорочення дефіциту грошової маси.

Порівнюючи внутрішній борг із зовнішнім, варто відзначити, що внутрішній борг має свої переваги. Наприклад, для сплати та погашення внутрішнього боргу фінансові можливості держави не зменшуються, тоді як зовнішній борг пов'язаний з відтоком капіталу з країни. Внутрішній борг країни забезпечується всіма активами, що перебувають у власності країни. Державна власність та платоспроможність за внутрішнім боргом зазвичай гарантуються внутрішніми ресурсами.

Однак, наявність надмірного державного боргу може призвести до різних проблем, включаючи: зміцнення довіри населення до національної валюти; боротьбу з інфляційними процесами; накопичення та забезпечення країни золотовалютними резервами.

Якщо ці завдання не будуть враховані, можуть виникнути такі наслідки, як знецінення національної валюти та збільшення виплат за борговими зобов'язаннями, включаючи виплати за боргом в розстрочку. Крім того, коли витрати на обслуговування боргу стануть величезними і перевищать надходження до бюджету від державного боргу, держава може втратити контроль над ситуацією. Це може призвести до втрати управління державним боргом та загрози боргової безпеки,

а в кінцевому підсумку – до втрати економічної та фінансової стабільності, а також до негативного впливу на економічне зростання та загальну безпеку країни (рис. 1).

Рис. 1. Макроекономічні ефекти державного боргу

Зовнішня заборгованість має важливі наслідки як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. На короткостроковому горизонті вона відображається у бюджетному дефіциті, що може викликати проблему витіснення. У довгостроковому плані вона породжує економічні труднощі, відомі як борговий тягар.

Боргова криза виникає, коли країна-боржник не в змозі повністю виконувати свої зобов'язання зі сплати зовнішнього боргу, включаючи виплати за первинними угодами. Неплатоспроможність країн-боржників може призвести до погіршення кредитоспроможності фінансових установ країн-кредиторів.

Щоб вийти з боргової кризи, необхідно стабілізувати обсяг та провести реструктуризацію боргу, відстрочити погашення або переглянути умови його сплати. У цьому непростому процесі важливо підкреслити не лише потребу у фінансовій реформі, але й у побудові нових стратегій економічного зростання, які б сприяли покращенню платоспроможності країни-боржника.

Список використаних джерел:

1. Кубай М. В. Концептуальні засади дослідження боргової безпеки. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2014. Вип. 46. С. 38-43.
2. Новосолова О. Боргова безпека як визначальний фактор макроекономічної стабільності держави. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 35. Ч. 1. С. 123-128.
3. Богдан Т. П. Стратегічне управління державним боргом в умовах нестійкої боргової позиції. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 75-92.

Тройникова Н. Д., Головка Л. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СТАЛЕ МІЖНАРОДНЕ ІНВЕСТУВАННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Стале міжнародне інвестування – це процес, під час якого інвестори вкладають капітал у проекти, що є економічно вигідними, але водночас сприяють сталому розвитку. Це може включати інвестиції в компанії, які виробляють відновлювану енергію, розробляють екологічно чисті технології або розвивають проекти соціального житла.

Стале інвестування стає дедалі більш актуальним, оскільки інвестори все більше усвідомлюють, що їхні інвестиції можуть мати значний вплив на суспільство та навколишнє середовище. Вони також усвідомлюють, що сталі інвестиції можуть принести значні економічні вигоди. Наприклад, інвестиції у відновлювану енергетику можуть принести високі дивіденди, оскільки попит на цей вид енергії зростає.

У 2022 році загальний обсяг нових інвестицій у відновлювану енергетику склав приблизно 495 мільярдів доларів США у всьому світі. Це на 17 відсотків більше, ніж у попередньому році.

Обсяги фінансування чистої енергетики у всьому світі постійно зростали протягом останніх двох десятиліть. У 2004 році інвестиції в чисту енергетику становили 32 мільярди доларів США і зросли до пікового рівня 495 мільярдів доларів США у 2022 році. Значне збільшення інвестиційного фінансування свідчить про значну зрілість галузі. Політична підтримка відновлюваних джерел енергії, прискорений розвиток галузі та поява публічних компаній, що володіють активами у сфері відновлюваної енергетики (також відомих як *yieldcos*), сприяли постійному зростанню інвестицій у чисту енергетику [1].

Але у сталого інвестування є і свої виклики. Інвесторам часто важко знайти проєкти, які відповідають їхнім критеріям сталості, а також важко оцінити потенційний соціальний та екологічний вплив їхніх інвестицій. Сучасний світ характеризується активним розвитком міжнародного інвестиційного співробітництва, що в значній мірі зумовлено ключовими тенденціями міждержавного інвестиційного співробітництва. Головними інвесторами країн, що розвиваються, є транснаціональні корпорації (ТНК), які здійснюють значний внесок в їх економічний розвиток.

Один з ключових напрямків – зростання інвестицій у новітні технології, які сприяють сталому розвитку. Інвестиційні банки та фонди прямих інвестицій, які дотримуються стратегії обмеженого ризику та високої потенційної прибутковості, приділяють велику увагу компаніям, що займаються чистими технологіями, та їхнім стратегіям комерціалізації таких технологій на ринках, що зростають [2].

У 2022 році Європейський інвестиційний банк спрямував 36,6 млрд євро на кліматичні заходи та екологічну стабільність. Європейський інвестиційний фонд, який є частиною Європейського інвестиційного банку, виділив 9,2 млрд євро на малий бізнес, кліматичні та інфраструктурні проєкти [1]. У глобальному масштабі Глобальний альянс сталих інвестицій (GSIA) повідомив, що 30,3 трильйона доларів США було інвестовано у сталі активи у всьому світі [3].

Розвиток і вдосконалення міжнародного сталого інвестування – це заохочення інноваційних підходів, що сприяють збільшенню обсягів сталого інвестування. Це може включати розробку нових фінансових інструментів, спрямованих на зменшення вуглецевого сліду та покращення соціальних результатів. Доступ до інформації про сталість інвестиційних проєктів сприяє прийняттю інвестиційних

рішень, тому підвищення прозорості та відкритості є ключовим фактором. Залучення державних регуляторних органів та міжнародних організацій до розробки ефективних регуляторних механізмів є важливим кроком у підтримці сталого інвестування. Крім того, розвиток освіти та підвищення обізнаності серед інвесторів може сприяти підвищенню інтересу до сталого інвестування.

Наприклад, в Україні зараз активно розвивається відновлювана енергетика, зокрема сонячні електростанції. Інвестори вкладають кошти в будівництво сонячних електростанцій, які генерують екологічно чисту альтернативну енергію з сонячних батарей. Це не лише зменшує залежність від вугільного палива, а й сприяє збереженню навколишнього середовища. Наразі в Україні 50 тисяч домогосподарств мають вдома сонячні електростанції. Українці у 2022 році встановили 15 тисяч домашніх сонячних електростанцій, що є рекордною кількістю за весь час дії «зеленого» тарифу [4].

Виклики та перспективи сталого міжнародного інвестування в сучасному світі зумовлюють динаміку та напрямок глобальних фінансових потоків. Серед основних викликів – зростаючі кліматичні зміни та екологічні проблеми, які потребують негайних дій для зменшення вуглецевого сліду та захисту природних ресурсів. Політична нестабільність та регуляторні ризики зумовлюють постійну потребу в удосконаленні управління різноманітними ризиками для забезпечення стійкості відповідного інвестиційного середовища. Крім того, важливим фактором є забезпечення соціальної відповідальності та розвиток людського капіталу, оскільки це впливає на сталий економічний розвиток.

Незважаючи на ці виклики, стає міжнародне інвестування має значний позитивний потенціал для подальшого розвитку. Зокрема, очікується збільшення обсягу інвестицій у сталий розвиток, що сприятиме зменшенню екологічних та соціальних наслідків фінансових операцій. Крім того, підвищення рівня обізнаності та освіти щодо важливості сталого розвитку сприятиме заохоченню сталого міжнародного інвестування серед різних категорій інвесторів.

Стає міжнародне інвестування є одним із ключових елементів сучасної економіки, що відіграє важливу роль у досягненні сталого розвитку та забезпеченні економічної стабільності. Дослідження тенденцій та особливостей цього виду інвестицій показує, що він стає все більш привабливим для

інвесторів та суспільства в цілому. Однак існують значні виклики, такі як зміна клімату, соціальні проблеми та політична нестабільність, які потребують відповідних комплексних та інноваційних рішень.

Таким чином, стале міжнародне інвестування є ключовим фактором сталого розвитку суспільства та збереження наявних природних ресурсів. Вирішення нагальних проблем і використання потенційних можливостей такого типу інвестицій вимагає активних спільних зусиль і стратегічного планування на рівні міжнародних організацій, національних урядів і приватного сектору. Тільки так можна забезпечити стале економічне зростання, захист довкілля та покращення якості життя людей у всьому світі.

Список використаних джерел:

1. Нові інвестиції у відновлювану енергетику в усьому світі з 2004 по 2022 рік. URL: <https://www.statista.com/statistics/186807/worldwide-investment-in-sustainable-energy-since-2004/>.
2. Федулова Л.І. Світові тенденції інвестування у контексті реалізації завдань сталого розвитку. URL: <https://www.econtlaw.nlu.edu.ua>.
3. Звіт зі сталого розвитку Групи Європейського інвестиційного банку за 2022 р. URL: <https://www.eib.org/en/publications/20230023-sustainability-report-2022>.
4. Сонячні станції та перевага систем зеленого тарифу. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/sonyachni-stancziyi-perevagy-ta-nedoliky-v-ukrayini/>.

Канд. екон. наук Ульянова Л. П., канд. екон. наук Чайка Ю. М.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ У ПЕРІОД СУЧАСНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Закономірностями суспільно-історичного процесу розвитку людства є поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізація зв'язків та формування на цій основі світового господарства. У його межах взаємодія національних економік відбувається через різні форми міжнародних економічних відносин, котрі віддзеркалюють усі системи економічних зв'язків між країнами з приводу

виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ і послуг. Відомо, що на теперішній час вже досить сформованими та якісно визначеними є такі форми, як міжнародна торгівля, міжнародний рух капіталу, міжнародна міграція робочої сили та світові валютні системи. Вони досить швидко розвиваються та вдосконалюються з урахуванням глобалізації світового господарства та на підставі реалізації концепцій сталого економічного розвитку постіндустріального суспільства. Однак, і на це необхідно зробити наголос, сутнісне наповнення зазначених форм МЄВ може набувати нові аспекти та складові за умов прояву негативного впливу на них певних чинників. Серед останніх, окрім природних катаклізмів, слід відмітити війни, котрі постійно виникають на планеті та мають різні масштаби (або рівні – світові, міждержавні, внутрішньодержавні). Метою виконаної праці є дослідження впливу жорстокої війни країни-агресора на таку важливу форму МЄВ, оскільки вона безпосередньо торкається життєдіяльності людини – головної продуктивної сили суспільства, як міжнародна міграція робочої сили.

Здійснений аналіз стану міграції населення довоєнного періоду нашої країни показав, що, по-перше, міграційні потоки носили незагрозливий для економіки України, досить «спокійний», керований характер, та, по-друге, серед усіх існуючих у практиці світового господарства причин міжнародного переміщення людей, в Україні переважали причини економічного характеру, а саме відмінності в розмірах заробітних плат, котрі обумовлюються рівнями розвитку країн світу. Не випадково, у вітчизняній науці вельми активно досліджувалися проблеми, пов'язані з так званою трудовою тимчасовою еміграцією працездатних українців з метою гарантованого отримання більш високої заробітної плати.

З 2014 р. в Україні почався новий етап у стані міграційних процесів, пов'язаний з появою внутрішньої міграції населення з тимчасово окупованих територій на сході країни. З початком війни 24.02.2022 р. переміщення населення всередині країни значно підвищилося. За підрахунками Міжнародної організації з міграції, кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) склало приблизно 8 млн. осіб [1]. Це суттєво вплинуло не тільки на життєдіяльність ВПО, а й здійснило додаткове навантаження на місцеві бюджети та інфраструктурні об'єкти регіонів – реципієнтів, де вони розміщуються.

У воєнний період продовжується, але в менших обсягах, трудова економічна міграція в європейські країни, але дещо у іншому складі (у ньому переважають жінки та чоловіки після 60 років). В той же час, значно збільшилася еміграція українських біженців з України за кордон. Їхня кількість перевищила обсяги міграції за увесь період незалежності України. На кінець листопада 2022 р. 7,8 млн. українських громадян були змушені залишити Україну, майже 4,8 млн. з них отримали тимчасовий захист [2]. Найбільше мігрантів прийняли Польща (близько 1,5 млн. осіб) та Німеччина (близько 1 млн. осіб). Активно також приймали українців Чехія, Іспанія, Туреччина, Велика Британія, Франція, Словаччина, Молдова та ін. [2]. При цьому, більшість українських громадян, котрі виїхали за кордон, – люди працездатного віку: 30-39 років – 42%, 40-49 років – 29%; 83% респондентів мають вищу або незакінчену вищу освіту; 30% українських біженців є висококваліфікованими фахівцями; 12% – кваліфіковані працівники; 14% – керівники підприємств або підрозділів, а також 14% – підприємці [3].

Не можна обійти увагою у аналізі даної проблеми таку складову міграції як незаконне вивезення українців у країну агресора. За даними ООН, за 7 місяців війни до країни-агресора було переміщено 2,9 млн. осіб [2]. За офіційними даними української влади, з України до країни-агресора депортували 19 546 дітей [4]. Виїзд дорослих українців до країни-агресора переважно носив примусовий характер, багато з них проходили фільтраційні табори (тільки у Донецькій області їх нараховувалося більше 20) [5] та попадали під процеси депортації до віддалених регіонів країни-агресора [6].

Здійснений у праці аналіз зазначеної проблеми дозволяє зробити певні висновки. Перш за все, необхідно відзначити суттєвий вплив міграційних зрушень на погіршення стану соціально-економічного розвитку країни як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. З метою нівелювання негативних наслідків переміщення населення України у воєнному періоді, необхідно значне посилення державою регулювання, яке повинно базуватися на сучасних ґрунтовних теоретичних засадах та об'єктивно враховувати наявні ресурсні можливості країни при реалізації визначених заходів, зокрема, важливо враховувати, що результативність відновлення вельми зруйнованої української економіки потребує

значного обсягу людського ресурсу. Тому необхідно вже зараз не тільки відзначити напрямки дій щодо стабілізації національного ринку праці за рахунок повернення українців з-за кордону та зменшення рівня безробіття, а й передбачити потреби національного господарства у іноземній робочій силі. Оскільки, зрозуміло, потоки зарубіжних мігрантів будуть у більшості представлені іммігрантами з країн, що розвиваються, то потрібна розробка ґрунтовних адаптаційних програм до формування ефективних соціально-економічних та організаційно-технологічних відносин у виробничих ланках суспільного виробництва, орієнтація менеджменту усіх рівнів на розв'язання різного роду проблем (мовних, поведінкових, релігійних, тощо), які можуть виникати у трудових колективах з участю іноземних працівників.

Список використаних джерел:

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. URL: dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-8-17-23.
2. Ситуація з біженцями в Україні. Портал оперативних даних про біженців УВКБ ООН. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
3. Настрої та оцінки українських біженців (липень-серпень 2022 р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>.
4. У країні-агресорі заявляють, що вивезли понад 700 тисяч українських дітей. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3742632-u-kraini-ahresori-zaavlaut-so-vivezli-ponad-700-tisac-ukrainskih-ditej.htm>.
5. Країна-агресор і її маріонетки створили 21 фільтраційний табір в одній лише Донецькій області – Держдепартамент // Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-derzhdepartament-kraina-ahresor-filtratsiyni-tabory/32005420.html/>
6. Депортувала жителів Маріуполя та Волновахи: СБУ викрила «віцемера Тореза». Суспільне. URL: <https://suspilne.media/332280-deportovala-ziteliv-mariupola-ta-volnovahi-sbu-vikrila-vicemera-toreza/>.

Шило А. Е., канд. екон. наук Дзяд О. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ГЛОБАЛЬНИХ КОМПАНІЙ**

Якщо говорити про міжнародні корпорації, кадровий менеджмент стає справжнім викликом, оскільки, порівняно з місцевими компаніями та організаціями, з'являється більша кількість факторів впливаючих на внутрішній та зовнішній стан компанії та персоналу в цілому. Кожна корпорація впроваджує свої власні практики щодо менеджменту персоналу з метою досягти бажаного рівня економічних показників. Яскравим прикладом такої корпорації є Google. Ось кілька ключових особливостей, на які варто звернути увагу та які можливо розглянути у контексті Google:

1. Культурне розмаїття і мовні бар'єри: Робота з командами з різних країн та культурних контекстів вимагає від кадрового менеджменту розуміння і поваги до цієї різноманітності. Це може стосуватися всього: від стилів комунікації до святкових традицій. Google відомий своїм багатокультурним середовищем, де працюють співробітники з усього світу. Компанія активно підтримує різноманітність та інклюзивність, створюючи середовище, де кожен може бути почутим незалежно від мови або культурного походження. Google також використовує різні інструменти та платформи для полегшення міжкультурної комунікації, включаючи внутрішні перекладачі та мовні курси.

2. Юридичні розбіжності: Різні країни мають різні трудові закони та норми регулювання праці. Глобальним компаніям потрібно бути в курсі і дотримуватися цих норм в кожній країні, де вони працюють. Завдяки своїй глобальній присутності, Google доводиться адаптуватися до трудового законодавства різних країн. Компанія впроваджує локалізовані політики управління персоналом, щоб забезпечити відповідність місцевим нормам і регуляціям, а також враховує культурні особливості при формуванні корпоративної культури та робочих процесів.

3. Віддалена робота та мобільність: Глобальні компанії часто пропонують гнучкі моделі роботи, включаючи віддалену роботу, що вимагає від кадрових

менеджерів впровадження ефективних інструментів та підходів для управління віддаленими командами. Google – один з піонерів у сфері гнучких умов праці та підтримки віддаленої роботи. Це включає не лише можливість працювати з дому, а й програми обміну в межах компанії, що дозволяють співробітникам з різних країн обмінюватися досвідом та розвивати професійні зв'язки.

4. Розвиток та навчання: Інвестування в розвиток та навчання співробітників є ключовим для забезпечення того, щоб команди були на передовій інновацій та технологій. Глобальні компанії часто впроваджують програми обміну, щоб сприяти обміну знаннями та найкращими практиками. Google надає величезний ресурс на розвиток та навчання своїх співробітників, включаючи внутрішні навчальні курси, менторські програми та можливості для професійного зростання. Це створює середовище неперервного навчання, де співробітники мотивовані покращувати свої навички та знання.

5. Управління талантами: Приваблення та утримання талантів на глобальному рівні вимагає створення привабливих пропозицій для різних ринків та культур, а також ефективних стратегій кар'єрного розвитку. Google відомий своїми інноваційними підходами до приваблення та утримання талантів. Від креативних вакансій до унікальних переваг і бенефітів – все це робить Google одним з найбажаніших місць роботи у світі. Компанія постійно працює над підтримкою високого рівня задоволеності та залученості співробітників.

6. Вплив технологій: Автоматизація та цифрові технології радикально змінюють сферу кадрового менеджменту, дозволяючи більш ефективно управління даними та процесами, а також персоналізовані підходи до управління талантами. Google використовує передові технології для автоматизації та оптимізації кадрових процесів, включаючи набір персоналу, оцінку продуктивності та управління даними співробітників. Цифрові інструменти та платформи допомагають підвищити ефективність роботи та забезпечити більш персоналізований підхід до кожного співробітника [1].

Якщо говорити більш конкретно, у Google дійсно є декілька вражаючих практик у сфері кадрового менеджменту, які варто розглянути. Наприклад, їх підхід до оцінки продуктивності включає в себе самооцінку співробітниками, 360-градусний зворотний зв'язок, щомісячні перевірки продуктивності та щорічні

опитування залученості співробітників, відомі як Googlegeist. Ці практики сприяють відкритому спілкуванню та дозволяють співробітникам та керівникам залишатися в курсі поточних питань та коригувати курс за потребою. Вони також використовують систему цілей і ключових результатів (OKR) для встановлення чітких цілей і забезпечення розуміння того, як робота кожного співробітника впливає на загальні результати компанії [2].

Крім того, Google активно використовує різноманітні форми аналізу потреб для розробки програм навчання, що підтримують інноваційний персонал, і регулярно оцінює ці програми, щоб переконатися, що вони задовольняють потреби компанії у людських ресурсах. Такий підхід до навчання сприяє підтримці культури неперервного розвитку та вдосконалення. Для планування продуктивності в Google приділяється особлива увага таким аспектам, як обслуговування клієнтів, комунікація, підтримка різноманітності та здатність вирішувати проблеми. Ці практики прямо пов'язані з корпоративними цілями управління людськими ресурсами та забезпечують підтримку співробітників для реалізації діяльності компанії [3].

Достатньо цікавою є практика ТГІФ-зустрічі (Thank God It's Friday). Ларрі Пейдж і Сергій Брін, співзасновники Google, проводять щотижневі зустрічі, на яких працівники мають можливість задати будь-яке питання. Це сприяє культурі відкритості та прозорості в компанії.

1. Навчальні ресурси. Google надає своїм співробітникам значні ресурси для навчання та управління командами, включаючи детально розроблені процеси входу в компанію та наставництво для новачків.

2. Робота з талановитими людьми. Співробітники Google високо цінують можливість працювати з видатними колегами, що, на їхню думку, є однією з ключових переваг компанії [2].

Серед українських компаній також є міжнародні корпорації у різних галузях: Ajax Systems, Intellias, Interpipe, SoftServe та інші. Ці компанії продовжують свою діяльність як на місцевому, так і на міжнародному ринку, незважаючи на війну в Україні. Військові дії негативно впливають на економічні показники всіх українських компаній, але такі корпорації, зазвичай, мають ресурс для підтримання своєї діяльності. Наприклад, у сфері ІТ компанії змінюють локації

своїх працівників та перевозять їх подалі від бойових дій. Деякі продовжують працювати в інших країнах. У даній ситуації основним пріоритетом українських корпорацій є підтримка економічної діяльності на максимально можливому рівні. Заходи для цього також можуть включати в себе зменшення видатків на персонал та його менеджмент. Наприклад, звільнення або зменшення кількості соціальних «бонусів» [4].

Стандартними практиками серед українських компаній також є:

- 1) переведення більшої частини робітників на віддалену працю.
- 2) ведення обліку працівників через софтверні HR та CRM рішення.
- 3) найм працівників з інших країн, оскільки деякі міжнародні клієнти бажають зменшити ризики пов'язані з персоналом через війну.

Кадровий менеджмент у глобальних компаніях має свої унікальні особливості та виклики, що вимагають комплексного та інноваційного підходу. Ці компанії відрізняються здатністю адаптуватися до культурного розмаїття, мовних бар'єрів та юридичних вимог різних країн, при цьому забезпечуючи гнучкість у роботі та можливості для професійного розвитку своїх співробітників.

Загалом, успіх кадрового менеджменту в глобальних компаніях полягає в збалансованому поєднанні стратегій, які підтримують інновації, культурне розмаїття та професійний розвиток, з одночасним забезпеченням гнучкості та адаптації до місцевих контекстів і вимог.

Список використаних джерел:

1. Google's Human Resource Management Strategy. By Abhijeet Pratap URL: <https://notesmatic.com/googles-human-resource-management-strategy/>
2. Google's Performance Management Playbook: Inspiration for Your Organization. URL: <https://www.performyard.com/articles/googles-performance-management-playbook>
3. Google (Alphabet) HRM: Training, Performance Management. Updated on october 8, 2023 by Jessica Lombardo. URL: <https://panmore.com/google-hrm-training-performance-management>
4. 30 стійких приватних компаній України, 01 листопада 2022 URL: <https://forbes.ua/ratings/30-stiykikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-01112022-9424>.

Шубкін П. А.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇНИ**

Процес транснаціоналізації уособлює зростаючу глобальну інтеграцію завдяки міжнародним операціям транснаціональних корпорацій (ТНК), що є невід'ємною частиною світового економічного розвитку, обумовленого глобальним розподілом праці. Цей процес призводить до створення транснаціональних форм співпраці. Низка дослідників вбачає в транснаціоналізації новий виток інтернаціоналізації економічних відносин, що підкреслюється стрімким збільшенням значущості міжнародних факторів у розвитку країн і створенням міжнародного капіталу. Інші дослідники розглядають транснаціоналізацію як конкретний, проте ключовий аспект загального процесу глобалізації економіки [2].

Транснаціоналізація спричиняє формування глибокої взаємозалежності між країнами через ТНК, які діють як основні організатори та двигуни світової економіки, вибудовуючи складну мережу відносин між компаніями та перевищуючи межі національних держав. Розвиваючись з одногалузевих національних економічних структур, ТНК трансформувалися в міжгалузеві комплекси з глобальним охопленням, чим вони викликали до переосмислення своїх національних корінь.

Сучасна наукова думка схиляється до того, що ТНК важко прив'язати до конкретної національної приналежності, оскільки в контексті глобалізації вони дедалі більше сприймають країну походження як один з багатьох регіонів зі своїми локаційними перевагами. ТНК беруть активну участь у міжнародному розподілі праці на рівні внутрішньокомпанійського та міжкомпанійського обміну, керуючись власними стратегіями, що формують взаємодію між різними структурними підрозділами в рамках глобального виробничого процесу [4]. Така організація роботи поступово зміщується з міждержавного на рівень взаємодії між самими ТНК.

У сучасній економіці спостерігається зростання явища транснаціоналізації, що охоплює виробництво, послуги, капітал, передачу технологій та лібералізацію

міжнародної фінансово-кредитної сфери, а також збільшення впливу міжнародних економічних організацій. Транснаціоналізація впливає на глобальне виробництво та послуги, залучення та інвестиції в робочу силу, розповсюдження технологій між країнами, що в свою чергу впливає на продуктивність, ефективність виробництва та конкурентоспроможність. Сьогодні міжнародна конкуренція має місце не стільки між окремими країнами, скільки між глобальними виробничими системами, які є основою світової економіки, адже вони концентрують в собі інтелектуальний, науковий, технічний та фінансовий потенціал, контролюючи більшість світової торгівлі та фінансів, а також прибуткові сектори різних країн [1].

Одним з важливих завдань у забезпеченні ефективного та безпечного розвитку національних економік в умовах транснаціоналізації є визначення ролі та повноважень держави в економіці, зокрема у відносинах з транснаціональними корпораціями. Зв'язки між державами та ТНК стають все більш складними, виявляючи розбіжності інтересів та асиметрію владних повноважень між головними учасниками глобальної економіки. Протистояння між цими суб'єктами є суперечністю двох підходів до економічного розвитку: принципу вільного ринку та меркантилізму. ТНК, керуючись принципом вільного ринку, прагнуть забезпечити рівні конкурентні умови для усіх учасників глобального ринку. В той же час, держави, слідуючи меркантилістському підходу, намагаються створити найкращі умови для економічної діяльності, зокрема для національних ТНК [3].

Нещодавно країни Заходу посилили підтримку ТНК у зміцненні універсальних правил і процедур їхнього співробітництва з національними державами через многосторонні угоди, спрямовані на спрощення переговорного процесу з індивідуальними країнами. В результаті транснаціоналізації деякі економічні функції національної держави згасають або переформатовуються. Завдання щодо координації широкомасштабного співробітництва переходять до наднаціональних інституцій. Залишаються життєво важливими традиційні економічні ролі, такі як забезпечення зовнішньоекономічної стабільності та ефективності; нормативне регулювання, стимулювання структурних змін, науково-технічного розвитку та інновацій; підтримка розвитку охорони здоров'я, освіти, культури тощо.

Список використаних джерел:

1. Бахрамов Ю.М., Глухів В.В. Організація зовнішньоекономічної діяльності. Особливості менеджменту: Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Лань», 2021. 448 с.
2. Левченко О.М., В'юнник О.В. Механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційно-інтегрованих структур. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5. С. 152-162.
3. Охріменко І.В., Вдовенко Н.М., Овчаренко Є.І., Гнатенко, І.А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. *Економіка та держава*. 2021. № (8). С. 4-9.
4. Рибаківа Т.О. Механізм фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 51. С. 128-136.

Юхименко В. П., канд. екон. наук Скрипник Н. Є.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ
МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ**

Збільшення робочої сили через імміграцію приносить значні економічні переваги країнам, які приймають таких працівників, особливо в галузях, де існує виражена потреба в кадрах. Ці переваги охоплюють великий спектр заходів, включаючи регулювання потоку та кваліфікації мігрантів, забезпечення законних можливостей для зайнятості, запобігання нелегальній міграції та посилення дипломатичних відносин із країнами відправлення та іншими країнами. Білатеральні трудові угоди сприяють ефективному вирішенню потреб ринку праці в країнах прийому шляхом налаштування потрібного рівня тимчасових іноземних працівників, їх кваліфікацій, досвіду та кількості для подолання дефіциту у конкретних галузях.

Ці угоди довели свою ефективність у задоволенні потреб ринку праці в країнах прийому, зокрема у таких галузях, як сільське господарство, харчова промисловість, ІТ-сектор, транспорт, гостинність та охорона здоров'я, де країни, наприклад, Сполучені Штати, стикаються з критичними проблемами через брак робочої сили. Білатеральні трудові угоди також сприяють підвищенню контролю над іммігрантською робочою силою, що в'їжджає, з точки зору їх потоку та кваліфікацій, а країни відправлення часто виступають у ролі посередників,

спрямовуючи працівників для задоволення важливих потреб у робочій силі країн прийому. Більш розвинуті економіки стають магнітом для мігрантів з країн з менш розвиненими економіками, які прагнуть покращити своє життя. Країни прийому, включаючи Сполучені Штати, часто стикаються з проблемою відсутності достатніх законних шляхів для приваблення необхідної кількості іноземних працівників, що може призвести до недостатності робочої сили, падіння продуктивності та втрати потенційного економічного зростання. Білатеральні трудові угоди виступають як ефективний засіб залучення необхідних легальних працівників, полегшуючи тиск на органи, що видають візи та дозволи на працевлаштування [1].

Економічні переваги міграції для країн походження охоплюють декілька ключових аспектів. Зокрема, міграція допомагає зменшити безробіття та тиск на соціальні системи завдяки виїзду частини працездатного населення за кордон. Це знижує безробіття на батьківщині та розвантажує соціальні системи, оскільки мігранти не користуються соціальними послугами в своїй країні під час перебування за кордоном.

Одним з найважливіших економічних ефектів для країн походження є збільшення доходів від грошових переказів, які мігранти відправляють додому. Ці перекази відіграють важливу роль у ВВП багатьох країн, що розвиваються, підвищуючи рівень життя отримувачів, поліпшуючи їх матеріальне становище, та забезпечуючи кошти для освіти, охорони здоров'я, інвестицій у малі підприємства та покращення житлових умов.

Міграція пропонує не тільки безпосередній фінансовий вигаш для країн походження через перекази коштів, але й приносить непрямі вигоди, зокрема через набуття мігрантами нових навичок та досвіду. Ці здобутки можуть бути застосовані у їхніх рідних країнах у разі повернення, або ж через підтримку діаспорами, сприяючи таким чином передачі знань та технологій та підтримці розвитку місцевої економіки. Міграція також може відігравати стабілізуючу роль у економіці країни походження завдяки грошовим переказам, які дозволяють сім'ям мігрантів витримувати економічні удари, такі як природні катастрофи чи фінансові кризи, забезпечуючи стабільне джерело доходу [2].

Однак трудова міграція супроводжується й комплексними викликами для країн походження, зокрема через втрату кваліфікованих кадрів, що може мати демографічні наслідки, особливо коли значна частина мігрантів, включаючи жінок, не планують повертатися на батьківщину, спричиняючи потенційне довгострокове зниження населення. Вплив на демографічний розвиток також відчувається через відкладені народження, відмову від народження дітей або погіршення стану здоров'я мігрантів через умови праці за кордоном.

Повернення мігрантів до своєї країни не завжди здатне відновити втрачені можливості через ризик втрати кваліфікації під час роботи за кордоном на некваліфікованих посадах, а також через можливе повернення в кінці трудової кар'єри, коли економічна активність вже знижена. Проблеми із визнанням зарубіжних кваліфікацій та дипломів ускладнюють використання набутого за кордоном досвіду на користь розвитку країни походження. З іншого боку, грошові перекази від мігрантів стають ключовим елементом економічного прогресу в деяких країнах, роблячи суттєвий внесок у їхній соціально-економічний розвиток. Наприклад, Україна отримує більше 5 мільярдів доларів США у формі переказів від своїх громадян, що працюють за кордоном, що підкреслює значну роль цих коштів у підтримці національної економіки [3].

Міграція впливає на економіку глобально, зокрема на країни прийому та відправлення. У країнах прийому вона допомагає поповнити дефіцит робочої сили, особливо на посадах, які місцеве населення не готове обіймати, вносячи важливий вклад у ключові сектори економіки. Мігранти також сприяють інноваціям та розвитку підприємництва, стимулюючи економічне зростання та створення нових робочих місць.

Для країн походження мігрантів, економічні переваги охоплюють зниження безробіття та зменшення навантаження на соціальні системи через еміграцію частини працездатного населення.

Список використаних джерел:

1. Bilateral Labor Agreements: A Beneficial Tool to Expand Pathways to Lawful Work. National Immigration Forum. URL: <https://immigrationforum.org/article/bilateral-labor-agreements-a-beneficial-tool-to-expand-pathways-to-lawful-work/>.

2. Ratha D., Mohapatra S., Scheja E. Impact of migration on economic and social development: A review of evidence and emerging issues. The World Bank, 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/228278360_Impact_of_Migration_on_Economic_and_Social_Development_A_Review_of_Evidence_and_Emerging_Issue.
3. Малиновська О. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/naslidki-mizhnarodnoi-migracii-naselennya-ukraini-ta-politiko>.

ЗМІСТ

<i>Головко Л. С.</i> Стратегічні переваги діяльності компаній в контексті інновацій для сталого розвитку країн в умовах глобалізації.....	3
<i>Батир О. О., Скрипник Н. Є.</i> Глобальні трансформації середовища бізнес-діяльності ТНК.....	4
<i>Білявська А. В.</i> Соціальна інклюзія у реальному житті	6
<i>Бутенко Є. І.</i> Фінансовий сектор України у сучасних геоелекономічних реаліях.....	9
<i>Демченко А. С.</i> Проблеми, що викликає міжнародний туризм.....	11
<i>Дон О. Д., Бицуля О. С.</i> Зміни геоелекономічних пріоритетів України.....	14
<i>Дон О. Д., Васюченко А. В.</i> Особлива роль України в розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах глобальної нестабільності	16
<i>Дон О. Д., Гріщенко Д. В.</i> Вплив блокування українського кордону Польщею на геоелекономічну стратегію України	18
<i>Дон О. Д., Дем'яненко С. В.</i> Фактори, що впливають на рівень економічної свободи України та шляхи його підвищення	20
<i>Дон О. Д., Ігнатов Д. Ч.</i> Інвестиційна привабливість України в умовах військового стану.....	22
<i>Дон О. Д., Кравченко К. В.</i> Цифрова трансформація української економіки в контексті глобалізаційних процесів	24
<i>Дон О. Д., Красноносова К. Д.</i> Цифровізація економіки України в сучасних умовах	27
<i>Дон О. Д., Мекеня А. С.</i> Роль України у трансконтинентальних проектах та ініціативах	28
<i>Дон О. Д., Нагнибіда М. В.</i> Чинники трансформації торговельної інтеграції України в ЄС.....	30
<i>Дон О. Д., Парусников Д. Ю.</i> Проблема зовнішньої заборгованості країн світу.....	33
<i>Дон О. Д., Яріз Н. А.</i> Тенденції зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.....	35
<i>Дробчак М. О., Михайленко О. Г.</i> Оцінка подібності галузевих структур ВВП України та країн Європи	37

**« ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ 2024 :
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ »**

<i>Дробчак М. О., Тарлопов І. О.</i> Аналіз бідності в Україні та виявлення шляхів боротьби з нею.....	40
<i>Захарченко Б. І., Скрипник Н. Є.</i> Сучасні тенденції, виклики та перспективи міграційних процесів в Україні в умовах військової агресії	42
<i>Кваша Т. К., Паладченко О. Ф., Молчанова І. В.</i> Морське середовище: збереження та раціональне використання для сталого розвитку.....	45
<i>Кобиляк Д. М., Краснікова Н. О.</i> Потенційні можливості міжнародної торгівлі відходами у контексті переходу до циркулярної економіки.....	48
<i>Коротя О. Ю.</i> Вплив глобалізації на фінансову безпеку держави: виклики та перспективи	50
<i>Михайленко О. Г.</i> Вплив міжнародного франчайзингу на розвиток торговельних мереж України.....	53
<i>Назралієв П. Г., Іванов К. П.</i> Діджиталізація як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки.....	57
<i>Наривська А. В., Скрипник Н. Є.</i> Особливості сучасного етапу прояву факторів глобальної нестабільності на розвиток експортного потенціалу країн ЄС.....	59
<i>Олійник Т. І., Іванова М. О.</i> Властивості економічної інклюзії під час війни.....	62
<i>Павлов Р. А., Павлова Т. С., Хмарський В. Ю.</i> Філософія блокчейну та трансформація бізнес-моделей у підприємстві	64
<i>Пантюшкова Р. Є., Скрипник Н. Є.</i> Цифровізація світової торгівлі: переваги та ризики.....	67
<i>Пархуць Є. Д.</i> Ключові тенденції та виклики розвитку цифрових технологій.....	69
<i>Пащенко О. В., Артюхова А. О.</i> Сучасні тенденції розвитку світового ринку електромобілів	72
<i>Погребняк В. Г., Перкун І. В.</i> Еколого-економічний механізм управління безпекою продовольчих товарів.....	76
<i>Різак Д. В., Михайленко О. Г.</i> Вплив геоелектроніки та геополітики на сектор сільськогосподарської продукції.....	78
<i>Скітченко Ю. О.</i> Торговельні відносини України: аналіз зовнішньоекономічних взаємин з іншими країнами	81

**Том 5. УКРАЇНА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ
ТА ЇЇ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ**

<i>Скрипник Н. Є.</i> Глобальна економічна дестабілізація як тригер раціональної реконструкції грошово-кредитної політики.....	83
<i>Скрипник Н. Є., Банних І. В.</i> Циклічна кризовість та турбулентність глобального фінансово-економічного середовища.....	86
<i>Скрипник Н. Є., Дмитренко М. Р.</i> Фактори та передумови формування ринку електронної комерції у світі.....	88
<i>Скрипник Н. Є., Ликов М. Д.</i> Переваги та ризики використання криптовалют у сучасній цифровій економіці.....	90
<i>Скрипник Н. Є., Михайленко О. Д.</i> Фактори розвитку електронної комерції в сучасному глобалізованому світі.....	93
<i>Скрипник Н. Є., Щebetюк Б. С.</i> Місце та роль боргової безпеки в системі економічної безпеки держави.....	95
<i>Тройникова Н. Д., Головка Л. С.</i> Стале міжнародне інвестування: тенденції та особливості.....	98
<i>Ульянова Л. П., Чайка Ю. М.</i> Особливості міграційних процесів українського населення на міжнародному та національному рівнях у період сучасної війни в Україні.....	101
<i>Шило А. Е., Дзяд О. В.</i> Особливості кадрового менеджменту глобальних компаній.....	105
<i>Шубкін П. А.</i> Транснаціоналізація як фактор модернізації зовнішньоекономічних відносин країни.....	109
<i>Юхименко В. П., Скрипник Н. Є.</i> Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.....	111

Наукове видання

Мови видання: українська

ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ 2024:
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної конференції
(Дніпро, 4–5 квітня 2024 р.)

У дев'яти томах

Том 5. Україна в глобалізованому світі та її
геоекономічні пріоритети

*Окремі доповіді друкуються в авторській редакції
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За зміст, наукову новизну, достовірність та точність викладеного матеріалу
відповідальність покладається на авторів*

Відповідальний редактор Біла К. О.
Дизайн обкладинки та оригінал-макет Біла К. О.

Підп. до друку 05.04.24. Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – плоский.
Ум. др. арк. 6,1. Тираж 90 пр. Зам. № 0424-03/5.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 1
+38 (099) 780-50-49; +38 (067) 210-02-56
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com
www.confcontact.com e-mail: conf@confcontact.com